

ΣΤΑΘΗ ΚΟΜΝΗΝΟΥ

31 ΑΡΑΒΙΚΟΙ ΣΤΙΧΟΙ ©

*Προλεγόμενα σε μια ηθική πράξη των
γνωριμιών*

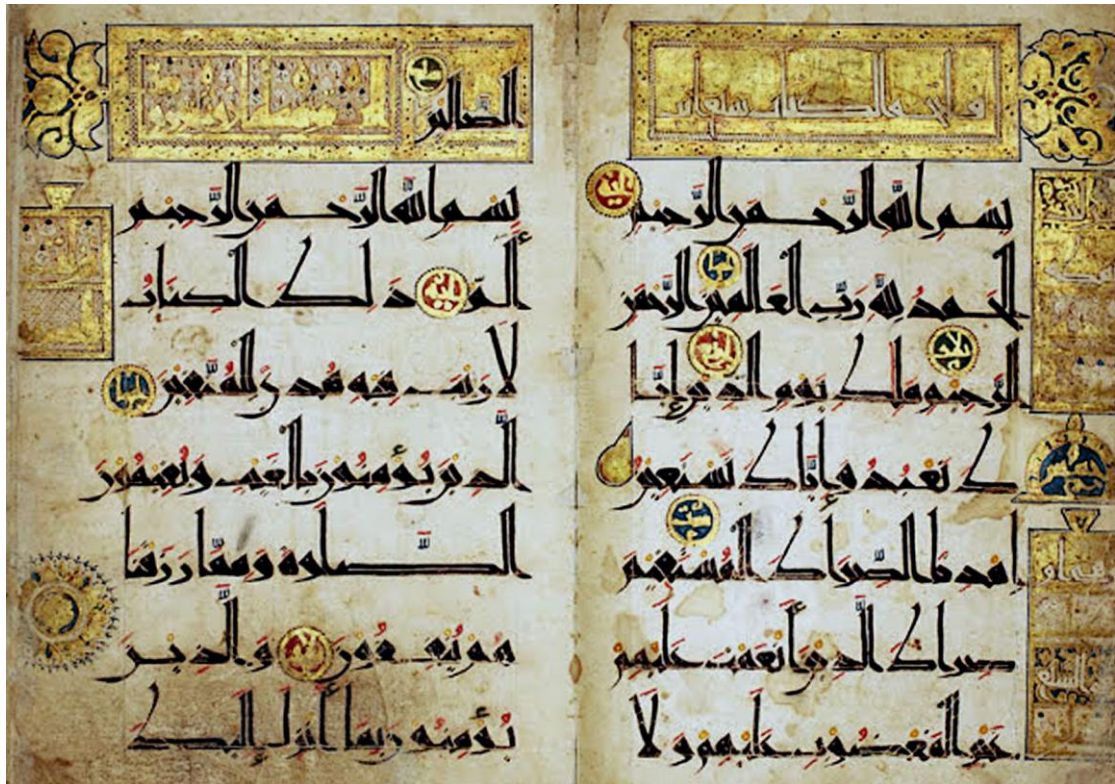

Βάσει τόσο του εθνικού (άρθρο 6 παρ.2 Ν.2121/1993) όσο και του διεθνούς δικαίου (άρθρο 5 παρ.2 Διεθνούς Σύμβασης της Βέρνης) το παρόν έργο υπόκειται στο διεθνή νόμο περί πνευματικών δικαιωμάτων ©.

Αποκλειστικά ο νομέας και κατά νόμον ιδιοκτήτης του έχει :

το δικαίωμα της εγγραφής του έργου, το δικαίωμα δηλαδή για την πρώτη ενσωμάτωσή του πάνω σε υλικό φορέα, που αποτελεί τη βάση για την περαιτέρω αναπαραγωγή του

- την αναπαραγωγή του έργου, δηλαδή την παραγωγή ενός ή περισσότερων αντιτύπων του
- τη μετάφρασή του
- τη διασκευή, την προσαρμογή ή άλλη μετατροπή του
- την εξουσία διανομής του πρωτότυπου έργου
- την εισαγωγή αντιτύπων του, που παρήχθησαν στο εξωτερικό
- την εκμίσθωση και το δημόσιο δανεισμό του
- τη δημόσια εκτέλεσή του, δηλαδή κάθε εκτέλεση που το κάνει προσιτό σε έναν κύκλο ευρύτερο από το στενό κύκλο της οικογένειάς του και το άμεσο κοινωνικό του περιβάλλον
- τη ραδιοηλεκτρονική μετάδοσή του
- την παρουσίασή του στο κοινό ενσυρμάτως, ασυρμάτως ή με οποιονδήποτε άλλο τρόπο (μετάδοση του έργου μέσω διαδικτύου).

Εικόνα 1. Η πρώτη κορανική σούρα, καλλιγραφημένη σε κουφική γραφή, 11^{ος} αι.

Τελικά ήταν θέμα χρόνου. Είχαν, βέβαια, προηγηθεί αρκετά πονήματά μου που αφορούσαν στον αραβικό πολιτισμό και εν γένει τον σημαντικό πολιτισμό (βλ. π.χ. <https://www.academia.edu/9054352/> , <https://www.academia.edu/5044120/> , <https://www.academia.edu/2405541/> , <https://www.academia.edu/5886794/> , <https://www.academia.edu/8414750/> , κλπ), ολότελα αγνοημένα από το πλατύ κοινό και εν πολλοίς άγνωστα, μα εξίσου παραθεωρημένα και από τους μεριμνούντες, ...με αφιλόκερδη ζέση πάντα και ζηλωτισμό..., για τον ελληνικό πολιτισμό και το στίγμα της χώρας διεθνώς. Μάλιστα, ένα εξ αυτών, που φέρει τον τίτλο «*Αήρ λικνίζει*» (βλ. παραπάνω *links*), είναι, απ' όσο γνωρίζω, και το πρώτο σε ολόκληρη την ελληνική γραμματολογία, από ...εμφανίσεως τής αραβικής γλώσσας και της έλευσης του Κορανίου (που ας λεχθεί, επιπρόσθετα, ότι επισημοποιεί με τρόπο καταλυτικό την ίδια την αραβική γλώσσα), το οποίο μελετά τη σχέση του αραβικού με τον ελληνικό πολιτισμό, μέσα από την ίδια τη δομή της γλώσσας και υπό την υψηλή σκέπη της φιλοσοφίας, αλλά και με φόντο την ίδια την Ποίηση. Έχω δε την αίσθηση, πως η φιλοσοφία, που το κείμενο αυτό υποβάλλει, με υπαινικτικό τρόπο είναι αλήθεια, δεν ανευρίσκεται πουθενά ούτε και μεταξύ της ξένης βιβλιογραφίας. Είναι, κυριολεκτικά, δίχως προηγούμενο. Λόγου χάρη, μέσα από τα αλφάβητα των δύο γλωσσών και της δομής τής ίδιας της γραφής, διερευνάται κατά πόσο τα σηματιόμενα σημαίνονται κατά παράταξη ή κατά σύνδεση και

πλοκή... Η Ελλάδα, όμως, περί άλλα τυρβάζει μέσα στην ευκληματική και υπνώττουσα καθυστέρησή της και δεν έχει καιρό να ασχοληθεί με το καθήκον της οικουμενικότητας που τη βαραίνει. Είναι εθισμένη αθεράπευτα στην προχειρολογία, την προχειρότητα, την επιφανειακότητα και την επαρχιωτική μιζέρια. Ναρκωτικό της ο παντοδαπός διχασμός. Το χωριό που η ίδια κατάντησε γνωρίζει μόνον απωθημένη μειονεξία, δουλοφροσύνη, σαδισμό επί του αδυνάτου, διαγκωνισμό του πλησίον, παγκόσμια πρωτοτυπία ατομοκρατίας που μπρος της ωχριά και η ίδια η έννοια, και φυσικά ακατάσχετο και επατινούμενο δοσιλογισμό επί παντός επιστητού, ακολουθώντας, ευπειθώς, τα υψηλά παραδείγματα Εφιάλτη, Πηλίου Γούση και ομότροπων άλλων ταξιαρχιών ομοφρόνων ατόμων... Ας είναι. Ο λόγος, ωστόσο, που κάνω αυτή τη φάλτση παρέκβαση στηλιτεύοντας προοιμιακά την ελληνική μας μιζέρια, είναι ότι με περισσή προχειρότητα και αυοργαωσιά, καθώς και με χαλύβδινη άγνοια..., η Ελλάδα θέλει σήμερα να τιμήσει δήθεν τον Ξένο (Σύριο πρόσφυγα στην προκειμένη περίπτωση...), επιστρατεύοντας αυτή τη φορά, μέρες που είναι... (παγκόσμια ημέρα ποίησης και άλλα φαιδρά παρόμοια...) το άρμα της Ποίησης, με την ασύγγνωστη επιφανειακότητα που χαρακτηρίζει το βάδην της χώρας, μέσα στην αυυπαρξία υψηλών στόχων και ευφάνταστων και βαθυστόχαστων σχεδιασμών.

Επανέρχομαι. Το εν λόγω κείμενο, το οποίο εμπειρείχε κορανικές αναφορές..., εκδόθηκε το 2010 σ' ένα ποιητικό περιοδικό, θέλοντας να στηρίξει, με κάτι που δεν είχε γραμματολογικό προηγούμενο διεθνώς (εννοώ τη φιλοσοφία που προανέφερα, μα και άλλα τινά...), τα πρώτα του βήματα και να το συστήσει ευπρόσωπα στο ελληνικό αναγνωστικό κοινό. Όσο κι αν παραξένεφε κάποιους εφημεριδογράφους, ουσιαστικά δεν έλαβε τη δέουσα προσοχή, ούτε από το περιοδικό, ούτε κι από τους αναγνώστες του. Δεν έγινε αντιληπτή ούτε η άνευ προηγουμένου συμβολή του (έστω και σχηματικότερη στα πλαίσια ενός περιοδικού...) στην ελληνική βιβλιογραφία, ούτε, ακόμη περισσότερο, ο διεθνής χαρακτήρας αυτής της συμβολής. Δεν πήραν καν μυρωδιά τι συμβαίνει. Ανέλπιστη, για μένα, κατάληξη. Η απορία με συνέχει ακόμη. Έξι χρόνια μετά. Βέβαια, όλα αυτά συνιστούν βαρύγδουπη απόδειξη για την πολυεπίπεδη άγνοια μέσα στην οποία τελεί η χώρα μας δυστυχώς. Μάλιστα, ο εκδότης μου εξομολογήθηκε αργότερα τη μεταμέλειά του για το ότι παρασύρθηκε να εκδώσει ένα τόσο ακατανόητο κείμενο, δίχως φυσικά να υποψιασθεί ούτε τη στόχευση, ούτε τι διακυβευόταν μέσα από τις γραμμές του. Σιώπησα. Το πρόσεξε απρόσμενα, όμως, η διαρκώς εμπειρότατη Πάλαιστινιακή Πρεσβεία στη χώρα μας (!) και ζήτησε να επικοινωνήσει με τον γράφοντα, αντιπράττουσα στην ελληνική συνήθεια της αδιαφορίας και υποτίμησης. Βέβαια, όπως μου έλεγε ο

καλός φίλος Γ. Βέης, το κείμενο απαιτούσε Ζήλιο κολυμβητή να το διεξέλθει, καθώς, συν τοις άλλοις, προϋπέθετε έναν κάποιον αναγνωστικόν υποφιασμό και μίαν, ίσως, ελάχιστη εξοικείωση με τα ισλαμικά και κορανικά πράγματα.

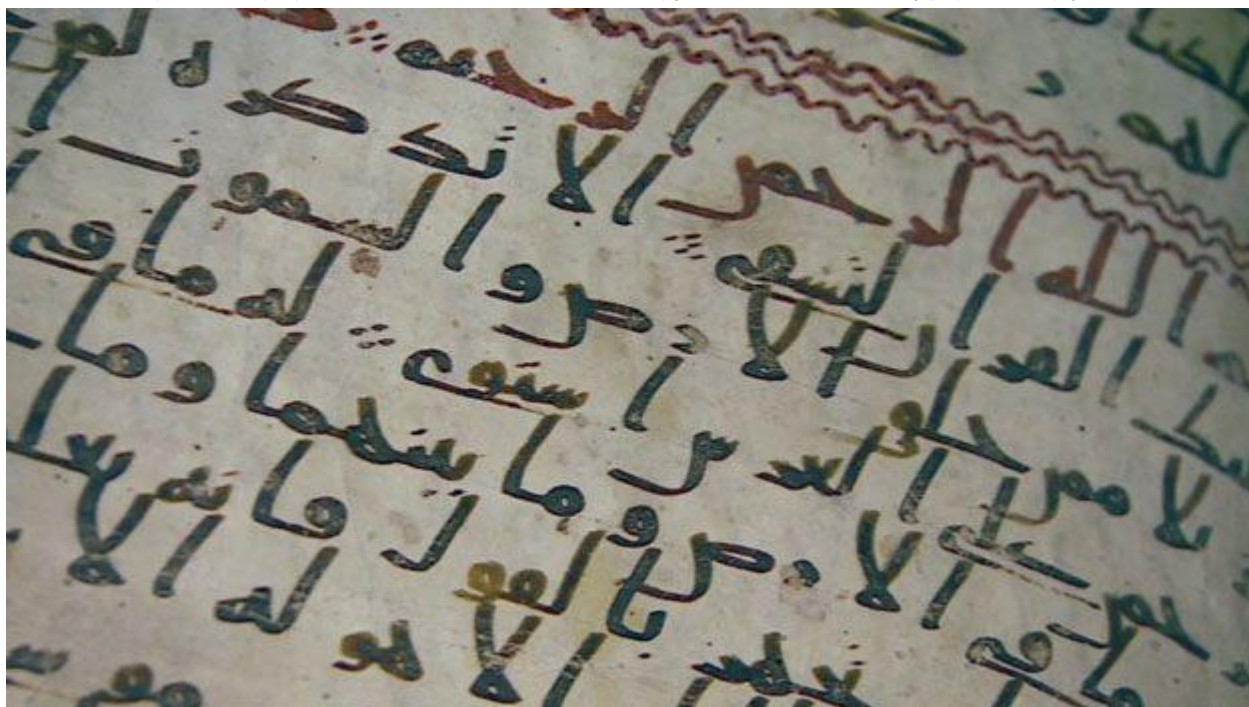
Εικόνα 2. Η 100^η σούρα.

ιερογλυφικά, τα κατεξοχήν αιγυπτιακά δηλαδή, το οποίο είναι παντελώς άγνωστο στη χώρα μας, όπως και η ίδια η αιγυπτιακή φαραωνική γλώσσα, και το οποίο θα συνοδεύσω με ποιητικά, γλωσσολογικά και φιλοσοφικά σχόλια, έστω κι αν δεν το προσέξει ανθρώπου μάτι. Υπό το ίδιο κλίμα και με τις ίδιες, πάνω-κάτω, στοχεύσεις γίνεται, τονίζω, και η σημερινή δημοσίευση του παρόντος κειμένου στο **Φρέαρ**.

Επανέρχομαι στο προκείμενο. Δεν φανταζόμουν, μολαταύτα, ότι μετά λίγα χρόνια θα προέκυπτε η ανάγκη να μεταφράσω μέρος του κορανικού κειμένου ! Τελικά, ο χρόνος μάς βρίσκει. Η μετάφραση του Κορανίου ήταν ένα σχέδιο που είχα κατά νου εξαρχής της εκμάθησης της αραβικής. Σχέδιο, ωστόσο, του οποίου, την πραγματοποίηση είχα μεταθέσει σε πολύ μελλοντικό χρόνο, καθώς το έργο απαιτεί εργασία τουλάχιστον τριετή. Έχω την ελπίδα πως κάποτε κάποια ή κάποιες από τις πρεσβείες των αραβικών χωρών στη χώρα μας θα προσέξει/προσέξουν την έφεσή μου αυτή να έχουμε το κορανικό κείμενο στην ελληνική, κατά τρόπο μάλιστα που θα υπερβαίνει κατά πολύ κάθε προηγούμενη

Παραδέχομαι τον πύθιο χαρακτήρα του, όμως ας αναλογιστεί κανείς πως θέλησα με ποίηση πεζογραφική να ομιλήσω για γλώσσα και ποίηση. Κάτι λιγότερο και ευκολότερο, θα ήταν βάνουσος υποβιβασμός των πραγμάτων. Δεν σκόπευα, ούτε σκοπεύω στο προσεχές μέλλον, να υποχωρήσω. Ομολογουμένως, ακριβώς διότι το κείμενο εντασσόταν στα πλαίσια ενός περιοδικού, ήταν αρκούντως υπαινικτικό, κρυπτικό ενίοτε, κάποτε σχηματικό. Σαφώς, όμως, απαιτητικό. Φυσικά, δεν το βάζω κάτω. Είμαι πείσμων άνθρωπος. Και θα συνεχίσω την αρχική εκείνη προσπάθεια φιλοσοφησης της γραφής (και όχι μόνον...) με ένα κείμενο που μεταφράζω αυτόν τον καιρό από τα

έκδοσή του, όχι μόνο στη χώρα μας αλλά και στις δυτικοευρωπαϊκές χώρες και θα καθιστά την ελληνική πια απόδοση υπόδειγμα για κάθε μελλοντική προσπάθεια μεταφοράς του κορανικού λόγου σε... δυτικοευρωπαϊκή γλώσσα, γενικά, δηλαδή, στις γλώσσες της ινδοευρωπαϊκής οικογένειας. Ο πήχης της χώρας πρέπει, καθηκόντως, να είναι πάντοτε πολύ ψηλά. Μετ' επιγνώσεως. Ας ακουστεί η έκκληση, λοιπόν, και ας αναληφθεί κάποια στιγμή το έργο.

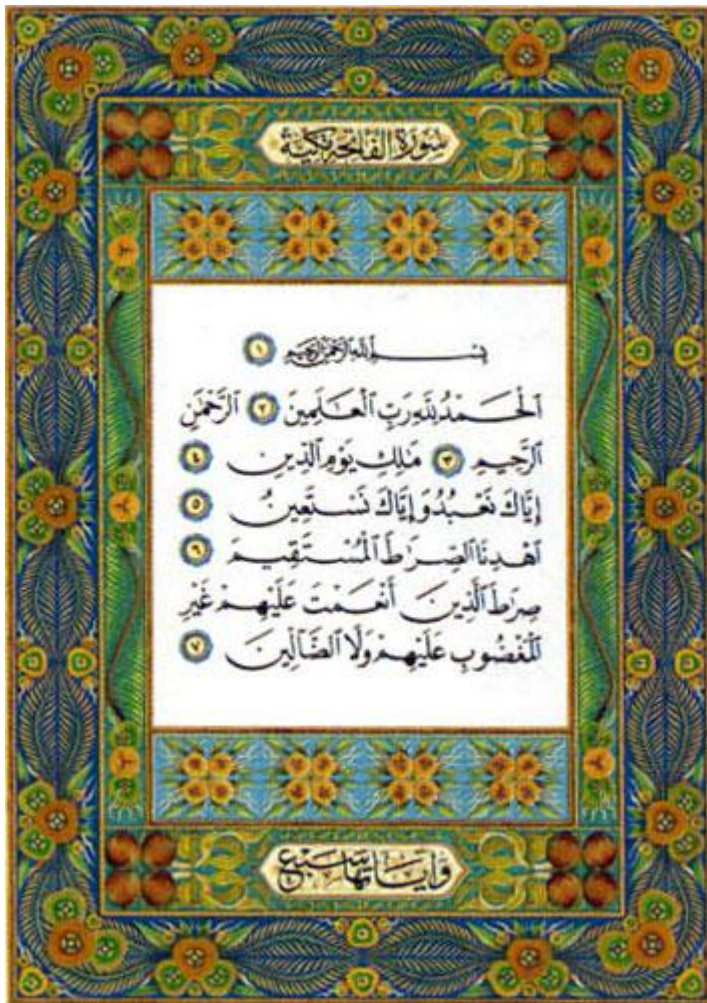

Εικόνα 3. Παλιό χειρόγραφο Κοράν με στίχους από τη 18 σούρα

Αν όντως επιθυμούμε να τιμήσουμε ή να γνωρίσουμε τον Ξένο και όχι να αυτοπροβληθούμε ή να τον χρησιμοποιήσουμε ως άλλοθι για τα δικά μας σχέδια αυτοπροβολής, καλό θα είναι να διαβαστεί ολόκληρο το κείμενο αυτό. Όχι, φυσικά, για την ύψιστη αλήθεια που αντιπροσωπεύει, ούτε, πάλι, για την ασυναγώνιστη γραφίδα του γράφοντος. Αλλά για τα προβλήματα που θίγει και αγωνίζεται να λύσει και τις προτάσεις που θέτει, μαζί με τις ευχές που διατυπώνει, ώστε να βρεθούν πιο άξιοι να μπουν στο χορό της αγωνίας και των φορτίων και να εξέλθουν με λαβράκια. Ο Ξένος γνωρίζεται με μια κίνηση προς αυτόν και από τα δικά του δια των δικών μας συνομιλητικά (και αυτό θέτει, εμφατικότερα, το παρόν κείμενο) και όχι με μια στάση του εαυτού μας στα δικά μας, που εξαγορευόμενα «τιμούν» τον Ξένο και τον «θάλπουν» θεραπεύοντας την ακόρεστη ματαιοδοξία μας. Η γνωριμιά, ξέρω εγώ, απαιτεί ιδρώτα και κόπο μέχρι νευρικού κλονισμού. Έως αυτοαπωλείας. Γραβατωμένα στιχάκια, εντός κολλαριστών «πανηγύρεων», δίχως να ζέχουν πολεμικήν ιδρωτίλα στην πρώτη γραμμή του μετώπου, προσωπικά δεν γνωρίζω. Τι αυτό και παραφράζοντας του

Καντ, σκέφτηκα να θέσω το συγκεκριμένο υπότιτλο στον τίτλο «31 αραβικοί στίχοι», ώστε να προβληματιστούμε για το πώς γίνονται οι πραγματικές συναυτήσεις και πώς επιδαφιλούνται οι πραγματικές τιμές.

Ο χρόνος, λοιπόν, άλλα κελεύει, όπως αποδεικνύει αυτή η δημοσίευση σήμερα. Καθώς το **Φρέαρ** δεν επιθυμεί ούτε κατ' ελάχιστο να είναι ένα αβρόχοις πολιτικούς ποσά περιοδικό, αλλά στοχεύει σε μια πυρηνική και ριζική πολιτική θεώρηση των πραγμάτων και μιαν εξίσου έρριξη πολιτική πράξη, σκέφτηκα πως το μόνο που θα μπορούσα να προσφέρω, ως συμβολή στην παρούσα πολιτικοκοινωνική συγκυρία και ως αμιγώς πολιτική πράξη, είναι η μετάφραση κάποιων κορανικών στίχων. Όχι τυχαίων βέβαια. Ξηγώ, σχετικά, παρακάτω. Και πιστέψτε με, είναι εργώδης αυτή η προσφορά, όπως και κάθε άλλη φιλότιμη

Εικόνα 4. Η πρώτη κορανική σούρα, έτερη καλλιγράφηση

χειραφίες είναι πάντα... χειροποίητες, ουδέποτε μηχανικές, ουδέποτε διαμεσολαβημένες, ουδέποτε κρατικοδιαίτες, αλλά, πάντα ευφάνταστες, προσωπικές, συχνότατα κάθιδρες. Και οι τέτοιες χειραφίες είναι, πρωτίστως,

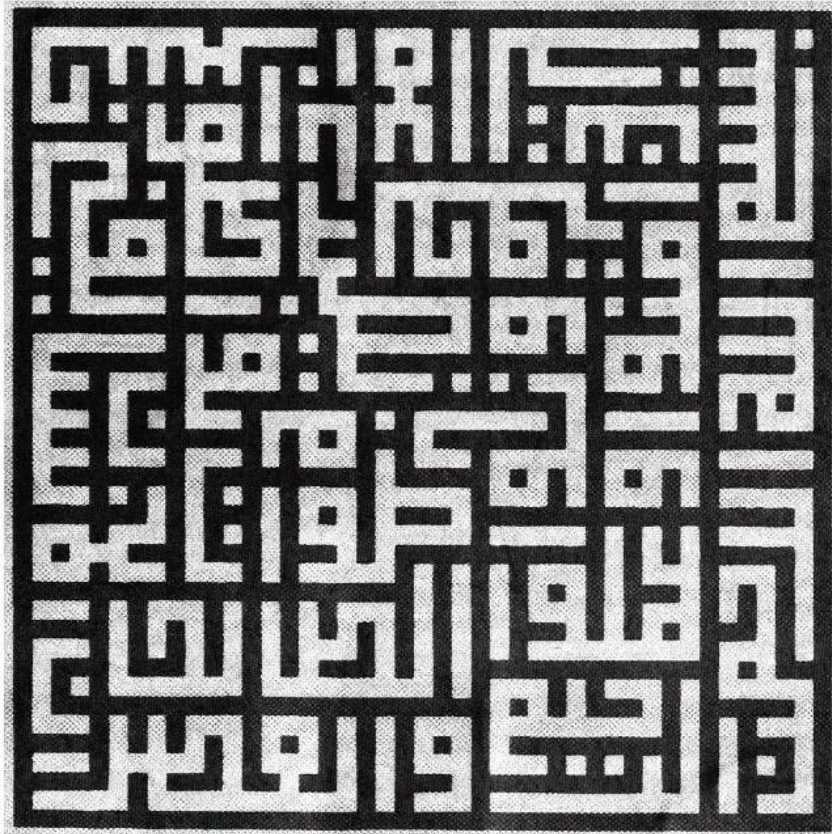
λογοτεχνική προσφορά, ακριβώς όπως εργώδης είναι μια διάσωση παιδιού στο Αιγαίο. Θα πρέπει, κάποτε, να κατανοήσουμε πως εθελοντής διασώστης δεν είναι μόνον εκείνος που φρονιά κάποια στολή και... ενισχύεται, πιθανόν, από την... αφιλοκέρδεια (...). κάποιων ΜΚΟ, από το έμμισθο της υπηρεσίας του, ή από τα αιτήματα διεθνούς επιβράβευσης της... εκούσιας προσφοράς του, αλλά και εκείνος που έγκλειστος στην αποκλειστέρα του γραφείου διασώζει, ...με μελάνι, ανθρώπινες χειραφίες. Χειραφίες με τον (εμπερίστατο ή όχι...) ερχόμενο και Ξένο. Κι οι

χειραφίες ψυχών και πολύ-πολύ έπειτα ...δημοσίων μικροοργανισμών και υπηρεσιακής διεκπεραίωσης ανθρώπινου... υλικού.

Η μέσα από την ίδια τη λογοτεχνία, τη φιλοσοφία, την Ποίηση, αλλά και τη θρησκεία προσέγγιση των λαών συνιστά ευθεία πολιτική πράξη, με ολότελα ρεαλιστικό χαρακτήρα και εξαιρετικά απτά αποτελέσματα. Αποτελέσματα χειροπιαστά (εννοείτε, φαντάζομαι, τον υπαιτιγμό στον Ξένιο Δία μέσα από τη λέξη αυτή...). Αποτελέσματα ελπιδοφόρα για μια ουσιαστική συνύπαρξη και αλληλοκατανόηση. Η δια του πνεύματος αυτή προσέγγιση δεν ομνύει στους εμετικούς και γνωστούς πολιτικαντισμούς, που και ανεδάφικοί ολοσχερώς είναι, και αναποτελεσματικοί, και αθεράπευτα ρηγματωμένοι, και κυρίως εκθέτουν την ασπλαχνία, απανθρωπία και τον καιροσκοπισμό των θιασωτών και εφαρμοστών τους. Η επικοινωνία μεταξύ των λαών γίνεται με βάση την ιστορία, την καθέκαστον εμπειρία, τον ψυχισμό και την έκφραση αυτού του ψυχισμού που είναι η ίδια η Τέχνη. Μολαταύτα, θα πρέπει πάντα να έχουμε κατά νου ότι η λογής θεωρία και επίγνωση των πνευματικών συστατικών κάποιου δεν αποκλείει τα χέρια, το σώμα, όπως συνηθίζουν να θεωρούν οι «πνευματικοί» άνθρωποι και οι λογοτεχνίζοντες. Τουναντίον τα επιβάλλει. Στη θεωρία λείπουν τα χέρια. Στα χέρια, πάλι, λείπει συχνότατα η επίγνωση. Ας συνουσιασθούν τα δυο τους. Η ζωή απαιτεί, άλλωστε, αρτιότητα, ακεραιότητα και ολότητα. Η ζωή αφ εαυτού της είναι πλήρης. Η κολόβωσή της είναι ανθρώπινη παθολογία. Ας μην υποκύπτουμε.

Με βάση όλα αυτά, είναι προφανές ότι η ύλη που φιλοξενούν τα περιοδικά δεν πρέπει να είναι τυχαία και χαμηλών ή μετρίων στοχεύσεων και προδιαγραφών. Τα λογοτεχνικά περιοδικά δεν είναι περιοδικά *life style*. Δεν θάλπουν τις καθόλα σεβαστές μικροαστικές (λογοτεχνικές) συνήθειες του πλήθους. Οφείλουν, αν θέλουν να... ζήσουν, να γεωργούν το γεώργιο της λογοτεχνίας/πνευματικότητας, που μέσα του θα πέσουν οι σπόροι των δημιουργών. Έχουν τη στόχευση, ως καθήκον και υποχρέωσή τους, να ανεβάζουν διαρκώς και προκλητικά τον πήχη των πνευματικών αξιώσεων. Τι αυτό γίνεται στο **Φρέαρ** αυτή η δημοσίευση. Μετριοπαθής λογοτεχνία δεν υπάρχει. Δεν γνωρίζω καμία τέτοια. Ασχέτως αν η λογοτεχνία αποτυγχάνει συχνά και παταγωδώς, το ζήτημα είναι πως τα θέλει όλα, ακριβώς όπως η απαίτηση πληρότητας από την ίδια τη ζωή. Το αίτημα της λογοτεχνίας είναι η πληρότητα, η ολότητα, η απόλυτη σωτηρία. Όλη η αναίδεια, η προκλητικότητα, η καινοτομία, η αποκαθήλωση των καθιερωμένων και πολλά άλλα ακόμη, για τα οποία σεμνύεται η λογοτεχνία, έχουν ως αιτία τους αυτόν τον πόθο πληρότητας, απόλυτου σωσμού. Αναλόγως, δεν είναι καλό να υπάρχουν μέτρια λογοτεχνικά

περιοδικά, που θολώνουν το αληθινό μέγεθος της λογοτεχνικής αξίωσης και ελπίδας. Δηλαδή, περιοδικά που υποβαθμίζουν τη σωτηρία στο επίπεδο της φιλολογίας. Της (λογοτεχνικής) γραφής (δήθεν). Της βιβλιοφιλίας (μέχρι δυσκοιλιότητας...) και του χαρτογιακαδισμού. Του λογιотаτισμού. Φυσικά, τέτοια υπάρχουν. Όμως, εκείνα που θέλουν να ζήσουν, όπως προείπα, δηλαδή εκείνα που θέλουν να αφήσουν ιστορία πίσω τους, θέτουν υπερβολικά υψηλούς στόχους και εμφορούνται από ακόρεστα υψηλές φιλοδοξίες. Αυτό δεν αφορά αποκλειστικά στα ίδια. Αφορά στην ίδια τη χώρα, εν τέλει, η οποία τραβά

Εικόνα 5. Αραβική καλλιγραφία. Στο δεξί μέρος, καθέτως, ξεκινά ο αρχικός κορανικός στίχος κάθε σούρας

μπροστά όταν εκείνα θέτουν για τον εαυτό τους το ύψος ως σκοπό της υπάρξεώς τους. Η ιστορία έρχεται, ύστερα, και τα δικαιώνει (μαρτυρεί γι αυτό σύνολη η λογοτεχνική ιστορία...). Και η χώρα, τότε, κεφαλοποιεί. Τα άλλα περιοδικά, τα μέτρια και μετριοπαθή..., αποτελούν, απλά, καλούτσικες φιλολογίες. Όμως, από τη φιλολογία δεν ξέρω να σώθηκε/αρτιώθηκε ποτέ κανείς... Έτσι, όπως είχα πει σε άλλη δημοσίευσή μου στο **Φρέαρ** [frear.gr/?p=12966], όταν το περιοδικό συναντά μελέτες που έχουν κάτι ουσιαστικό και τολμηρό να πουν, κάτι ιδρωμένο και έγκοπο, αν έχουν, κοντολογίς, να επιδείξουν μιαν ελκυστική και αξιαγάπητη αποτυχία υψηλών αναρριχήσεων ή μιαν ασυγκράτητη επιθυμία αληθινού έρωτα, και βρίσκονται σε διάφορα σημεία του διαδικτύου, θα τις φιλοξενεί, με μια

διάθεση μεγιστοποίησης των όποιων οφελών για την ίδια την πατρίδα μας. Οι έρωτες, παγκοίως, προάγουν. Με link που θα δίνεται στη σελίδα δημοσίευσης του εκάστοτε κειμένου από το **Φρέαρ**, ο αναγνώστης θα παραπέμπεται στο χώρο ανάρτησης πολυσέλιδων, ως επί το πλείστον, κειμένων, που δεν μπορούν να φιλοξενηθούν στον περιορισμένο χώρο του περιοδικού, τα οποία όμως βρίσκονται υπό τη σκέπη του και επιζητούν την παρέα του. Το κριτήριο για τη διασύνδεση αυτή μεταξύ επίσημης σελίδας του Φρέατος και άλλων ιστοτόπων είναι η ύπαρξη κειμένων, αλλά και άλλων πολιτισμικών προϊόντων, που θα αναβαθμίζουν την αξιοπρέπεια της χώρας και θα συνομιλούν αριστοκρατικά και, κάποτε, αφ' υψηλού με τον υπόλοιπο κόσμο. Έτσι, το **Φρέαρ** μπορεί να αναδειχθεί σε πυλώνα, σκέφτομαι, ευθάρρυνσης τέτοιων μελετών, που θα λαμβάνουν μια σχετική, εν πάση περιπτώσει, προβολή που θα ικανοποιεί τον πόθο τους να κριθούν και να αναμετρηθούν αμείλικτα.

Η πράξη της μετάφρασης ορισμένων κοραϊκών στίχων είναι μια πράξη, και τονίζω εμφατικότερα τη λέξη, πολιτική. Επίσης, επιζητεί να ξεφύγει από την ελληνική παθολογία της ανωριμότητας και του απροετοίμαστου των συναντήσεων με γεγονότα και πρόσωπα, όπως η τρέχουσα πανηγυρτζίδικη και κομματικά «ευλογημένη» συνάντηση με τον (Σύρο) Ξένο, υπό το στέγαστρο της Πόησης. Συνυπογράφοντες, δια των ιδίων των πράξεων και της βιωτής τους, στην απόπειρα αυτή, έχω τον Ηρόδοτο, τον Πλάτωνα μα και τον Θουκυδίδη. Μου αρκεί. Είναι εκείνοι που γνώριζαν τον Έτερο βαίνοντας προς αυτόν και επιζητώντας να δουν τα όσιά του για να τον προσεγγίσουν και να συνομιλήσουν μαζί του, όπως επίσης και να παραδειγματισθούν απ' αυτόν και να ενσωματώσουν, γόνιμα αλλά και πάντοτε κριτικά και με αυτοσυνείδηση, πολιτισμικά του στοιχεία στο πάτριο σώμα. Είναι, ακριβώς, ό,τι σοφά πράττει η διπλωματική αποστολή Βλαδιμήρου στην Πόλη. Ας αναλογιστούμε, οι δύσμοιροι επιλήσμονες ελλαδίτες, πως ο απόηχος εκείνων των διπλωματικών ρωσικών βημάτων του Μεσαίωνα, πέρα από τον... πολιτικό, στρατιωτικό, πολιτικό, πολιτισμικό ήχο που άφησε στην εποχή του, ήχησε στα 1770, στα 1827 μα και ακόμη σήμερα, πολυτρόπως. Κι ας αντιληφθούμε, επιτέλους μια και καλή..., το ρεαλισμό τέτοιων αποπειρών. Η φολκλορική φωτοβολίδα και το ανέρειστο, εφήμερο, σχεδόν θνησιγενές, και πομπώδες ποιητικό γιορτάσι της αυριακής ημέρας, της αφιερωμένης (δήθεν, και αφθόνως μικροαστικά) στην Πόηση, δεν διαθέτει ούτε κατ' ελάχιστο τις προδιαγραφές εκείνες για τέτοιου βεληνεκούς γνωριμίες και με τον Ξένο.

Ομοιοπαθείς, εμπειριστάτοι, και ευδείς ζεστασιάς πάντα και παντού οι άνθρωποι. Ότι οι σημερινοί πρόσφυγες, έτσι κι εμείς κάποτε, και τώρα, ενίοτε, και ξανά και ξανά, με ατελεύτητη επανάληψη, όλοι. Όλοι. Θα μας άρεσε, σε ΟΛΟΥΣ, η υποδοχή, μέσα στην ένδειά μας, με τιμές. Πλύσιμο, λούσιμο, καθαρά ρούχα, ανάκλιση, γεύμα, μουσική και... αφήγηση, κατά τα υψηλά ομηρικά πρότυπα. Ναι, θα μας άρεσε. Αφού, έτσι, η αξιοπρέπειά μας θα παρέμενε αλώβητη. Η αυταξία του ανθρώπου δεν θα κυλιόταν στη λάσπη ενός χαρτονομίσματος, ή ενός απρόσωπου κρατικού προγράμματος διαχείρισης «κρίσεων». Άλλωστε, εμείς έχουμε, όσο βαρύγδουπα και να τις ποδοπατούμε, τέτοιες κληρονομίες. Όχι σαν εκείνες της Δρέσδης, ή του βελγικού ή άλλου αγιογδυτισμού των ταλαιπώρων από τιμαλφή και χρήματα. Ναι, όπως και συχνά συνέβη, θα μας άρεσε, σε ΟΛΟΥΣ, να μας υποδέχονται στη... γλώσσα μας (ας θυμηθούμε το άνοιγμα του χαϊντεγκεριανού *Sein und Zeit* και όχι μόνο φυσικά...), να ξέρουν την ποιήσή μας (το θυμούνται καλά οι απελεύθεροι αθηναίοι αιχμάλωτοι της αποτυχημένης σικελικής εκστρατείας που γνώριζαν να απαγγέλουν Ευριπίδη...), να γνωρίζουν τι κουβαλάμε όταν μάς τείνουν βοηθητικά το χέρι. Τι κουβαλάμε ακόμη και ανεπίγνωστα ημών, ασυνείδητα, φθαρμένα. Αλλά, που να πάρει η ευχή, το κουβαλάμε. Η με επίγνωση γνώριμια και σχέση, που με ύψιστο εργαλείο τη λογοτεχνία επιτυγχάνεται..., είναι εκείνη, επίσης, που θέτει διακρίσεις, καθορίζει όρια, θέτει μέτρα. Κοντολογίς, διασώζει. Πάντες. Ναι, η επίγνωση οριοθετεί αφού έχει ήδη αποκτήσει κριτήριο διακρίσεων. Η υποβάθμιση είναι παραποίηση πραγματικότητας. Εξίσου το άναυδο θάμβωμα (οι υπαινιγμοί ας γίνουν αντιληπτοί από τον αναγνώστη). Η άγνοια είναι μήτρα και των δύο στάσεων. Η επίγνωση βοηθά στην απόρριψη, όταν ή ίδια το κρίνει, κάποιων οθνείων στοιχείων, αταίριαστων στην ιδιοσυγκρασία μας. Όμως, μετ' ισορροπίας, με διάκριση. Αρετές που είναι μέγιστες και εχέγγυα εδραίωσης πόλης και πολιτών. Ο Ξένος έρχεται. Όπως έρχεται. Και εμείς τον υποδεχόμαστε. Όπως τον υποδεχόμαστε. Όμως, δεν χάνουμε τον μέτρο. Δεν ευδίδουμε στη άλογη σύμφυση. Δεν αποδεικνυόμαστε λεία. Δεν τον αντικειμενοποιούμε εξίσου σε λεία. Δεν τον υποβλέπουμε. Δεν μας αλώνει. Δεν είμαστε, αν έχουμε αυτεπίγνωση κι αυτογνωσία..., ξέφραγο αμπέλι. Δεν είμαστε δουλικά φιλόξενοι. Απώθητικά ενδοτικοί. Δανείζουμε. Δανειζόμαστε. Σεβόμαστε. Επιβάλλουμε σεβασμό. Οριοθετούμε. Η κλασική Αθήνα τα γνώριζε άριστα όλα τούτα κι ας συμβουλευθεί, επιτέλους, κάποιος πολιτικάντης και φατριαστής της ελληνικής πολιτικής φαυλοκρατίας το βιβλίο του D.MacDowell στις σελ.107-132, μεταξύ άλλων, ώστε να μάθει τουλάχιστον την αλφάβητο του δέχεσθαι και υποδέχεσθαι τι και ποιον.

Εννοώ, σαφώς, ότι η κλασική Αθήνα μπορεί να προσφέρει ένα πρώτο μέτρο και να προβληματίσει για την εύρεση ενός κάποιου κριτηρίου με σύγχρονους όρους, να παροτρύνει σε σκέψη με τις πλέον σύγχρονες προδιαγραφές. Όχι να αποτελέσει μοντέλο αρχαιοπληκτης και πιθηκίζουσας αντιγραφής. Ο Ξένος που έρχεται κομίζει, συνειδητά ή ασυνείδητα, το στίγμα του. Υπάρχει, όμως, στον νέο τόπο κι εκεί στίγμα. Είναι απαιτητός ο σεβασμός, μέχρι κεραίας, των χωρών φιλοξενίας. Σεβασμός μέχρι τελικής

Εικόνα 6. Αραβική καλλιγραφία και διακοσμητική. Στο κέντρο διαβάζω τον προτασσόμένο στίχο σε κάθε κορανική σούρα, γύρω του γράφεται περιστροφικά το κορανικό κείμενο πτώσεως, όπως ακριβώς με τον ίδιο τρόπο οι λογής διασώστες σέβονται την ψυχοσωματική ύπαρξη των Ξένων, αγωνιζόμενοι μέχρι θανάτου για μια χειραφία. Ας θυμηθούμε, λοιπόν, εδώ ότι το χιτζάμπ (μαντήλι) επιβάλλεται στις δυτικές γυναίκες όταν επισκέπτονται μουσουλμανικές χώρες. Εμείς, δεν επιβάλλουμε στις γυναίκες μας να φορούν μαντήλια και ποδήρεις εσθήτες. Και το ανθρώπινο πρόσωπό τους οφείλει, επί κολασμών των παραβατών., να γίνει σεβαστό ως κόρη οφθαλμού. Η ίδια επιβολή, λοιπόν, σεβασμού των ημετέρων, των πατριών, θα πρέπει να γίνει και για τους μουσουλμάνους που εισέρχονται σε δυτικές χώρες. Τα φαινόμενα βιαιοπραγιών μουσουλμάνων κατά των ξενιστών

τους και προσβολής της γενετήσιας αιδούς, όπως είχαμε περιστατικά στο Βερολίνο, μα και όπου άλλου, είναι απολύτως απαράδεκτα και απολύτως κολάσιμα. Αμείλικτα. Το ίδιο και όποια άλλη έκνομη συμπεριφορά. Εξ αμφοτέρων των μερών : ξενιστή και ξενιζομένου. Και για να επιτευχθούν όλα αυτά, μείζον εργαλείο οριοθέτησης, μεταξύ άλλων, είναι η γνώση των κειμένων των λαών, δηλαδή της ψυχής τους. Μ' αυτό το εργαλείο μπορεί κανείς να κατανοήσει ποια είναι η βαθύτερη ανάγκη που ορίζει τον Ξένο, τι ακριβώς επιζητά ο ίδιος, ακόμη κι αν έχει αμυδρή γνώση αυτού που τον διέπει. Κι επίσης, με βάση αυτό το εργαλείο, αναμετράται κι ο ίδιος ο υποδοχέας. Ζυγιάζει τι είναι ικανός να δώσει, μέχρι ποιού σημείου και πώς.

Οι Ξένοι, που αυτόν τον καιρό έρχονται ανεξέλεγκτα στη χώρα μας, έρχονται σε μια χώρα με ιλιγγιώδη πολιτισμό χιλιετιών. Πολιτισμό που καθόρισε τον κόσμο. Οικουμενικό πολιτισμό. Ακόμη και στην ανεστραμμένη δυτικοευρωπαϊκή εκδοχή του. Έρχονται σε ανθρώπους, όσο φθαρμένοι και παρηκμασμένοι κι αν είναι..., άσχετον, που φέρουν στη σάρκα τους αυτόν τον πολιτισμό. Και θα πρέπει να γνωρίζουν πως ένα θεμελιώδες συστατικό αυτής της πολιτισμικής ιθαγένειας είναι η οδυσειακότητα, η περιπλάνηση, το φευγιό, το ταξίδι, η κίνηση. Οδυσσέας, Εμπεδοκλής, Πλάτων, Αριστοτέλης. Θα πρέπει να διδαχθούν, οι λογής Ξένοι, ότι επισκέπτονται χώρα... αποίκων. Χώρα, επίσης, που οι κάτοικοί της μετοικούν ακατάπαυστα, κρατώντας πάντα τον ομφάλιο λώρο μαζί τους, στα φυλλοκάρδια τους ! Χώρα μεταναστών. Από τους Δωριείς ακόμη και τα άλλα ελληνικά φύλα, μέχρι τους αποίκους της Ιωνίας, της Κάτω Ιταλίας, των παραδουνάβιων ηγεμονιών, της Οδησού, της Νέας Υόρκης, του Αμβούργου. Πάλι και πάλι. Εν τέλει, και ταυτόχρονα..., χώρα οικουμενική, χώρα κοσμοπολιτών. Ανοικτών στο διάλογο, στην οικείωση, στη μετάδοση, και συνακόλουθα, πολλές φορές..., στη διάβρωση, λόγω υπερβολής ανοιγματος..., στη φθορά, στο μιμητισμό, στην ύβρη του πάτριου, στον πιθηκισμό.

Οι αυτόχθονες που ξενίζουν θα πρέπει να γνωρίζουν ότι οι μουσουλμάνοι επισκέπτες κουβαλούν πίσω τους τον εθισμό της νομαδικότητας, της προσωρινής σκηνώσης στο ύπαιθρο, το σχήμα του κοινοτικού κύκλου αφήγησης γύρω από τη βραδινή φωτιά, τη σιωπή των ερήμων, τον βαθύτατο, μέχρι το βαθμό/σημείο του ιερού (...), σεβασμό για την Ποίηση και την ποιητική διακονία και λειτουργία (!), τη σπάνη των υλικών μέσων, συχνά, στην ιστορική τους διαδρομή. Επιπρόσθετα και ...«επίκτητα», κουβαλούν και τις απανθρωπίες που τους φιλοδάρησε η δυτικοευρωπαϊκή αποικιοκρατία. Οι Έλληνες δεν έχουμε τέτοια παράδοση «φιλοδωρήματος» και οφείλουμε να τους το επισημάνουμε εμφαντικά αυτό. Δεν

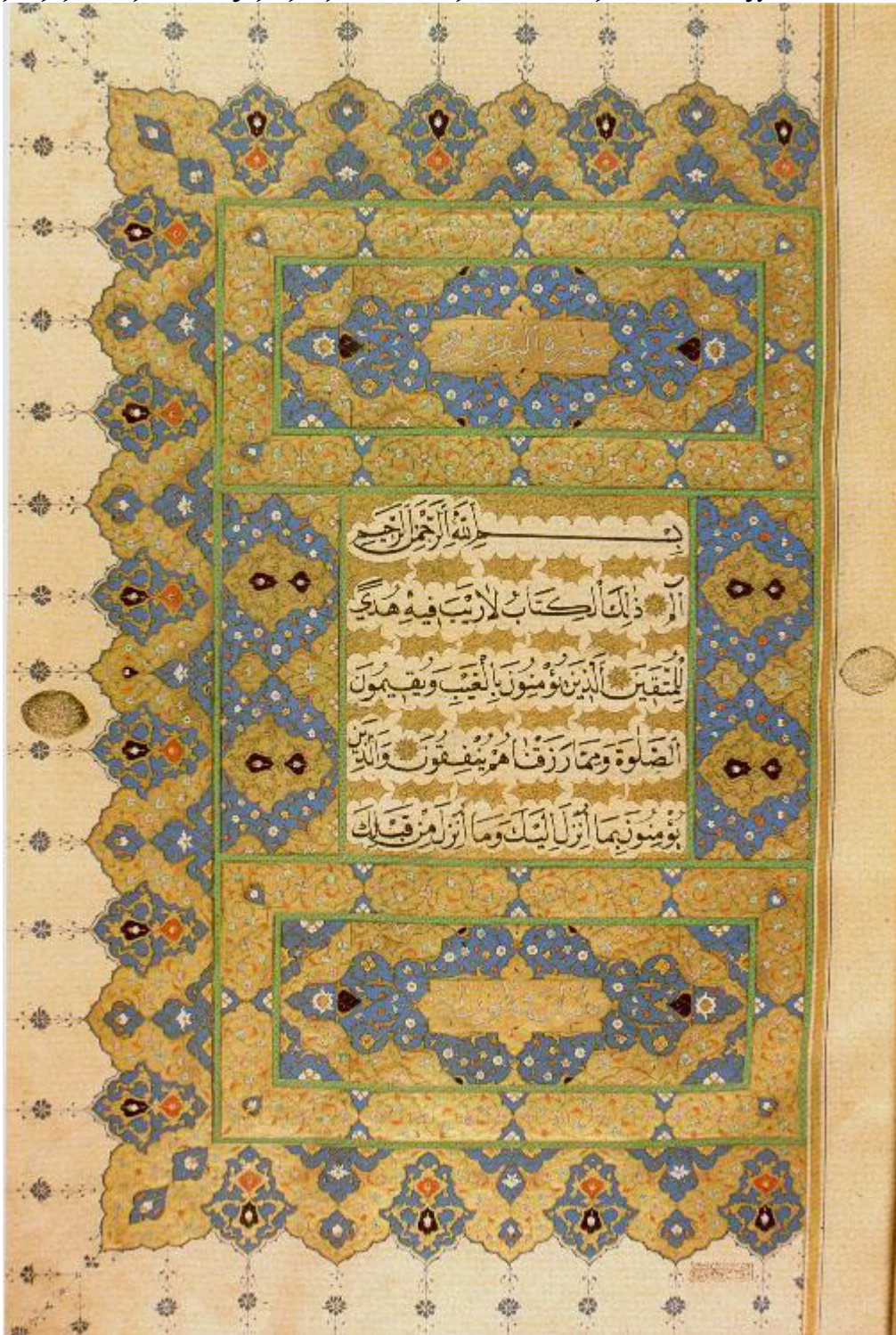
είμαστε Γάλλοι στο Αλγέρι, Άγγλοι στην Ινδία, την Αίγυπτο και το Σουέζ, Ολλανδοί και Γερμανοί στη Νότια Αφρική, Πορτογάλοι και Ισπανοί στο Μεξικό και τη λατινική Αμερική και πάει λέγοντας. Οι Ξένοι αυτοί έχουν έναν μύχιο πόθο : να θεμελιώσουν οίκο. Να σταματήσουν την περιπλάνηση. Στο κείμενό μου «*Άηρ Λικνίζει*», που ανάφερα στην αρχή αυτού του κειμένου, σχολιάζα πως η αραβική ορολογία για τον στίχο είναι μπάιτ, οίκος δηλαδή. Καταφρανόστατο, επίσης, αυτό και στο Κοράν και στη κορανική θεολογία, από μόνη, πολλές φορές, αυτή τούτη την ισλαμική ορολογία. Δεν έχουν οίκο, επιζητούν τον οίκο. Εμείς, αντιθέτως, έχουμε και είχαμε οίκο και επιζητούμε τη θεόθεν αλητεία, το φρευγιό, το σουρτουόκεμα. Οι άραβες, συνειδητά ή όχι, λένε όχι στην περιπλάνηση. Αποζητούν, κουρασμένοι από τις καμηλοδρομίες, τη σταθερότητα επιτέλους. Κουβαλούν αίτημα σταθερότητας, μονιμότητας. Ας το νιώσουμε αυτό, αν πράγματι θέλουμε αληθινό διάλογο με τον Ξένο και αλληλοκατανόηση. Άλλωστε, όλα αυτά προβάλλονται καταφρανώς από τους εδώ επιλεγμένους κορανικούς στίχους που μετέφρασα και ο αναγνώστης μπορεί να τα αισθανθεί όλα τούτα πριν δώσει το χέρι του στον Ξένο, γνωρίζοντας τι θα ήθελε αυτός από τον οικοδεσπότη, από τον κύριο του τόπου στον οποίον εισέρχεται. Παράλληλα, εμείς έχουμε, συνειδητά ή ασυνειδητά..., αίτημα εμπειροκλειας αλητείας. Η φυγή μάς ορίζει, μας διέπει, κι ας είμαστε σπαρμένες πέτρες στο ελληνικό έδαφος. Ας το νιώσουν και οι Ξένοι αυτό. Μεταξύ φυγάδων ας υπάρξει ειλικρινής κατανόηση.

Η μετάφραση αυτή που εκπονώ έχει πίσω της μια παράδοση. Όπως και αλλού έχω γράψει (<https://www.academia.edu/5886794/>), η πρώτη Ευρωπαϊκή μετάφραση αποσπασμάτων του κορανικού κειμένου είναι ελληνική και γίνεται από τον Νικήτα Βυζάντιο τον... 9^ο αι. (!). Οφείλουμε να το ξέρουμε αυτό. Οφείλουμε και να το τονίζουμε στις συναναστροφές μας με τον Ξένο. Κι οφείλουμε, επίσης, να επισημαίνουμε πως μόνον ύστερα από αρκετούς αιώνες απέκτησε η Δύση μια μετάφραση σε κάποια από τις γλώσσες της (αρχικά στα λατινικά, τον 12^ο αι.). Ενδεικτικό ότι μια χώρα σαν τη Γερμανία εκπονεί το ...1828 την πρώτη μετάφραση του Κορανίου για να ακολουθήσει η Γαλλία και Ιταλία στις αρχές του... 20^{ου} αι. Εμείς προηγηθήκαμε και πάλι των δύο τελευταίων με τη γνωστότατη μετάφραση Πεντάκη, που εκπονήθηκε γύρω στα 1880 (;) (η δεύτερη έκδοση είναι του 1886), η οποία είναι, κατ' εμένα, η πιο επιτυχημένη, παρόλα τα λάθη και τις ελλείψεις της, από όσες ακολούθησαν. Ο Αναστάσιος Γιαννουλάτος, σε επίρρωση αυτής της παρατήρησής μου, φρονεί, αν και δεν έχει ο ίδιος πρόσβαση στο αραβικό κείμενο και στηρίζεται σε ευρωπαϊκές μεταφραστικές του αποδόσεις, ότι στη μετάφραση Πεντάκη «υπάρχουν αρκετά σκοτεινά σημεία και

αβλεψία, αλλά γενικώς παραμένει η πλέον σοβαρά εις την ελληνικήν» (βλ. «Ισλάμ», σελ. 112, 1975). Σημειώνω, επ' ευκαιρία, ότι ο Γιαννουλάτος, βασιζόμενος πάντα στους ευρωπαϊούς μεταφραστές, αλλά διαθέτοντας ο ίδιος ισχυρότατο κριτήριο, διορθώνει συχνότατα (!) τον Πεντάκη, επιλέγοντας διάφορες προς αυτόν μεταφραστικές λύσεις για την απόδοση του αραβικού κειμένου (βλ.π.χ. ενθ.αν. σελ.78, σημ.46).

Μ' ένα σάλτο, λοιπόν, βρισκόμαστε οι Έλληνες, από τον 9^ο στον 19^ο αι. για να ξαναβγούμε και πάλι στην επιφάνεια κατά τα μέσα, αλλά και τις τελευταίες δεκαετίες του 20^{ου} αι. (συγκεκριμένα στα τέλη της δεκαετίας του '70, το 1978, από το Ίδρυμα Λάτση, με δεύτερη έκδοση στα 1987). Και τώρα, με την

μικρή αυτήν επιλογή ορισμένων σουρών και κορανικών στίχων, να εισέλθουμε

Εικόνα 7. Η καλλιγραφημένη αρχή της δεύτερης κορανικής σούρας, από Κοράν του 16^{ου} αι.

μεταφραστικά και στον 21^ο αι. Αυτή είναι η πρώτη μεταφραστική απόπειρα στον αιώνα που διανύουμε και από πολλές απόψεις η μοναδική ελληνική μετάφραση, μέσα σε 1400 περίπου χρόνια..., που ρέει σε τρέχον γλωσσικό ιδίωμα, μεταξύ άλλων ακόμη καινοτομικών πτυχών της που ακροθιγώς θα σχολιάσω εδώ.

Κυρίως, όμως, η μετάφραση αυτή είναι μοναδική, διότι θέτει τη γλωσσική άποψη/θέση περί του ΕΝΙΑΙΟΥ της γλώσσας. Κινείται, δίχως στεγανοποιήσεις και αποσυναγωγήσεις, στην καθομιλουμένη υπό την σκέπη της ΕΝΙΑΙΑΣ ελληνικής. Αν έτσι, τότε είναι η πρώτη μετάφραση στην ελληνική, και όχι σε μέρος/τμήμα της... από εμφανίσεως του Κοράν. Τι εννοώ ; Είναι γνωστό πως οι βυζαντινοί λόγιοι αττίκιζαν αουστόλως, ή προσπαθούσαν να αττίκίσουν. Η μετάφραση Νικήτα Βυζαντίου κινείται σ' αυτό το πλαίσιο. Φυσικά, η αττική ΔΕΝ ήταν η γλώσσα του καιρού τους (ας θυμηθεί κανείς τη γλώσσα του Πτωχοπρόδρομου για να κρίνει και να προβεί σε παραλληλισμούς...), με συνέπεια η επιλεκτική μετάφραση του Νικήτα α) να μην αφορά στο πλατύ κοινό, β) να μην ομιλεί τη γλώσσα της εποχής της και γ) να είναι θανάσιμα προσηλωμένη σε ΜΙΑ μορφή της ελληνικής (έστω και εξαιρετικά υψηλής ποιότητας, όπως η αττική...) που, από μόνη της, ΔΕΝ είναι επ' ουδενί ικανή να αποτελέσει το απόλυτο μεταφραστικό εργαλείο και να αποδώσει πτυχές πτυχών του αραβικού κειμένου. Αυτό, όπως κατανοεί κάποιος, είναι πρόβλημα εργαλειώδες, πρόβλημα λειτουργικό. Όχι θεωρητικόλογία.

Η ακόλουθη, εκείνη δηλαδή του Πεντάκη, μετά...1000 χρόνια και ας το προσέξουμε όλως ιδιαίτερας αυτό, καθώς δεν είναι εύκολο να εκπονοούνται τέτοιας κλίμακας έργα κάθε λίγο και λιγάκι..., χρησιμοποιεί την καθαρεύουσα που τείνει σκόπιμα, κατά τη μεταφραστική άποψη του Πεντάκη πάντα, όπως εικάζω και είναι εμφανές από το ίδιο το κείμενό του..., να χρησιμοποιεί πλήθος εκκλησιαστικούς τύπους, θέλοντας να διατηρήσει την ιερότητα και τη θρησκευτικότητα, όπως νομίζει ο μεταφραστής, του κορανικού κειμένου. Η καθαρεύουσα, για μια ακόμη φορά, είναι ΜΕΡΟΣ της γλώσσας. Δεν είναι η ΕΝΙΑΙΑ γλώσσα. Επίσης, είναι μια γλώσσα που δεν «κατεβαίνει» στο λαό. Ακόμη, μια γλώσσα που δεν αποτελεί μεταφραστική πανάκεια. Κι ακόμη, επιτέλους, από τι καθαρεύει ; Από τι βρωμίζεται ; Από τη κοινή δημώδη ; Ναι, αλλά σε σχέση με την (αμιγή..., υπήρχε, πράγματι, αναρωτιέμαι τέτοιος γλωσσικός πουριτανισμός ποτέ στην ελληνική ;.....) αττική είναι αρκούντως... «ρυπαρή». Αν πάλι μεσάζει, κατά το Κοραϊκό πρότυπο, τότε είναι μυγιάς : «καθαρή» και «ρυπαρή». Ωστόσο, αναρωτιέμαι, είναι ΓΛΩΣΣΑ και μόνον ; Το σύμμικτο, βεβαίως, είναι άκρως χρήσιμο. Όμως, σύμμικτο εν όψει του ΕΝΙΑΙΟΥ και όχι τμημάτων του. Δεν ζούμε με ένα μέρος της γλώσσας, αλλά με όλη τη γλώσσα. Και ειδικά εμείς, σχετικά μ' αυτό και εν συγκρίσει με άλλους λαούς, είμαστε γλωσσικοί Μίδες.

Θεωρούσα, κάποτε, αυτονόητη μεταφραστική φιλοσοφία για το κορανικό κείμενο την «θέση» αυτή του Πεντάκη. Η εισαγωγή οικείων εκκλησιαστικών και

θεολογικών όρων θεωρούσα πως απέδιδε, άμεσα, τον θρησκευτικό χαρακτήρα του κειμένου σε μας, σε μια γλώσσα, παράλληλα, που ξέραμε ως εκκλησιαστική και λειτουργική από τα γεννοφάσκια μας. Άρα, σε μια γλώσσα που μας καθιστούσε ικανούς για αμεσότερη πρόσληψη του αραβικού κειμένου. Σήμερα πια, είμαι πολύ μακριά από μιαν τέτοια θεώρηση των πραγμάτων. Αυτός ο μεταφραστικός συγκρητισμός, που κάποτε με γοήτευε αυτονόητα, ενέχει πολλές παγίδες, παραπλανήσεις, παραποιήσεις και επικίνδυνες μίξεις. Η ισορροπία που απαιτεί είναι ίσως πρωταθλητικών διαστάσεων (για λαούς με υψηλότατη παιδεία και δημιουργικές και καλοχωνεμένες πολιτισμικές αφομοιώσεις...) και πρέπει, εν πάση περιπτώσει, να χρησιμοποιείται με μέτρο και περίσκεψη. Κρύβεται πολλή θολούρα σε τέτοιου είδους συγκράσεις και κυρίως αδικείται η σαφέστατα υπαρκτή θεολογική διάκριση και διαφορά με την ισοπεδωτική χρήση όρων και θεολογίας ταυτόσημων για τις δύο θρησκευτικές παραδόσεις, Χριστιανισμού και Ισλάμ.

Εν πάση περιπτώσει, πλην πολλών άλλων, που προς στιγμήν δεν σχολιάζω, ο Πεντάκης αποδεικνύεται δέσμιος της αντίληψης εκείνης που ταλάνισε φριχτά μέχρι πρότινος τα ελληνικά γράμματα και που εξακολουθεί (δια της «δημοτικής»), υφέρποντας, να δηλητηριάζει την πνευματική μας πορεία και η οποία θέλει να βλέπει, απολυτοποιημένα, αυταρχικά, και απολυταρχικά..., μια μόνο διάσταση της ΕΝΙΑΙΑΣ γλώσσας, του ΕΝΙΑΙΟΥ της γλώσσας. Η αντίληψη αυτή ισοπεδώνει και ομογενοποιεί το γλωσσικό όργανο, πετώντας κυριολεκτικά τις μουσικές και ζωγραφικές σάρκες του στα σκουπίδια. Η πλαστικότητα, ο ήχος, και η εννοιακή απόχρωση πάνε του βρόντου. Έτσι, ο Πεντάκης συνεπέστατος στην ισοπεδωτική, γλωσσικά, επιλογή του προτάσσει την καθαρεύουσα ως το όργανο εκείνο που μπορεί με αξιώσεις, και πάντα απολυτοποιημένα, να αποδώσει το κορανικό κείμενο. Η μία διάσταση της γλώσσας φαλκιδεύει την ίδια τη γλώσσα. Οι γλώσσες δεν έχουν μία διάσταση. Είμαι σφόδρα υπέρμαχος του ΕΝΙΑΟΥ κάθε γλώσσας ξεχωριστά. Συνεπώς, αντίθετος εξ ορισμού με την άποψη Πεντάκη. Όμως, στην προκειμένη περίπτωση το πρόβλημα είναι άλλο. Πολύ σπουδαιότερο. Κι αυτό δεν είναι άλλο από το ότι η ίδια η κορανική γλώσσα ΔΕΝ συμφωνεί με τη γλωσσική στάση Πεντάκη και τον αποδεικνύει εξ υπαρχής αυθαιρετούντα, αλλά και δεν συμφωνεί, επίσης, με καμία καθαρολογική και απολυταρχικά επιβαλλόμενη γλωσσική στάση. Η κορανική γλώσσα είναι μια γλώσσα ΜΕΙΚΤΗ, κατά τη νομιμότητα των μίξεων που θεωρούσε Σολωμός ο Διονύσιος... Κι αυτό λέει πολλά, αλλά και επιβάλλει συγκεκριμένη γλωσσική οδό στους επίδοξους μεταφραστές. Το ότι η κορανική γλώσσα είναι μεικτή σημαίνει πως δεν είναι μονοδιάστατη και μονολιθική, όπως επίσης ότι φιλοξενεί μιαν υψηλή («καθαρή»...) αραβική, πάνω στην οποία

δομείται έως σήμερα όλη η αραβική γλώσσα και γραμματική, κι επίσης τύπους και εκφράσεις που φέρουν το στίγμα της καθημερινής ζωής της εποχής του κειμένου. Απλότητα και υψηλόν ύφος συνθέτουν αρμονικά το γλωσσικό κορανικό στίγμα. Ο Πεντάκης θα έπρεπε να το είχε προσέξει ιδιαίτερα αυτό.

Εικόνα 8 Κορανική καλλιγράφιση σε τεχνοτροπία Sini

Στο διάστημα που μεσολάβησε μεταξύ της μετάφρασης Πεντάκη και της παρούσης σήμερα, εμφανίστηκε από τις εκδόσεις Δαρεμά η μετάφραση της γνωστής μεταφράστριας Μίνας Ζωγράφου-Μεραναίου, η οποία είναι αχρονολόγητη και γίνεται από δεύτερο χέρι, δηλαδή από κάποιαν ευρωπαϊκή μετάφραση. Τέτοιο, άλλωστε, ήταν γενικότερα το πνευματικό ελληνικό περιβάλλον εκείνων των δεκαετιών, που λησμονούσε, όμως, τους οδοδείχτες μεταφραστικών προσπαθειών όπως εκείνες του Κ. Θεοτόκη, αλλά επίσης, αναφορικά με το κορανικό κείμενο, και του ίδιου του Πεντάκη. Στην προκειμένη περίπτωση ειδικά, αν για πολλές άλλες περιπτώσεις δικαιολογείται μια μετάφραση από δεύτερο ή τρίτο χέρι, εδώ δεν μπορεί να γίνει κάτι τέτοιο. Επ' ουδενί. Μια μετάφραση που παρακάμπτει το γεγονός ότι η γλώσσα του πρωτότυπου κειμένου ανήκει σε μια διάφορη της ινδοευρωπαϊκής οικογένειας γλωσσών, και συγκεκριμένα στη σημιτική, και καταδέχεται να διαμεσολαβηθεί

από μιαν άλλη μετάφραση μιας γλώσσας της οικογένειας γλωσσών στην οποία και η ίδια ανήκει, δεν έχει καμία τύχη. Ματαιοποιεί και μάλιστα κινδυνεύει να νοθεύσει ανεπαυρόθωτα το μεταφραζόμενο κείμενο. Δεν έπεται εξ αυτών ότι της λείπει ολότελα, κάποτε, η έμπνευση, η χάρη και η ευτυχής μεταφραστική στιγμή. Όμως, ουσιαστικά είναι σαν να μην υπάρχει για την ευχάρια γραμματολογία. Τουλάχιστον, έτσι το βλέπω εγώ. Εδώ τα πράγματα απαιτούν, απαραίτητα, τη γνώση της γλώσσας του πρωτοτύπου. Ανυπερθέτως. Η άλλη γλωσσική οικογένεια στην οποία ανήκει το κορανικό κείμενο επιβάλλει, άφραυκτα, την αδιαμεσολάβητη σχέση μαζί του.

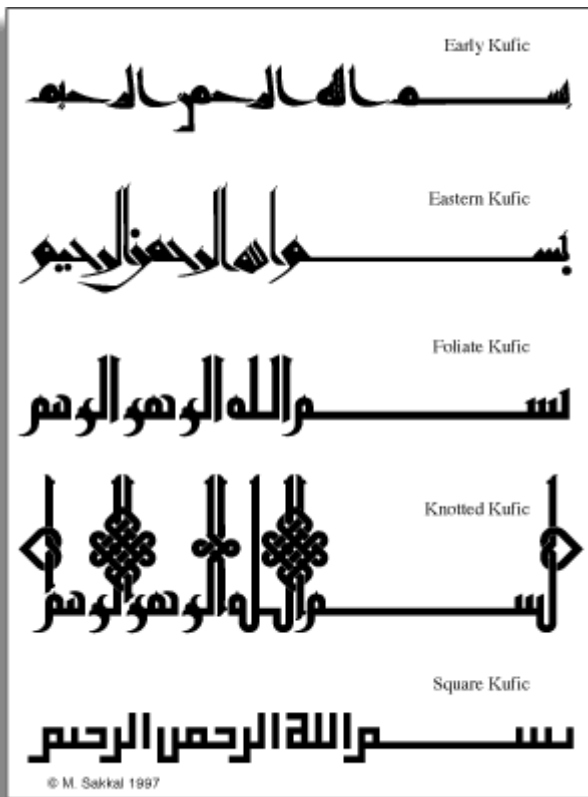
Εν πάση περιπτώσει, πιθανολογώ ως χρόνο έκδοσης τις δεκαετίες του '50 ή '60 και γλώσσα τη γαλλική ή αγγλική. Κλείνω προς τη γαλλική. Ο επίσκοπος Αναστάσιος Γιαννουλάτος, στην έξοχη θρησκευολογική μελέτη του με τίτλο «Ισλάμ», αναφέρει ότι «πρό τινος εξεδόθη μετάφρασις της Μίνας Ζωγράφου-Μεραναίου, ... η οποία, ως φαίνεται, βασιζέται επί ευρωπαϊκής μεταφράσεως, άνευ κριτικής επεξεργασίας» (βλ. σελ. 112). Συμφωνώ απολύτως με την εκτίμηση Γιαννουλάτου, όπως έχει άλλωστε ήδη διαγραφεί από τα γραφόμενα εδώ, η οποία ενισχύει άλλωστε τις εδώ θέσεις μου. Το «πρό τινος» που αναφέρει, θέτει μια χρονολόγηση πριν το 1975, που είναι και έτος έκδοσης της μελέτης του. Πιθανολογείται, λοιπόν, με βάση αυτή τη δήλωση, ότι η έκδοση κυκλοφορήθηκε μέσα στις αρχές του '70 ή στα τέλη του '60. Εγώ αγόρασα την έκδοση στα 16 μου από τη «Δωδώνη», πεινασμένος για κείμενα προσλήψεων. Αφήνω τη χρονολόγηση ανοικτή και ας ασχοληθούν περαιτέρω οι φιλόλογοι με το θέμα, υπογραμμίζοντας, όμως, πως το έτος έκδοσης μπορεί να χρησιμεύσει για μια αποτίμηση των μεταφραστικών προόδων και της μεταφραστικής συχνότητας του κειμένου στη χώρα μας. Εν πάση περιπτώσει, και για να επανέλθουμε σε μια σχηματική, έστω, αξιολόγηση της προσπάθειας της Μίνας Ζωγράφου, η μεταφράστρια είναι εξ αρχής και εκ των πραγμάτων εγκλωβισμένη στις μεταφραστικές επιλογές των Γάλλων (;) και σύρεται ως έρμαιο, όχι δίχως προσωπική προσπάθεια ελάχιστης διαφοροποίησης, απ' αυτές. Για την εποχή που γίνεται, η προσπάθεια της μεταφράστριας είναι επαινετή. Δεν είναι προς έπαινο, όμως, η ίδια η χώρα μας. Τουναντίον, είναι απολύτως μεμπτή, φρεκτή. Το προσπερνά. Η μετάφραση είναι μεν σε μιαν εκδοχή της καθομιλουμένης, αλλά πλην των πάμπολλων τρωτών αλλά και επιτυχημένων σημείων της, τίθεται εκτός λογαριασμού, αφού πηγή της δεν είναι το ίδιο το κορανικό κείμενο. Επίσης, η μεταφράστρια αυτοεγκλωβίζεται, όπως και οι προηγούμενοι δύο μεταφραστές του αραβικού κειμένου, σε μια μόνο διάσταση της γλώσσας : τη «δημοτική». Το κείμενο «περνά» (;..., αλήθεια, πράγματι «περνά» και «κατεβαίνει» το

μονόπλευρο ; Κι αν ναι, έχει τη δυναμική να ριζώνει, να διαπλάθει, να μορφώνει ; ...) μεν στις πλατιές μάζες, όμως ούτε ... ανεβαίνει πάνω, ούτε τις αναβιβάζει, ούτε αγωνίζεται να στήσει απαιτητικό γλωσσικό όργανο, ούτε παλεύει με αποχρώσεις, ούτε βασανίζεται για την εννοιακή απόδοση. Δεν μιλά τη γλώσσα. Μιλά μια πτυχή της. Δεν μιλά τη γλώσσα. Μιλά σαν γλώσσα και μιλά μια γλώσσα. Το ΕΝΙΑΙΟ, όμως, της γλώσσας απαιτεί οριστικό άρθρο.

Στη συνέχεια, την επόμενη μετάφραση που έχουμε, τη μετάφραση που εκδίδει το Ίδρυμα Λάτση, η οποία φιλοξενείται σε μια ιδιαίτερη καλαίσθητη έκδοση, την υπογράφει μια ομάδα αράβων ελληνοιστών του Ισλαμικού Πανεπιστημίου του Καΐρου Αλ Άζχαρ (*الازهر*), υπό τον καθηγητή Άλι Νουρ και στην απόδοση του κορανικού κειμένου στην ελληνική συμβάλλει (πώς άραγε, απορώ...) ο ... δημοσιογράφος Σπ. Αλεξίου. Μια ακόμη έκδοση βλέπει το φως από το ίδιο ίδρυμα με εποπτεύοντα τώρα τον Τζιχάντ Μπιλάλ Χαλήλ, προφανώς αναπληρωτή στη θέση του Νουρ. Η έκδοση αυτή παρουσιάζει κάποιες διαφοροποιήσεις σε σχέση με εκείνη του Νουρ (λόγου χάρη δεν μεταφράζει τον όρο σούρα, έχει κάποιες διαφορετικές μεταφραστικές επιλογές και ελάχιστες τροποποιήσεις), ωστόσο κινείται στο ίδιο μήκος κύματος μ' αυτήν και τη χαρακτηρίζουν μεταφραστικά τα ίδια πράγματα που χαρακτηρίζουν την έκδοση Νουρ. Είναι της ίδιας νοοτροπίας μ' αυτήν. Στην έκδοση Νουρ γίνεται ακόμη μνεία και παράλληλη αναφορά σχετικά με κάποια προγενέστερη μετάφραση (;) κάποιου Νίκου Παρασκευά (...). Δεν έχω άποψη. Όμως, παρατηρώ ότι για το Ίδρυμα Λάτση, ως φαίνεται, εξέλειπαν οι καταξιωμένοι (και όχι οπωσδήποτε απαραίτητα) Έλληνες λογοτέχνες για να στήσουν αρμονικά και ευπρόσωπα το κορανικό κείμενο και συμπυκνώθηκαν όλοι τους στο πρόσωπο ενός... γλωσσοπλάστη και γλωσσαμύντορα δημοσιογράφου!... Άυστυχώς ή ευτυχώς, οι σκοπιμότητες πάντα όζουν. Και οι προχειρότητες εξίσου. Στην εν λόγω μετάφραση καταμετρώνται ... δώδεκα, τουλάχιστον, άτομα, για την ευόδωση της προσπάθειας (!) του ιδρύματος Λάτση. Αυτό, ωστόσο, δεν είναι μεμπτό και είναι κάτι που συμβαίνει συχνά με κορυφαία μνημεία του λόγου, όπως π.χ. όταν επιστρατεύεται ομάδα δύο, τουλάχιστον, μεταφραστών για τη μετάφραση στην αγγλική και γαλλική του χαϊντεγκεριανού *Sein und Zeit* (βλ. Είναι και Χρόνος, μετ. Γ. Τζαβάρρα, том. 1, σελ.15) και συχνά έχει θαυμαστά αποτελέσματα. Στην ελληνική περίπτωση, όμως, αυτό δεν συνέβη. Το αποτέλεσμα δεν είναι καν... γλώσσα. Δεν ισχύει ούτε η συνεπής μονοδιάστατη γλωσσική απόψη των προηγούμενων. Ενώπιόν μας έχουμε ένα σόλοικο κείμενο. Έναν απόηχο γλώσσας, όχι γλώσσα. Πιθανόν τον σκελετό της, όχι το σφριγηλό σώμα της. Τη θεωρώ πρωτίστως άφυχη. Αυτό, όπως εγώ το αντιλαμβάνομαι, είναι η ύψιστη

ύβρις και η ύψιστη έκπτωση, η χειρότερη βρυσιά, για τη γλώσσα. Η μετάφραση των ελληνοιστών αράβων χρειάστηκε τέσσερα χρόνια για να συντελεσθεί (!), με εξαιρετικά αμφίβολα και πενιχρά αποτελέσματα. Ας το προσέξουμε αυτό, μια και έκανα λόγο παραπάνω περί χρόνου εκπόνησης τέτοιων έργων και προσδιόρισα το μεταφραστικό χρόνο, του ενός και εδώ «υποφαινομένου» μεταφραστή, σε τρία έτη. Σημειώνω ότι η παρούσα μετάφραση δεν έχει καμία υποστήριξη, εκπονείται από ένα και μόνο άτομο και γίνεται υπό ασφυκτική και αγχωτική πίεση χρόνου και συνθηκών ζωής. Δεν επιζητείται μ' αυτό κάποια δικαιολογία. Η αναφορά αυτή γίνεται μόνον για λόγους ορθών αποτιμήσεων και ευθύβολης κριτικής. Κριτικής που την έχει ανάγκη ο υπογράφων.

Προσπαθώντας να κρίνω το άψυχο και να βρω μέσα του ψήγματα ζωής

Εικόνα 9. Παραλλαγές κουφικής καλλιγράφησης της Μπασμάλα

θα έλεγα ότι η μετάφραση αυτή του Άλι Νουρ, όσο κι αν την έχτιζαν σαράντα μάστοροι κι εξήντα μαθητάδες, βρίθει λαθών, αποτυχιών και, το χειρότερο, «στήνει» μια ιδιότυπη ελληνική, που αν μη τι άλλο προδίδει την ασχετοσύνη, ψυχρότητα και υπαλληλίστικη συμπεριφορά των ελλήνων «μεταφραστών» προς το ίδιο το γλωσσικό τους όργανο (...), αλλά και την ανεπάρκεια των αράβων ελληνοιστών να κατανοήσουν την ελληνική και να αποδώσουν σ' αυτήν, με κάποια σχετική επιτυχία, το κορανικό κείμενο. Είναι χαρακτηριστικό ότι σε συζητήσεις που είχα με άραβες καθηγητές μου σχετικά με τη μετάφραση αυτή, όλοι ανεξαιρέτως εκδήλωναν τη δυσφορία και δυσαρέσκειά τους, αλλά και την ευχή τους να υπάρξει στο μέλλον μια καινούργια προσπάθεια. Ασχέτως των οικονομικών, πολιτικών ή άλλων λόγων που ώθησαν το Ίδρυμα Λάτση να προβεί στη μετάφραση του Κορανίου, θα έπρεπε να καταβληθεί, τουλάχιστον, μεγαλύτερη προσπάθεια να εκπροσωπηθεί η ωραιότητα της ελληνικής επαξίως. Αναμφισβήτητα, όπως άλλωστε σε κάθε έργο, υπάρχουν

θα έλεγα ότι η μετάφραση αυτή του Άλι Νουρ, όσο κι αν την έχτιζαν σαράντα μάστοροι κι εξήντα μαθητάδες, βρίθει λαθών, αποτυχιών και, το χειρότερο, «στήνει» μια ιδιότυπη ελληνική, που αν μη τι άλλο προδίδει την ασχετοσύνη, ψυχρότητα και υπαλληλίστικη συμπεριφορά των ελλήνων «μεταφραστών» προς το ίδιο το γλωσσικό τους όργανο (...), αλλά και την ανεπάρκεια των αράβων ελληνοιστών να κατανοήσουν την ελληνική και να αποδώσουν σ' αυτήν, με κάποια σχετική επιτυχία, το κορανικό κείμενο.

Είναι χαρακτηριστικό ότι σε συζητήσεις που είχα με άραβες καθηγητές μου σχετικά με τη

ευτυχείς στιγμές και σ' αυτήν την απόπειρα απόδοσης του αραβικού κειμένου. Αρκετές, που οφείλονται, ωστόσο, στην αυτιγραφικότητα (από προηγούμενη προσπάθεια : βλ. Πεντάκης...). Όμως αυτό είναι λίγο. Ανεπαρκές. Αφήνω δε κατά μέρος ότι ο σχεδιασμός της έκδοσης είναι ευκαιριακός, πρόχειρος, δίχως όραμα, δίχως επίγνωση του εγχειρήματος, δίχως προοπτική μέλλοντος, δίχως στόχευση ανοίγματος δρόμου στους μεταγενέστερους. Το τι ακριβώς εννοώ θα γίνει αμέσως κατανοητό παρακάτω, όταν θα περιγράψω, ακροθιγώς έστω, την εδώ (οφειλόμενη εκ των πραγμάτων) μεταφραστική στόχευση.

Έτσι, πριν κλείσω το μικρό αυτό σχόλιο μου στην μεταφραστική παράδοση, θέλω να εκθέσω κάποια ελάχιστα παραδείγματα που καταδεικνύουν, μέσα στην τηλεγραφική, έστω, παρουσίασή τους, την εν πολλοίς τρικυμία εν κρανίω της μεταφραστικής ομάδας του Χαΐρου και των κατ' ευφημισμόν ελλήνων «μεταφραστών». Τελικά, παραπαίουν όλοι μαζί μέσα στο αδιαμόρφωτο και ακαταστάλαχτο των γνώσεων και απόψεών τους, κρίνω, πριν ακόμη εισέλθουν στο πεδίο της μετάφρασης. Η αρχική, ευαρκτήρια, διανοιγματική (...), κορανική σούρα φέρει, σύμφωνα με τους μεταφραστές, τον τίτλο/ονομασία ... «Το ευαρκτήριο» ! Απορώ. Ευαρκτήριο τι ; Λάκτισμα ; Κεφάλαιο ; Σάλπισμα ; Μάθημα ; Άλλο τι ;... Φυσικά, μια και έχουν μεταφράσει τον όρο σούρα ως «στάδιο» θα εννοούν το «ευαρκτήριο στάδιο». Ωστόσο, δεν συμβαίνει ούτε κι αυτό, καθώς ο τίτλος έχει ως εξής : Το Στάδιο : «αλ Φάτιχα» ! Έυγε, τώρα μας φωτίσατε και μαζί μ' εμάς και την ελληνική γλώσσα. Πάράλληλα, όμως, έχουν ένα δεύτερο τίτλο ενσωματωμένο στον τίτλο/ονομασία «Το ευαρκτήριο», που αντί να τεθεί, έστω, ως υποσημείωση για μιαν έκθεση των μεταφραστικών επιλογών και δυσκολιών, βραβαίνει το ίδιο το τελικό μεταφρασμένο κείμενο. Ο δεύτερος όρος (που προτάσσεται όπως είπαμε, κι ωστόσο στην έτερη έκδοση Λάτση παραμένει αμετάφρατος, για να απομείνουμε τελικά με τον όρο «σούρα» στα χέρια...) έχει τον τίτλο/ονομασία «Το στάδιο». Ανεξήγητα κι απρόσμενα σαν κεραυνός για τον (ανεξοικείωτο και μη έλληνα αναγνώστη). Εδώ πια τα πράγματα έχουν ξεφύγει επικίνδυνα. Κραταντά φαιδρότης. Προσπαθώ να βρω δικαιολόγηση. Πιθανολογώ, λοιπόν, όπως είναι προφανέστατο, ότι οι μεταφραστές επιχείρησαν (προς τιμή τους βεβαίως) να μεταφράσουν το όρο «σούρα». Εν τούτοις, σε καμία περίπτωση δεν μπορεί να δικαιολογηθεί αυτός ο αβάσιμος, αφυχολόγητος, ανιστόρητος, στερούμενος γλωσσολογικού ερείσματος και ελευθεριάζων όρος που εν τέλει επέλεξαν. Δεν επεκτείνομαι, σχετικά με αυτόν τον όρο επιλογής των μεταφραστών για τον τίτλο/ονομασία της πρώτης κορανικής σούρας. Ο αναγνώστης μπορεί, στη συνέχεια, να συμβουλευθεί τα σχόλια που παραθέτω σε κάθε μεταφραζόμενη κορανική σούρα και να μορφώσει προσωπική άποψη.

Άλλοι μεταφραστικοί αδάμαντες (ευδεικτικά πάντα) στην απόπειρα του Ιδρύματος Λάτση να μεταφέρει το Κοράν στην ελληνική ; Βεβαίως. Εικοστή δεύτερη σούρα : «Το χατζιλίκι» !!! (όρος που φιλοξενεί σχολιαστικά και ο Πεντάκης, βλ. σελ.33, εκδ. Δημιουργία, 1994, απ' τον οποίον αντλούν, πιθανόν, οι μεταφραστές, καθώς το κείμενο Πεντάκη υπάρχει στον αραβικό κόσμο από τα τέλη του 19^{ου} αι. όπως είπαμε..., που, ωστόσο, ο Πεντάκης αποδίδει ορθότατα και με υλωσική και θεολογική προοπτική ως «Ιερά Αποδημία». Αυτή την απόδοση του όρου δεν την λαμβάνουν καν υπόψη οι της ομάδας του Χαϊρου.), που δεν μένει ασυντρόφευτος ως τίτλος/ονομασία της σούρας, αλλά, υπό τη γνωστή πια συνήθεια της ομάδας μεταφραστών να γεμίζουν, μέχρι σκασμού, με 2-3 μεταφραστικές παραλλαγές τον τίτλο/ονομασία έκαστης σούρας, έχει παρέα του κάθε ευφάνταστη παραλλαγή που ήλθε στο νου των μεταφραστών. Έτσι, παράλληλα με το «εξαίσιο»... «Το χατζιλίκι», έχουμε «Το στάδιο Αλ Χατζ» (!), «Το προσκύνημα ή το ταξίδι στους Ιερούς Τόπους», αλλά κι επίσης τον τόπο που κηρύχτηκε η σούρα : «Μεντίνα» !!!, και όλα αυτά ενσωματωμένα στον τίτλο. Εβδομηκοστή δεύτερη σούρα : «Το στάδιο αλ τζιν» (!) (σε άλλη έκδοση του ίδιου ιδρύματος βρίσκω και την παραλλαγή «Το τζίνι» !...), «Τα Πνεύματα», «Οι Σατανάδες», και ο κηρυγματικός τόπος : «Μέκκα». Σταματώ εδώ. Η κρίση στους αναγνώστες.

Από το 1978 και δώθε δεν υπάρχει άλλη προσπάθεια μετάφρασης του κορανικού κειμένου. Η παρούσα μετάφραση, μαζί με το συνοδευτικό κείμενο και τις σημειώσεις, εκπονήθηκε μεταξύ 11 και 15 Μαρτίου 2016. Είναι αποτέλεσμα τεσσάρων πρωινών δουλειάς, με κενή ημέρα μεταφραστικής εργασίας την 14^η του αυτού μήνα. Γραφόταν τα πρωινά των ημερών αυτών, ανάμεσα στα ελεύθερα διαστήματα χρόνου που άφηναν οι αφόρητα διασπαστικές εργασίες και άλλες υποχρεώσεις του γράφοντος. Οι εργασίες αυτές διέκοπταν την ομαλή ροή του κειμένου, μέχρι να δοθεί και πάλι η ευκαιρία να την διακόψουν εκ νέου. Οι συνθήκες εργασίας δεν ήταν ούτε στο ελάχιστο κατάλληλες, όπως επίσης συμβαίνει με την πλειονότητα των συγγραφέων και των πνευματικών δημιουργών στη χώρα μας. Αυτό ας ληφθεί υπόψη. Όχι, φυσικά, ως δικαιολογία για τις τυχόν ατέλειες και παραλείψεις. Ας ληφθεί υπόψη για την ίδια την ταχύτητα εκπόνησης του έργου σε σχέση με την όποια ποιότητά του και σε σχέση με τα 4 χρόνια των 12 συντελεστών που εργάστηκαν υπό τη σκέπη του ιδρύματος Λάτση. Αυτό αφορά γενικότερα, θέλω να ελπίζω, στις συνθήκες παραγωγής πνευματικών έργων στη χώρα, και όχι στενά και ασφυκτικά στον γράφοντα, και γι αυτό το λόγο το αναφέρω και το στηλιτεύω. Είναι μια πανάρχαια κατάρα που

πρέπει να εκλείψει, κάποτε, από κοινωνίες που θέλουν να σέβονται τον εαυτό τους. Δεν επεκτείνομαι. Σταματώ εδώ.

Η παρούσα, τώρα, μετάφραση έχει θέσει κάποιες προδιαγραφές, τις οποίες κρίνει ολότελα απαραίτητες σε τέτοιου είδους μεταφραστικά εγχειρήματα. Κατ' αρχάς, οφείλω να τονίσω ότι, όπως και σε όλα τα υπόλοιπα κείμενά μου, έτσι και σ' αυτό τίθεται, από το ίδιο το κείμενο και μόνο, η άποψη που έχω και με διακατέχει για την ίδια τη γλώσσα, η οποία σκιαγραφήθηκε λίγο παραπάνω. Αν και δεν θεωρώ ολοκληρωμένη και τετελεσμένη τη μεταφραστική αυτή απόπειρα, μια που είναι πιθανότατα, στο εγγύς μέλλον..., η αναθεώρηση των μεταφραστικών λύσεων που προτίμησα, σπεύδω να επισημάνω ότι η γλώσσα που χρησιμοποιώ είναι εκ προθέσεως μικτή και σέβεται το ενιαίο της ελληνικής γλώσσας, στο οποίο ήδη αναφερθήκαμε. Από Ομήρου έως σήμερα, αφού άλλωστε αυτό είναι, εκ των πραγμάτων, το υποχρεωτικό πεδίο κίνησης κάθε λογοτέχνη. Η ελληνική που χρησιμοποιώ κινείται και ανασαίνει μεν εντός των πλαϊσίων της καθομιλουμένης (όχι, όμως, μιας μονόπλευρης «δημοτικής»). Δεν κινείται, ωστόσο, ισοπεδωτικά και μονοδιάστατα. Ακόμη και εντός αυτού τούτου του πλαϊσίου της δημοτικής μας γλώσσας, δεν υπακούει σε μια στρωτή και καθιερωμένη δημοτική, όπως ευφημιστικά έχει επικρατήσει να τιτλοφορείται ο γλωσσικός οδοστρωτήρας της τεχνητής «δημοτικής» που έχει επιβληθεί (ας θυμηθούμε πως και η δημοτική έχει και οδοστρωτήρα και επιβάλλεται, όπως αποδεικνύει, λόγου χάρη, η αριστερή, πολιτικά, «χρήση» της). Φυσικά, ο λόγος που προτιμά κανείς να γράφει στη δημοτική δεν είναι άλλος από το να αποτελεί το κείμενο κοινό κτήμα και όχι αποκλεισμένο χώρο που φιλοξενεί μονάχα κάποιους εκλεκτούς, όπως συνέβη με τις περιπτώσεις που αναφέραμε. Οι λέξεις είναι σύγχρονες και εν πολλοίς εύληπτες, όμως όχι δίχως να ομιλούν, ή εν πάση περιπτώσει να αγωνίζονται να ομιλήσουν..., ΟΛΗ την ελληνική. Μέσα στα πλαίσια αυτής της εύληπτης και επ' ουδενί εύκολης και απλουστευτικής ή αφελώς απλοϊκής δημοτικής, όπως πολλοί εννοούν και γράφουν τη δημοτική, κινείται, ή θέλει να κινείται, όλος ο πλούτος της ελληνικής από καταβολής της. Έτσι, μπορεί κανείς να συναυτήσει άλλοτε μιαν αρχαιοπρέπεια γλωσσική, όπου αυτό κρίνεται σκόπιμο, άλλοτε τύπους που φαντάζουν απαρχαιωμένοι ή γλωσσικά εξεζητημένοι, άλλοτε μια κινητικότητα των τόνων επί των λέξεων ώστε να επιδιώκεται ρυθμός, άλλοτε καταλήξεις καθαρευουσιάνικες στις κλίσεις ουσιαστικών και επιθέτων, λόγιους τύπους,

Εικόνα 10. Έτερη καλλιγράφιση της πρώτης σούρας του Κοράν

αρχαίες εκφράσεις που έχουν, ωστόσο, διασωθεί ακέραιες στον προφορικό λόγο μέχρι σήμερα, μετοχές που φαντάζουν βαρύγδουπες σε ανεξοικειώτα με την ελληνική στο πλάτος της αυτιά, όπως λόγου χάρη η μετοχή Ταυύοντος στην 91^η σούρα (δες παρακάτω), απαρέμφατα και ρηματικούς τύπους άλλων εγκλίσεων που παραπαίνουν, αν δεν έχουν επισήμως χαθεί... στη δημοτική μας γλώσσα και αρκετά άλλα πράγματα. Ο Έλληνας αναγνώστης μπορεί να έχει μεν κάποιες άγνωστες λέξεις, δεν έχει, όμως, μια άγνωστη γλώσσα (αττική Βυζαντίου, καθαρεύουσα Πεντάκη...) ή ένα ακατάστατο κείμενο ανά χείρας («δημοτική», Ζωγράφου. Ακαθόριστη, σόλοικη και συγχυτική, ομάδας Νουρ). Φυσικά, όλα αυτά δεν είναι παρόντα στις σούρες που σήμερα δημοσιοποιώ. Υπάρχουν, όμως, σε άλλες αδημοσίευτες ακόμη και κλεισμένες στο συρτάρι μου, ή στο λαβύρινθο του μυαλού μου, καθώς κατά καιρούς ψιθυρίζω κάποια πιθανή μετάφρασή τους στα ελληνικά, ταλαιπωρούμενος για το ποια θα ήταν η κατάλληλη γλώσσα να αρθρώσει το αραβικό κείμενο. Ας μη λησμονεί ο αναγνώστης ότι η πολιτική και κοινωνική συγκυρία εξώθησε στη σημερινή δημοσίευση και ότι η δημοσίευση αυτή έχει έντονα πολιτικό χαρακτήρα και δεν συντελείται με νηφαλιότητα, αλλά υλοτάσσεται στη ναυτιώδη επικαιρότητα.

Εν πάση περιπτώσει, δεν είναι του παρόντος μια πλατύτερη εξήγηση του σκεπτικού μου για τη χρήση ενός συγκεκριμένου γλωσσικού τρόπου. Περιορίζομαι, όμως, να πω ότι προσπάθησα να διατηρήσω την ιεροπρέπεια ενός κειμένου θρησκευτικού, την αρχαιοπρέπεια ενός κειμένου που εμφανίστηκε πριν 1500 χρόνια, την ποιητικότητα αυτού του κειμένου και τον ήχο του στην ελληνική, όπως αυτή η ποιητικότητα αποτυπώνεται και είναι πασιφανής στο αραβικό κείμενο, το κατανοητό και εύληπτο νοημάτων και γλώσσας για το σύγχρονο αναγνώστη, ώστε να μετέχει του κειμένου και να το κατανοεί και επιπλέον προσπάθησα να αρθρώσω, υπαινικτικά και με (γλωσσικά, θεολογικά, ποιητικά και φιλοσοφικά...) υπονοούμενα πιθανόν, μια ελληνική απόδοση που η γλώσσα της θα θεολογεί από μόνους τους όρους που χρησιμοποιεί, όπως λόγου χάρη ο όρος Αρχή για την ονομασία της πρώτης κορανικής σούρας (δες παρακάτω).

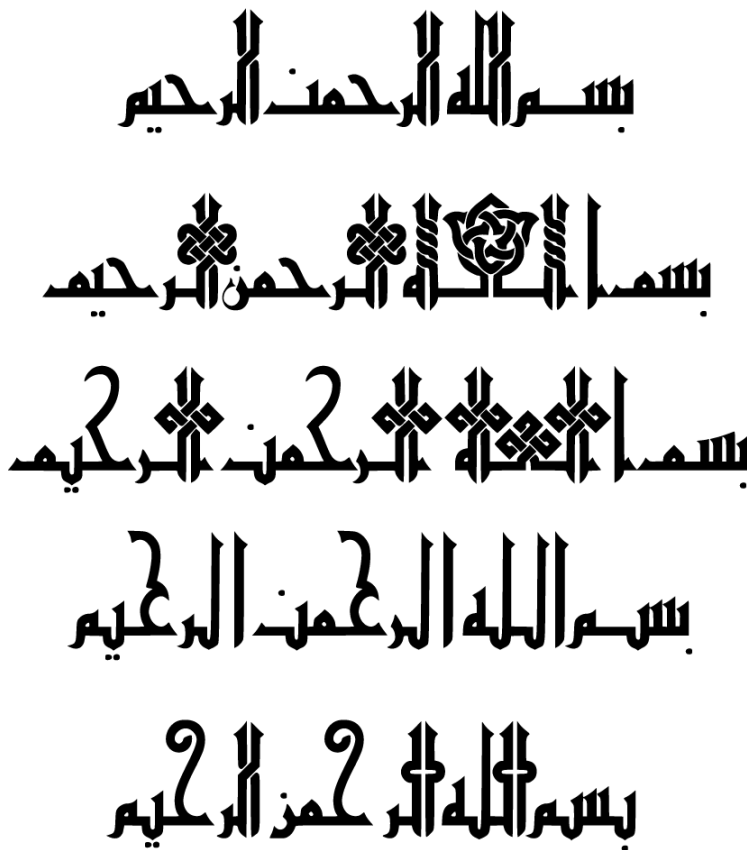
Η διάταξη που προτιμήθηκε και που φιλοδοξεί να επιτύχει μια κάποια σφαιρικότητα στην έκθεση των μεταφραζομένων σουρών και του ίδιου του αραβικού πολιτισμού είναι η ακόλουθη :

1. προτάσσεται, μετά λόγου γνώσεως..., ένα από τα είδη καλλιγράφησης του κορανικού κειμένου έκαστης σούρας. Αυτό το είδος δεν είναι σταθερό για κάθε σούρα, δηλαδή δεν επιλέγεται μια σταθερή καλλιγραφική τεχνοτροπία για την

απόδοση του κορανικού κειμένου, αλλά εκτίθενται αρκετές ώστε να υπάρξει μια σφαιρικότερη εποπτεία του αναγνώστη επί της αραβικής αισθητικής.

2. Ακολουθεί η ελληνική μετάφραση, που συνοδεύεται από άλλες εικαστικές (καλλιγραφικές) απεικονίσεις του αραβικού κειμένου, οι οποίες εξίσου δεν ακολουθούν μια σταθερή καλλιγραφική αποτύπωση του κορανικού λόγου για κάθε μεταφραζόμενη σούρα. Προσφέρονται, έτσι, στον αναγνώστη διάφορα είδη γραφής που καλύπτουν την ενότητα κάθε μεταφραζόμενης σούρας, από τη μετάφραση έως και τα σχόλια, και δίνουν μια όσο το δυνατόν πιο πολύπτυχη εικόνα της ισλαμικής αισθητικής της γραφής και του εξεικονισμού που δι αυτής επιδιώκεται. Αυτό γίνεται με ολότελα λειτουργική στόχευση. Δηλαδή, δεν συμβαίνει μόνο για απλά και καθαρά διακοσμητικούς λόγους, αλλά αυτός τούτος

ο εικονιστικός υπαινιγμός έχει την πρόθεση να συστήσει έναν λαό κι έναν ολόκληρο πολιτισμό, μέσα από την πολύπτυχη (καλλιτεχνική) έκφρασή του, και να τον καταστήσει οικείο για μας. Προφανώς, έναν λαό στις καλύτερες στιγμές του και όχι στην ηθική ή πολιτισμική, τυχόν, έκπτωσή του. Η εικόνα ενθαρρύνει και καλλιεργεί το γνωρίζειν και γνωρίζεσθαι. Η εικόνα εκμαιεύει τη

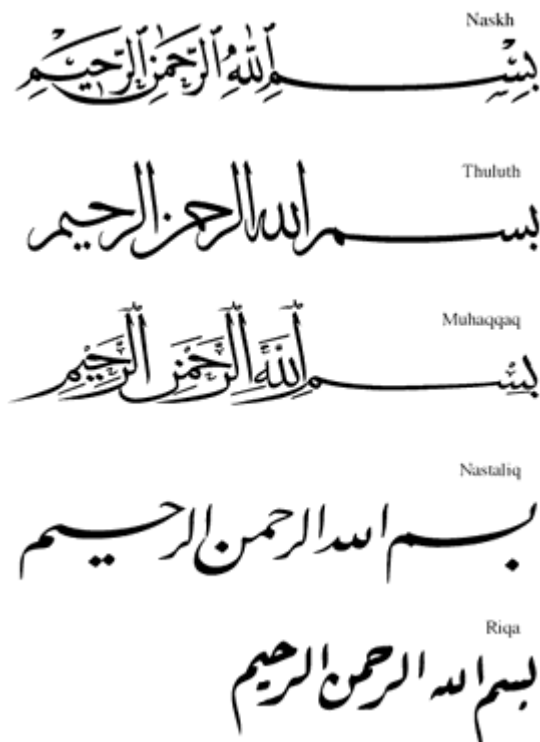

Εικόνα 11. Διάφορες καλλιγραφικές παραλλαγές του προτασσόμενου σε κάθε σούρα κορανικού στίχου, γνωστού ως Μπασμάλα (Bismillah).

γνωριμία. Είναι πεποίθησή μου ότι ο εικονολογικός διάκοσμος παραπέμπει σε ανθρωπογνωσία. Η τελευταία δε, μπορεί να θεμελιώσει πολιτική και ορθοπραξία. Οι άραβες, θεωρώ, είναι λαός της εικόνας. Κι ως μη το ομολογούν επισήμως. Δεν είναι τυχαίο που ο όρος που δόθηκε για τα 114 «κεφάλαια» του κορανικού

κειμένου, είναι ο όρος σούρα, που εν τέλει σημαίνει, όπως εγώ κρίνω και υποστηρίζω, εικόνα κατ' αναβαθμούς, μορφή.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να πω ότι η ομορφιά καθαυτή αποδίδεται ως κατηγορημα σ' αυτό καθαυτό το κορανικό κείμενο. Ο Θεός είναι όμορφος, είναι «ωραίος κάλλει» για τους Άραβες, όπως συνομολογούμε άλλωστε κι εμείς για τα καθ' ημάς μεταφυσικά... Η ...«ενσάρκωση», συνεπώς, του θείκου λόγου, όπως θεωρείται το Κοράν, δεν μπορεί παρά να είναι όμορφη. Οντολογικώς. Το Κοράν είναι αφραυτού όμορφο, κατά την αραβική αντίληψη και θεολογία. Προτίθεται ως (ενσαρκωμένη ποιητικά...) ομορφιά. Η Ποίηση, άλλωστε, βρίσκεται στο γονιδίωμα της ομορφιάς. Οι Άραβες προτάσσουν την ομορφιά. Συμφωνούν, υπόρρητα, με τον Ντοστογιέφσκι. Την προτάσσουν ως μέσον σωτηρίας, δηλαδή ακεραιότητας. Αυτό, φυσικά, αποτελεί γνώριμη θεολογία για την Εκκλησία και τη χριστιανική παράδοση, η οποία, μάλιστα, έχει πιο ανεπτυγμένη θεολογία επί του ζητήματος. Όμως, δεν είναι κάτι γνωστό, στο πλατύ κοινό, σε σχέση με την ισλαμική θεολογία. Έτσι λοιπόν, η εξεικονιστική κορανική ομορφιά, προκύπτει, παράλληλα, πως είναι μυσταγωγική. Μετέχει του ίδιου του Θεού, τρόπον τινά, ως φύσει Ωραίου και καλλύνοντος τα όντα. Ως Εκείνου που κλητεύει προς μετοχή Του δια της ωραιότητας. Και ο μουσουλμάνος

Εικόνα 12. Κάποιες έτερες μορφές αραβικής καλλιγραφίας

σώζεται, υπό μία έννοια, διότι αγαπά την (θείκη) ομορφιά και επιζητεί να την απεικονίσει στα τεμένη του, στις καλλιγραφήσεις των κειμένων του και στην

αρχιτεκτονική του. Και αν ομορφιά σημαίνει εικόνα (=σούρα...), αν δηλαδή το
ωραίο είναι κάτι πλασιασμένο, με αναλογίες (στίχοι), ρυθμό, πλαστικότητα/
μουσικότητα των

μερών και

δυνατότητα

άπειρης

αισθητικής

αναπαγωγής

του

(υπαινίσσομαι

την αραβική

καλλιγραφία...),

τότε οι άραβες

είναι λαός της

εικόνας, -κάτι

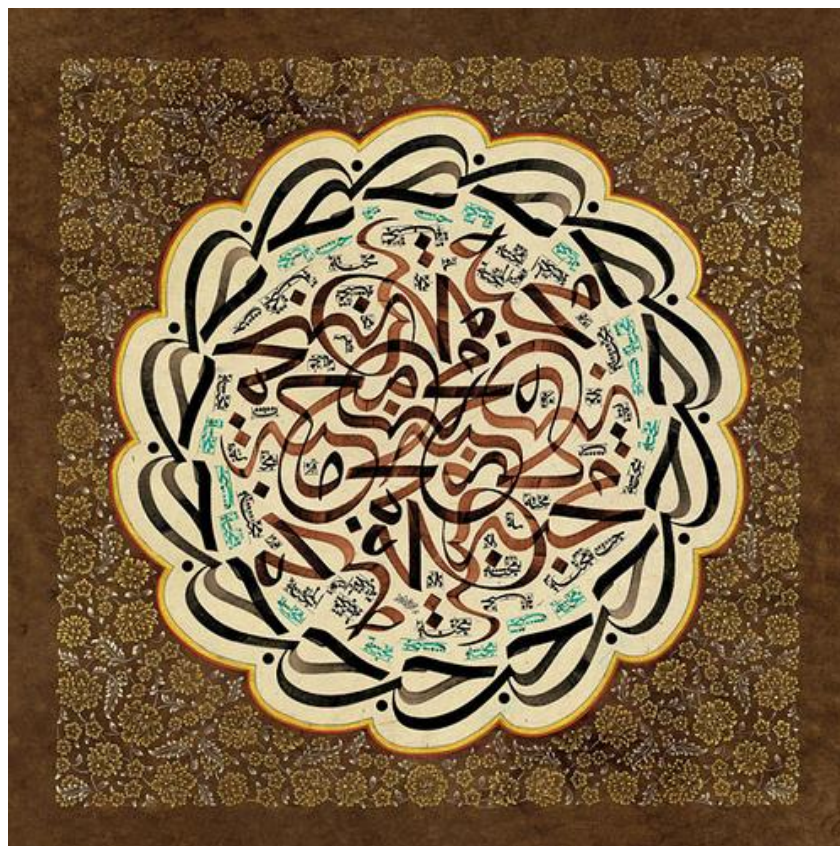
που μας φέρνει,

ως ομοτρόπους

και ομοτέχνους,

πολύ κοντά τους.

Ας σημειωθεί ότι

η καλλιγραφία, **Εικόνα 13. Τουρκική καλλιγράφιση της πρώτης κορανικής σούρας**
δηλαδή η πράξη

του απ-εικονίζειν τι εντός του γράφειν με οριζόντια και θεμέλιο το κάλλος, έχει
τεράστια ιστορία και χαίρει βαθύτατου σεβασμού στον μουσουλμανικό κόσμο. Για
μια πρώτη εισαγωγή στο θέμα, ας συμβουλευθεί κανείς το έξοχο δίγλωσσο βιβλίο
του Hassan Massoudy, *Calligraphie arabe vivante*, Flammarion, 1981. Ο
αναγνώστης που δεν γνωρίζει αραβικά μπορεί να έχει άνετη και πλήρη
πρόσβαση στο κείμενο, αν είναι κάτοχος της γαλλικής. Φυσικά, δεν θα μπορέσει
να αποτιμήσει την αξία των καλλιγραφικών παραλλαγών του αραβικού
αλφαβήτου, όμως θα έχει λάβει μια σαφή γνώση επί του θέματος. Συνιστώ,
ανεπιφύλακτα, το βιβλίο στους ενδιαφερομένους, αλλά επίσης και στους Έλληνες
καλλιγράφους, όπως η εξαιρετική Μαρία Γενιτσαρίου, περίπτωση που γνωρίζω
και αποτελεί κεφάλαιο για τη χώρα. Φυσικά, παραμελημένο, όπως η χώρα
συνηθίζει.

Επίσης, είναι ευδεικτικό, άλλωστε, το γεγονός πως η καλλιγραφία είναι
μια ζωντανή και όχι μουσειακή τέχνη στον μουσουλμανικό κόσμο και
σπουδάζεται ακόμη. Τέχνη δε λειτουργική. Δηλαδή, προωθητική στη μετοχή των

όσων κατατίθενται στο Κοράν. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός πως από τις δύο, αρχικά, αραβικές τεχνοτροπίες γραφής ξεπηδούν παραλλαγές τους που φτάνουν να υπερβαίνουν τη δεκάδα (βλ. ορισμένες γραφές στην εικόνα 11) και που ορίζουν την εικαστική πρόσληψη του Κορανίου και της (οντολογικής...) ομορφιάς του στο μουσουλμανικό κόσμο. Η (θείκη) ωραιότητα απεικονίζεται στο Ισλάμ πρωτευτότος δια της γραφής. Κατά τρόπο κυριαρχικό και σχεδόν αποκλειστικό. Κι αυτό είναι ένα θέμα μεγάλης συζήτησης και προβληματισμού. Δεν επεκτείνομαι, δυστυχώς. Όμως, φροντίζω να μνήσω τον αναγνώστη της δημοσίευσης αυτής σε κάποια είδη καλλιγραφώσεως του κορανικού κειμένου, τα οποία θα του γεννήσουν, πιθανώς, κάποιες σκέψεις και, τουλάχιστον, θα τον εξοικειώσουν με την αραβική ψυχοσύνθεση δια μέσου της αραβικής καλλιγραφίας. Ωστόσο, αυτό συνιστά μια ακόμη πτυχή της πολιτικής μου πράξης. Ο Ξένος γίνεται, κατά έναν τρόπο, γνωστός..., όταν γνωρίζουμε ποιες είναι οι αποσκευές του, και εδώ μια απ' αυτές είναι μια ειδική τάση για ομορφιά. Τάση, δηλαδή, που υπάρχει μεν ευγενώς σε κάθε άνθρωπο, αλλά που εξειδικεύεται στους πολιτισμούς, όπως και στις ατομικές περιπτώσεις. Έτσι, οι χειραφτίες που προαναφέραμε θα γίνονται, για έναν ακόμη λόγο, συνειδητά. Όπως ακριβώς θα επιθυμούσαμε να γίνει και με μας τους ίδιους, όταν εμπειρίστατοι καταφεύγουμε σε άγνωστους τόπους και ανθρώπους για βοήθεια. Θα θέλαμε σφόδρα, με άλλα λόγια, να μας υποδέχονται, να υποδέχονται και του πλέον ακαλλιέργητο και βάρβαρο από εμάς, ως κάποιον που φέρει μέσα του την αρχαιοελληνική τραγωδία, τον Όμηρο και το Σοφοκλή, το στίχο του Αρχίλοχου και τους δημοτικούς χορούς της ιδιαίτερης πατρίδας του. Σαν κάποιον, δηλαδή, που κουβαλά μαζί του εσαεί τη μήτρα του. Έτσι και οι Ξένοι, κουβαλούν πάντοτε τις δικές τους μήτρες. Έστω, κάποτε, όπως όλοι μας, και μέσα στην απόλυτη άγνοια, καθυστέρηση, βαρβαρότητα, έκπτωση, αφού ακόμη και μέσα σ' αυτές τις παρακμιακές καταστάσεις αντιπροσωπεύουμε, όλοι μας ανεξαιρέτως, τις ατομικές και εθνικές και ανθρώπινες διαστάσεις μας. Με τον τρόπο αυτό, γνωρίζουμε τι συνειδητά ή ασυνειδητά, κομίζει ο Ξένος στη ψυχή του ως ήχο, λέξη, ποίηση, χρώμα, ζωγραφιά, μουσική. Κάθε επαφή μας μαζί του, πια, προσλαμβάνει ένα βαθύτερο και πλουσιότερο χαρακτήρα. Συνεχίζω :

3. Ακολούθως δίδεται η κατά προσέγγιση μεταγραφή/μεταφώνηση [transliteration] (= κατά προσέγγιση μεταφορά των φωνημάτων της αραβικής στην ελληνική) του κορανικού κειμένου στη γλώσσα μας, η οποία διαδέχεται τα προηγούμενα και, τέλος,

4. ακολουθούν κάποια φειδωλά σχόλια και σημειώσεις διευκρινιστικού και διαφωτιστικού, ελπίζω, χαρακτήρα. Σκοπός δε των σημειώσεων αυτών και

πόθος του μεταφραστή και αναγκαστικώς και άχαρα υπομνηματογράφου είναι να διευκολυνθεί η ζώσα επαφή με τον Ξένο και να συντελεστεί σφύζουσα μετά λόγου γνώσεως. Όλη, άλλωστε, η φιλοσοφία της διάταξης μα και η ίδια η διάταξη καθεαυτή, διέπονται από την επιθυμία και τη λογική της εξοικείωσης του εγχώριου με το Ξένο. Εξοικείωση που δεν μπορεί αλλιώς να συμβεί παρά με την οικοδόμηση της γνώριμιας πάνω σε ιδιουσυστατικά στοιχεία ταυτοτήτων και ιθαγενειών. Εξοικείωση, έτσι, που θα είναι θεμελιωμένη και όχι έωλη και επιφανειακή. Εξοικείωση που, πέρα από ιεραρχήσεις, διακρίσεις, διαφορές, ομοιότητες και πολλά άλλα, θα έχει ενσπείρει και ... εξαρτήσεις. Εξαρτήσεις του ενός (στο βαθμό και με τον τρόπο που αυτός επιλέγει...) από τα αγαθά που διαθέτει ο άλλος. Κι εδώ μπορεί κανείς να ελπίζει εδραία για Ειρήνη και όχι μόνον.

Η μεταγραφή/μεταφώνηση του αραβικού κειμένου είναι, κατ' εμένα, υποχρεωτική. Οφείλει να συμβαίνει με πρόθεση, επιστημονικά και με συνέπεια. Αν μη τι άλλο, τουλάχιστον για τις εδώ μεταφραζόμενες σούρες. Σχετικά μ' αυτό επιφυλάσσομαι να δώσω εκτενέστερες εξηγήσεις στο μέλλον. Επισημαίνω, ωστόσο, ότι στον πειρασμό της μεταγραφής/μεταφώνησης ενέδωσαν όλοι οι προαναφερθέντες μεταφραστές. Έστω και ανεπιτυχώς, κάποτε, ευκαιριακά, και δίχως συνείδηση της υποχρέωσής του αυτής. Ο Πεντάκης μπαίνει, ορθώς και καλώς, στην περιπέτεια της μεταγραφής/μεταφώνησης ωθούμενος από κάποιο ακαθόριστο ένστικτο, κρίνω. Η μεταγραφή του, ωστόσο, δεν έχει σχεδιασμό και προγραμματισμό. Είναι ευκαιριακή και επιλεκτική. Ένας στίχος εδώ, μια λέξη εκεί, μια φράση παραπέρα. Αυτό δε, συνιστά και τον κοινό παρονομαστή και των τριών μνημονευόμενων προγενέστερων μεταφραστικών προσπαθειών. Ωστόσο, ο Πεντάκης είναι ο πλέον επιτυχημένος στο σημείο αυτό, καθώς είναι άριστος γνώστης της αραβικής και ελληνικής και μπορεί να έχει ίδια φωνολογική και φθογγολογική αντίληψη. Μολαταύτα, το βάρος της προσπάθειάς του πέφτει στον να εξελληνίσει το αραβικό κείμενο στην μεταγραφή του προς την ελληνική, όπου φυσικά κρίνει ότι χρειάζεται μια διευκρίνιση ή πληροφόρηση για το αραβικό πρωτότυπο..., και στο σημείο αυτό πλήττεται θανάσιμα η απόπειρά του.

Η Ζωγράφου άθελά της, αισθάνομαι, κάνει το ίδιο και μπαίνει στον ίδιο χορό, υπακούοντας, τυφλά και εξαρτημένα, δυτικοευρωπαϊκά κελεύσματα... Όμως είναι παταγώδης η αποτυχία της, καθώς είναι προφανές πως δεν σκαμπάζει γρυ αραβικά, με αποτέλεσμα να παρατονίζει, από άγνοια, κατάφωρα και βάνανυσα αραβικές λέξεις (βλ.π.χ. σελ. 20, σημ. 1 σελ. 21 σημ.1,2 και προπαντός σελ. 7 σημ.1,2 όπου «βανδαλίζεται» η αραβική ονομασία της πρώτης σούρας). Η πρόθεσή της είναι φιλότιμη και αποσκοπεί να δώσει

απαραίτητες διευκρινίσεις στον αναγνώστη, εν τούτοις αποτυγχάνει και για έναν

Εικόνα 14. Μεσαιωνικό (γύρω στο 1000 μ.Χ.) καλλιγραφμένο Κοράν, που βρίσκεται στη Rylands Medieval Collection, (Arabic MS 18 [691]).

ακόμη λόγο : δεν της περνά από το μυαλό (όπως και από το μυαλό του Πεντάκη, αλλά και της ομάδας των ελληνοιστών του Χαΐρου), ότι η μεταγραφή/μεταφώνηση εξυπηρετεί κι άλλους λόγους πέραν των καθαρά φιλολογικών ή της ύπαρξης ενός κάποιου αραβικού χρωματισμού. Σκοπός της μεταγραφής/μεταφώνησης είναι πως επιζητεί να εξυπηρετήσει αφενός την απόδοση της μουσικότητας και του ήχου του κορανικού κειμένου, όπως θα φανεί σαφέστατα παρακάτω στην παρούσα μετάφραση, καθώς η μουσικότητα και η ποιητικότητα είναι συνυφασμένη τόσο με την αραβική γλώσσα, εν γένει, όσο και με τον ίδιο το κορανικό κείμενο, και αφετέρου διατηρεί, όσο αυτό είναι δυνατόν, την πρόσβαση, για εκείνον που δεν έχει γνώση της αραβικής, στο ίδιο το κορανικό κείμενο, που οι Άραβες θεωρούν ως αυτούσιο λόγο θεού και συνεπώς κρίνουν πως η μετοχή σ' αυτόν συνιστά, λογικά, μετοχή στον ίδιο το θεό. Ο δεύτερος αυτός λόγος έχει θεολογική αξία και σημασία.

Οι του ιδρύματος Λάτση, όπως προκύπτει άμεσα από αρκετούς τίτλους/ονομασίες των σουρών, ενέταξαν και αραβικούς όρους στην ελληνική απόδοση, κατά μεταγραφήν. Όμως, αυτό δεν συνιστά επ' ουδενί μια συνεπή προσπάθεια μεταγραφής/μεταφώνησης του κορανικού κειμένου. Το ότι εμφιλοχωρούν αραβικοί όροι μέσα στους ελληνικούς τίτλους/ονομασίες των σουρών είναι κάτι εντελώς ανερμάτιστο και ευκαιριακό στην περίπτωση της μεταφραστικής ομάδας του ιδρύματος Λάτση. Ομολογώ πως μου είναι ιδιαίτερο παράδοξο το γεγονός ότι οι Άραβες μεταφραστές δεν αισθάνονται αυτοουόητη και πηγαία την ανάγκη μιας μεταγραφής/μεταφώνησης του αραβικού κειμένου, έστω και ως υποκατάστατο πρόσβασης στο πρωτότυπο για τον Έλληνα αναγνώστη, έστω και εν μέρει κι επιλεκτικά για κάποιες εμβληματικές κορανικές σούρες, όπως, λόγου χάρη, την 1^η, 96^η, 97^η κ.α. Ανάγκη που θεωρεί αδήριτη, ωστόσο, ένας Έλληνας μεταφραστής. Εν πάση περιπτώσει η μεταγραφή/μεταφώνηση του αραβικού κειμένου φαίνεται πως δεν συνιστά μέριμνα των της ομάδας του Χαΐρου και των ελλήνων συνεργατών τους. Δεν επεκτείνονται. Συμπέρασμα, όμως, απ' όλα τούτα είναι, απλά, πως δεν υπάρχει καμία ελληνική μεταγραφή/μεταφώνηση του κορανικού κειμένου !... Γεγονός κοινό και για τις τρεις περιπτώσεις που προαναφέραμε. Μολαταύτα, η μεταγραφή/μεταφώνηση είναι αυτοουόητη για πλήθος ευρωπαϊκές γλώσσες υποδοχής του αραβικού κειμένου, είτε εν μέρει, είτε επιλεκτικά, είτε και καθ' ολοκληρίαν. Για τη σημερινή δημοσίευση επέλεξα να μεταφράσω την 1^η σούρα (ολόκληρη), την 91^η (8 στίχους της), την 96^η (5 στίχους της), την 97^η (5 στίχους της), την 114^η (ολόκληρη).

Κλείνοντας αυτό το μικρό εισαγωγικό σημείωμα, οφείλω να δώσω κάποιες ακόμη διευκρινίσεις. Χρησιμοποίησα δύο κυρίως λεξικά : Το αραβοελληνικό λεξικό του Αρτέμη Θαλασσινού, το οποίο δεν αποχωρίζομαι ποτέ (έκδοση 1950, βλ. εδώ φωτογρ. <https://static.xx.fbcdn.net/rsrc.php/yl/r/H3nktOa7ZMg.ico>) και το αλ μάουιρντ του Μπααλμπάκι (έκδοση 1997). Τέλος, ελπίζω η απόπειρα αυτή να ανοίγει δρόμους, να προτείνει κάποια μεταφραστική ηθική, κάποια πνευματική στάση, που φυσικά θα εκβάλλουν, όλα αυτά, στον πολιτικό χώρο. Ελπίζω να προτείνεται ένα είδος Πράξεως εν όψει των συναυτήσεών μας με τον Ξένο. Κι ελπίζω να υπάρχουν ψήγματα ρεαλισμού σ' αυτήν την πρόταση. Η αμείλικτη κριτική αυτής της προσπάθειας είναι ποθητή, εν όψει του ασίγηστου πόθου ρεαλισμού των συναυτήσεων.

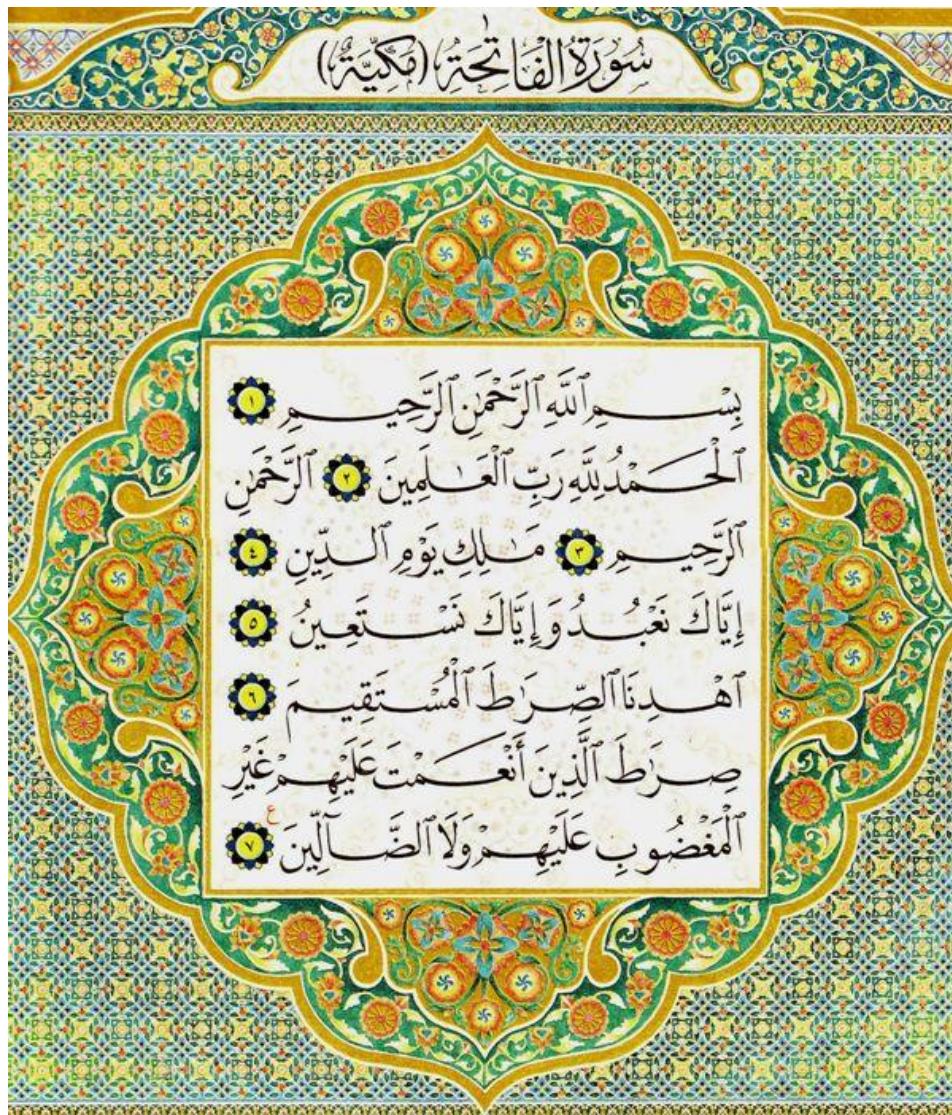
Στάθης Κομνηνός

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
 الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ
 مَا لَكَ يَوْمَ الدِّينِ أَيُّكَ نِعْبَادُ وَإِيَّاكَ
 نَسْتَعِينُ اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ صِرَاطَ
 الَّذِي أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ
 عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ

Πρώτη Εικόνα, Η Αρχή

Στο όνομα του Θεού,
 του Ευσπλάχνου, του Ελεήμονος

\ Δόξα τω Θεώ, Δεσπότη των κόσμων
 \ Του Εύσπλαχνο, του Ελεήμονα
 \ Βασιλέα της εσχάτης μέρας
 Σ Ω ! Εσένα λατρεύουμε
 Ο Κι Εσένα ω ! μόνο προσλιπαρούμε
 \ Την ευθεία στρατα φανέρωσε και διεύθυνέ μας
 \ Τη στρατα που δαφίλευσε στους ευεργετημένους
 /Οχι εκείνων της θεομηνίας σου
 /Οχι των περιπλανωμένων

Εικόνα 15 Η πρώτη κορανική σούρα, πλαισιωμένη με εικαστικό διάκοσμο

Μεταγραφή/μεταφώνηση [transliteration] :

Μπισμ ιλλάχι ιραχμάν, ιραχίμ

Αλ χάμντου λιλά ιράμπι λααλαμίν

Αραχμάν, ιραχίμ

Μάλικι ιάουμ ιντίν

Ιεάκα νααμπούντου ου ιεάκα ναστααϊν

Ιχντίνα σιράτ αλμουστακίμ

Σιράτ αλαδίν αυανάμτα αλείχιμ γάρι αλμαγνούμπι, αλείχιμ ουά λα αυτάαλιν

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

مَالِكِ يَوْمِ الدِّينِ

إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ

اهْدِنَا الصِّرَاطَ الْمُسْتَقِيمَ

صِرَاطَ الَّذِينَ أَنْعَمْتَ عَلَيْهِمْ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ

Στο σημείο αυτό κρίνω σκόπιμο να επεκταθώ λιγάκι πάνω στο ζήτημα των μεταγραφών. Το ζήτημα της ελληνικής μεταγραφής (transliteration) του αραβικού κειμένου είναι μια αρκετά πονεμένη ιστορία. Σχεδόν καταθλιπτική. Ουσιαστικά δεν έχει γίνει ποτέ άλλοτε στο παρελθόν, από εμφανίσεως του Κοράν, μια προσπάθεια πλήρους ή εκτενούς, έστω, μεταγραφής του στην ελληνική. Μεταγραφής μιας ομάδος σουράν, ή έστω μιας σούρας. Μια προσπάθεια που θα έδειχνε μέριμνα για τον ήχο, τη μουσικότητα, το άκουσμα των αραβικών λέξεων στην ελληνική, σε μια κατά προσέγγιση έστω, πάντα, απόδοσή τους. Σποραδικά ξεπροβάλλει ένας όρος, μια πρόταση, μια λέξη. Μέχρις εκεί. Πρόγραμμα, σχέδιο, ανησυχία, δεν υπάρχουν κι ας βριθεί η ξενόγλωσση βιβλιογραφία από απόπειρες μεταγραφών. Εμείς, εδώ, πάντα αυτάρεσκα κοιμόμαστε τον ύπνου του δικαίου...

Ο Πεντάκης φροντίζει να εξελληνίσει πλήρως την όποια μεταγραφή τις ελάχιστες φορές που επιχειρεί να μεταγράψει το αραβικό κείμενο, εξαφανίζοντας έτσι το φθογγολογικό μέρος της αραβικής. Τα λάθη της Ζωγράφου, ως αδαούς της αραβικής, είναι πέραν κάθε σχολιασμού. Η περίπτωση της ομάδας μεταφραστών του ιδρύματος Λάτση είναι ομοιοπαθής του παραδείγματος Πεντάκη στην ευκαιριακότητα και την αμεριμνησία μιας συνεπούς μεταγραφικής προσπάθειας.

Το χειρότερο και πλέον καταθλιπτικό είναι πως στις ελάχιστες μονογραφίες που διαθέτουμε σχετικά με τον αραβικό πολιτισμό στο σύνολό του και φυσικά για τη γλώσσα του βιβλίου εκείνου που διαδραματίζει ρόλο καταλυτικό στον πολιτισμό αυτόν, δηλονότι το Κοράν, αντιγράφουμε «χωρίς περίσκεψιν, χωρίς αιδώ», για να θυμηθώ τον Καβάφη, και πρόχειρα τους ξένους. Κι αναρωτιέται κανείς γιατί. Επιστημονικός λόγος δεν υπάρχει. Η δυσκολία μεταγραφής του αραβικού φωνολογικού συστήματος στις ευρωπαϊκές γλώσσες είναι ίδια με εκείνη στη δική μας. Ό,τι κερδίζουν αυτοί, κάποτε, το χάνουμε εμείς. Ό,τι κερδίζουμε εμείς, το

Εικόνα 16 Η πρώτη κορανική σούρα, όπου φαίνονται ευκρινώς, με κόκκινο χρώμα, αριθμημένοι οι στίχοι που την αποτελούν

χάνουν αυτοί. Η μεταγραφή του αραβικού φθογγολογικού συστήματος στις δυτικοευρωπαϊκές γλώσσες είναι οπωσδήποτε μερική και ασφαλώς, εν τέλει, αποτυχημένη σε σχέση με το πρωτότυπο αραβικό κείμενο. Επίσης δεν είναι ενιαία και ομοιογενής. Επιπροσθέτως, δεν είδα κάποιον από τους δυτικούς μελετητές να υιοθετεί γράμματα του ελληνικού αλφαβήτου, τα οποία και οι μελετητές αυτοί γνωρίζουν ασφαλώς την ύπαρξή τους και τα οποία αποδίδουν επακριβώς τα αντίστοιχα αραβικά φωνήματα, όπως λόγου χάρη το δέλτα και το θήτα. Ο Γιαννουλάτος, διαπιστώνοντας την πληθυντικότητα των μεταγραφικών προσπαθειών στο δυτικό κόσμο..., φροντίζει να επισημάνει αυτό το γεγονός : «Λόγω των ποικίλων μεθόδων μεταγραφής και των τυπογραφικών δυσκολιών αραβικάι λέξεις και ονόματα απαντούν, εις την διεθνή βιβλιογραφίαν με διαφόρους γραφάς» (βλ. σελ.19). Αυτονοήτως και προχειρογραφούντες, όμως, οι έλληνες ακολουθούν στα βιβλία τους, αμέριμνοι και εφησυχασμένοι, όπως πάντοτε και παντού..., το δυτικό πρότυπο, αποσκοπώντας σε τι άραγε αναρωτιέμαι. Έτσι, αδυνατώ να κατανοήσω, λόγου χάρη, τη μεταγραφική πολιτική του Ζιάκα στη μελέτη του για το Ισλάμ (βλ. Γ. Ζιάκα, Ιστορία των

θησκευμάτων, Ισλάμ, σελ.3 εκδ. Πουρναρά, 1991). Μιμητής, αντιγραφρέας και αναπαραγωγός των ξένων μεταγραφών/μεταφωνήσεων, γεμίζει τη μελέτη του, και στην παραμικρή αναφορά σε αραβική λέξη, αραβικό όνομα, αραβική πρόταση, φράση, ορολογία κλπ, με μεταγραφές από τις δυτικοευρωπαϊκές γλώσσες. Ό,τι έχουν επισημάνει και αποδώσει οι δυτικοευρωπαίοι το επισημαίνει και το ... αποδίδει εκ νέου, με τα ίδια τα λόγια τους... !, ο Ζιάκας. Δίχως να δίνει εξηγήσεις. Θεωρεί αυτονόητη την κίνηση. Μας πετά, κυριολεκτικά, στα μούτρα τη δυτικοευρωπαϊκή μεταγραφή στην οποία ...οφείλει(!...) να στοιχηθεί η ελληνική απόδοση των... αραβικών όρων (!) και τελειώσαμε ! Βάσει ποιού, που να πάρει η ευχή.., κριτηρίου ; Γιατί θεωρείται αυτονόητη η μετακένωση (...) από το δυτικοευρωπαϊκό καλάθι ; Γιατί συμβαίνει δίχως να δίνεται κάποια εξήγηση ; Μένει κανείς άφρανος. Προς το παρόν δεν επεκτείνομαι περισσότερο.

Επισημαίνω, ωστόσο, ότι ο συνεπέστερος και επιστημονικότερος όλων των ασχοληθέντων ή ασχολουμένων με το θέμα είναι ο επίσκοπος Αναστάσιος (Γιαννουλάτος), ο οποίος μεριμνά, ως φαίνεται, για το θέμα προσφέροντας, επιτέλους, ΚΑΙ κάποιες ελληνικές εκδοχές μεταγραφής (βλ. Α. Γιαννουλάτου, Ισλάμ, σελ.18-19, Αθήνα, 1975). Είναι προφανές ότι στη μεταγραφική του προσπάθεια και μη έχοντας, επίσης, γνώση της αραβικής, προσφέρει κάποιες εναλλακτικές επιλογές, βασιζόμενος πάντα στις δυτικοευρωπαϊκές πηγές και ακολουθώντας με πιστότητα το υπόδειγμά τους. Ο Γιαννουλάτος δεν καινοτομεί σε σχέση με τις προηγούμενες ελληνικές «προσπάθειες», δεν εκπονεί κάποιο πλήρες ή αιτιολογημένο, αμυδρά έστω, μεταγραφικό σύστημα, δεν νοιάζεται, εν τέλει, για την ύπαρξη μιας επιστημονικής μεταγραφικής προσπάθειας των αραβικών όρων, ή, εν πάση περιπτώσει κάτι τέτοιο δεν είναι στις άμεσες προτεραιότητές του και τις πρώτες του μέριμνες. Ωστόσο, θα μπορούσε να πει κανείς ότι η αδύναμη, ισχνή και συνεσταλμένη πρόταση μεταφωτισμού του αραβικού φθογγολογικού συστήματος στην ελληνική που μερικώς επιχειρεί ο Γιαννουλάτος, είναι μια καλή, έστω, αρχή. Έχει τα στοιχεία, σπερματικώς, μιας δυνάμει ολοκληρωμένης πρότασης.

Ο αναγνώστης θα πρέπει να λάβει υπόψη ότι οι άραβες διαθέτουν κάποια σύμφωνα υπό 2,3 και 4 εκδοχές τους (π.χ. σίγμα, ταυ, χι, δέλτα, κλπ). Αυτό είναι κάτι που έθιγα και στη προαναφερθείσα μελέτη μου που έφερε τον τίτλο «Άηρ λικνίζε». Προς το παρόν και υπό τα ασφυκτικά πλαίσια αυτής της δημοσίευσης

Εικόνα 18 Η πρώτη κορανική σούρα, έτερος διάκοσμος πλαισίωσής της

δεν θα προβώ στη δική μου επιστημονική κατάθεση, ώστε να υπάρξει μια κάποια αποκρυστάλλωση μιας ελληνικής μεταγραφής των αραβικών φθόγγων. Θεού θέλοντος, θα την καταθέσω στο εγγύς μέλλον, ως απηρτισμένη επιστημονική πρόταση. Για τώρα προέχει, υπό την παρούσα κοινωνικοπολιτική συγκυρία στη χώρα μας..., να μπορέσει κανείς να φελλίσει το αραβικό κείμενο, έστω και απέχοντας αρκετά από την ακριβή φωνητική του απόδοση, και να το προφέρει μετέχοντας, τρόπον τινά, στη μουσικότητα των στίχων. Κι αυτό, πάνω απ' όλα, εν όψει της... χειραφίας και της αλληλοκατανόησης, μετ' επιγνώσεως, που προείπαμε. Η εδώ πρόχειρη μεταγραφή έχει σκοπό να διευκολύνει. Φυσικά, μπορεί όποιος ενδιαφέρεται για κάτι περισσότερο να συμβουλευθεί την έκδοση Γιαννουλάτου και να υιοθετήσει, προσωρινά, τη μεταγραφική «πρόταση» του συγγραφέα. Συνεπώς, ό,τι μεταγραφικά/μεταφωνητικά δηλώνεται εδώ, δεν αποτελεί παρά εξαιρετικά απλή και εκλαϊκευτική πρόταση μεταφωνήσεως για καθαρά πρακτικούς σκοπούς. Είναι προφανές ότι χρειάζεται ένα πλήρως επεξεργασμένο και λεπτομερές, επιστημονικά, ελληνικό σύστημα μεταγραφής/μεταφώνησης των σημαντικών γλωσσών. Επίσης, είναι ολοφάνερο πως η παρούσα μεταγραφή μου δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις γλωσσικές απαιτήσεις που από μόνο του θέτει το ίδιο το αραβικό κείμενο, με αποτέλεσμα η πρόσληψή του να είναι εξαιρετικά μειωμένη και παραπαιούσα. Είναι εφήμερη και γίνεται υπακούοντας, εσπευσμένα, στην επικαιρότητα. Δίδεται, όμως, μια ιδέα, θέλω να πιστεύω, περί τίνος πρόκειται.

Μια πρώτη ιδέα σε ανεξοικειώτους αναγνώστες για το τι συμβαίνει μέσα στη γλωσσική/μουσική θάλασσα του πρωτοτύπου. Η σταθερότητα ενός μεταγραφικού φωνολογικού συστήματος στην ελληνική είναι ένα ζητούμενο. Δυστυχώς, όχι από εκείνους που είχαν την υποχρέωση να έχουν εκπονήσει ένα, δεκαετίες τώρα. Οι ξένοι δεν έχουν, ακόμη σήμερα, εκπονήσει ένα τέτοιο. Παραπατούν μεταξύ πολλών παραλλαγών, όπως ήδη προαναφέραμε.

Θα πρέπει, μολαταύτα, να τονίσω εμφατικότερα πως, ειδικά για τις σημαντικές γλώσσες, στις οποίες οι πρόσβαση των πολλών είναι σχεδόν μηδενική, η μεταγραφή/μεταφώνηση δεν είναι πολυτέλεια ή ένα φιλολογικό πλεοναστικό στοιχείο. Πλην των περιπτώσεων των ελληνικών μεταφραστών που ήδη ανέφερα, έχω, με λύπη μου, διαπιστώσει ότι η μεταγραφή, για τους ξένους μεταφραστές και μελετητές, συνιστά περισσότερο φιλολογικό σχόλιο και διάθεση φιλολογικής ακρίβειας παρά λειτουργική ανάγκη. Δηλαδή, ανάγκη πολύπτυχης μετοχής στο σημαντικό κείμενο. Η κίνησή μου να μεταγράψω εδώ το αραβικό κείμενο έχει ως κίνητρό της την ανάγκη μετοχής του έλληνα αναγνώστη στον ήχο, τη μουσική των φράσεων, την ίδια την παρτιτούρα της αραβικής και δεν είναι απλά πλεοναστική ή στείρα φιλολογική. Άλλωστε, αυτός είναι ο λόγος που λίγο παρακάτω, όπως θα δει ο αναγνώστης, επέλεξα να ενσωματώσω σ' αυτό το κείμενό μου μια κορανική καλλιγράφηση όπου υπογραμμίζονται, με κόκκινη μελάνη, οι ομοιοκαταληξίες των κορανικών στίχων (δες εικόνα 22), αλλά και να σημειώσω, επίσης, με κόκκινη μελάνη τις ομοιοκαταληξίες. Η μεταγραφή/μεταφώνηση βοηθά, παράλληλα, όχι μόνο να εντοπισθούν οι εξωτερικές ομοιοκαταληξίες των κορανικών στίχων, αλλά επίσης και οι εσωτερικές και να σχηματισθεί (με αρκετά μεγάλη πιθανότητα προσέγγισης) γνώμη, ιδέα, και αίσθημα που θα αντλούνται απευθείας από τους ήχους των φωνημάτων, τα οποία συνδυάζονται απαρτίζοντας λέξεις και στίχους. Ο ψυχισμός της γλώσσας εκδηλώνεται μα και γεννιέται στον ήχο της. Όταν ο ήχος μεταφέρεται (πάντα κατά προσέγγιση...) μεταφέρεται και ο ψυχισμός. Και οι γνωριμίες που διεκδικούν διάρκεια μόνο πάνω σ' αυτή τη βάση την κερδίζουν.

Σχόλια : Ό,τι ακολουθεί αποτελεί απλό σχόλιο που στοχεύει σε μια πρώτη γνωριμία και εξοικείωση του έλληνα αναγνώστη με το κορανικό κείμενο, με τις δυσκολίες που απ' αυτό πηγάζουν για τον έλληνα μεταφραστή και όχι μόνον, και επίσης με κάποια γενικά στοιχεία που αφορούν στον αραβικό πολιτισμό. Δεν αποτελεί, σε καμία περίπτωση, περίπτωση απόπειρα εξήγησης (تفسير *ταφσίρ*, από τη ρίζα αυτής της λέξης, στα εβραϊκά και αραβικά..., προέρχεται ο όρος Φαρισαίος, που όλοι καλά γνωρίζουμε...) του Κοράν.

Το κορανικό κείμενο είναι χωρισμένο σε στίχους, εδάφια. Η αραβική ονομασία είναι آية (άϊα[του]), που αποκλειστικά για το θέμα μας, για το κορανικό κείμενο δηλαδή, σημαίνει στίχος. Ο όρος ενέχει κι άλλες σημασίες, όπως απόδειξη, σημείον, καθοδήγηση κλπ. Στο αραβικό κείμενο οι στίχοι ξεχωρίζουν, καθώς είναι καλλιγραφημένοι με έντονα, συνήθως, χρώματα και αριθμημένοι με αραβική αρίθμηση. Διατηρώ στην ελληνική απόδοση αυτή τη συνήθεια, και αριθμώ με την αραβική αρίθμηση τους στίχους, όχι μ' αυτήν που λαυθασμένα θεωρούμε ως αραβική. Διατηρώ δε σε κάθε περίπτωση τον αριθμό στίχων του κορανικού κειμένου, ασχέτως αν στην ελληνική τους απόδοση μπορεί να είναι ή να ... φαίνονται περισσότεροι.

Προχωρώντας, λοιπόν, στο σχολιασμό επισημαίνω ότι συναριθμώ στους στίχους της Φάτιχα τον προτασσόμενο σε κάθε σούρα πλην της 9^{ης}, κορανικό στίχο «Στο όνομα του Θεού...», το γνωστό ως Μπασμάλα. Υπάρχει έρις και διχογνωμία σχετικά με την αρίθμηση των στίχων. Την παρούσα αρίθμηση δεν την ακολουθεί ούτε ο Πεντάκης, ούτε η Ζωγράφου. Την ακολουθούν οι της ομάδας Λάτση. Θεωρώ πως ο προτασσόμενος αυτός στίχος οφείλει να συναριθμείται μαζί με τους υπόλοιπους, μόνο στην περίπτωση της Φάτιχα. Όχι για οιαδήποτε άλλη κορανική σούρα. Οι δύο έλληνες μεταφραστές που προανέφερα δεν κάνουν διάκριση ούτε γι αυτή την περίπτωση. Στοιχούμαι με την άποψη των αράβων μεταφραστών. Επίσης, είθισται στο μουσουλμανικό κόσμο να προστίθεται στο τέλος της σούρας το αμετάφραστο σε 1000 και πλέον γλώσσες, όπως και στη δική μας, Αμίν (آمين). Δεν το συμπεριλαμβάνω. Αισθάνομαι, όμως, υποχρέωσή μου να το αναφέρω εδώ.

Περαιτέρω, επισημαίνω ότι το ουσιαστικό με το οποίο τιτλοφορείται η αρχική κορανική προέρχεται από το ρήμα [فَتَحَ] (φάταχα, πάντα το «απαρέμφατο», στα αραβικά, εντοπίζεται στο τρίτο (αρσενικού γένους...) πρόσωπο ενικού του αορίστου...), που σημαίνει ανοίγω, αρχίζω, κατακτώ, καταλαμβάνω, εγκαινιάζω (όλα στον αορίστο). Από τη ρίζα αυτή προέρχονται, επίσης, οι έννοιες του κλειδιού (!), της κατάκτησης, των εγκαινίων, του ανοιγματος, της έναρξης. Είναι προφανές πως όλες αυτές τις έννοιες τις έχει κατά του ο μεταφραστής στην προσπάθειά του να αποδώσει την ονομασία της πρώτης σούρας. Μέσα σε όλες αυτές παλεύει, αμφιταλαντεύεται, ξεχωρίζει, απορρίπτει και πάλι εκ νέου προκρίνει, μέχρι απογνώσεως. Κατέληξα ότι δεν φτάνει μόνον η γλωσσική επάρκεια και μέριμνα για την με αξιώσεις απόδοση διαφόρων κορανικών όρων. Η επιτυχία έγκειται στο συνδυασμό της γλώσσας με μια θεολογική θεώρηση. Αμφιταλαντευόμουν μεταξύ των όρων «έναρξη» και «άνοιγμα». Έναρξη του Κοράν, έναρξη αρίθμησης των σουρών, άνοιγμα της

αρχικής σούρας, του βιβλίου, του κειμένου, του (πρώτου) κεφαλαίου. Όλα αυτά είναι απολύτως θεμιτά. Ωστόσο, υποδηλώνουν μια συγκεκριμένη φιλοσοφία. Μια συγκεκριμένη θέαση. Κι αυτό, ίσως, δεν θα πρέπει να αποτελεί, κάποτε, το καθοριστικό μεταφραστικό κριτήριο. Υποκύπτει, κρίνω, η θέαση αυτή στο προφανές, στο λογικό, στο στενά, αν θέλετε, ορθολογικό, με βάση πάντα τα ίδια τα πράγματα που κατατίθενται από το αραβικό κείμενο. Φυσικά, μια και κάναμε λόγο περί ρυθμού, ποιήσεως και μουσικότητας, ο μεταφραστικός όρος με τον οποίο αποδίδεται κάποια κορανική λέξη δεν θα πρέπει να περιορισθεί μόνο σ' αυτά, αλλά να παλέψει να σταθεί επάξια μπροστά σ' ένα ολόκληρο σμήνος προβλημάτων.

Η άλλη, λοιπόν, μεταφραστική (και θεολογική/ποιητική...) λογική είναι να βρεθεί ένας όρος που θα εμπεριέχει και τα γλωσσικά νοήματα, και την κειμενική προφάνεια, και κάποια μουσικότητα ή ποιητικότητα, αλλά κυρίως, και όσον αφορά στους τίτλους/ονομασίες των σουρών, το βαθύτερο νόημα των κορανικών «κεφαλαίων». Επέλεξα, οριστικά, για τη Φάτιχα τον όρο Αρχή. Και εξηγώ αμέσως παρακάτω γιατί. Τονίζω ότι προβαίνω στην εξήγηση αυτή, ώστε να σκιαγραφήσω, κάπως, ποιου είδους προβληματική μπορεί να προσφέρει γόνιμη διέξοδο από πολλά μεταφραστικά και άλλα αδιέξοδα που συναντά γενικότερα ο μεταφραστής τέτοιων κειμένων. Η ελληνική λέξη Αρχή διατηρεί, κατ' αρχάς, τα περισσότερα σημασιολογικά νοήματα της αραβικής λέξης, για να μην πω ότι την υπερβαίνει κατά πολύ και θεολογεί υπερπερισσώς. Με όποιον τρόπο και να το δει κανείς, Ωστόσο, πρέπει να τονισθεί εδώ ότι η λέξη αυτή θεολογεί. Γι αυτό και προκρίνεται. Θεολογεί ποικιλοτρόπως, και πάντα με βάση μια πολύπλευρη γνώση του κορανικού κειμένου και της ισλαμικής, αλλά και της χριστιανικής, θεολογίας επίσης. Ο αναγνώστης θα πρέπει να λάβει υπόψη ότι η σούρα αυτή δεν είναι η πρώτη, ιστορικά, κατά την ισλαμική παράδοση. Ο Μωάμεθ (Μουχάμαντ) λαμβάνει ως αποκάλυψη την ... 96^η σούρα, η δε Φάτιχα χρονολογείται κάπου στο τέλος της πρώτης περιόδου των κορανικών αποκαλύψεων, δηλαδή έπεται, πάνω-κάτω και κατά προσέγγιση, 48 κορανικών σουρών ! Η ιστορικότητα θα ήταν αντικείμενο απόλυτου σεβασμού αν το κορανικό ανάγνωσμα «άνοιγε» (...άρχιζε) με την 96^η και 97^η σούρα. ...Λογικά (...) αυτή η σούρα, η 96^η, θα έπρεπε να τίθεται στην αρχή του βιβλίου. Όμως όχι. Ο Κανών διάρθρωσης του βιβλίου δεν ακολουθεί την ιστορικότητα. Πρότάσσει τη θεολογία και την πνευματικότητα, όπως αυτός την αντιλαμβάνεται, στη δόμηση των κορανικών σουρών. Συνεπώς, δεν είναι καθόλου τυχαίο γεγονός η τοποθέτηση της σούρας «Η Αρχή» ως πρώτης κορανικής σούρας. Το «άνοιγμα» της αποκαλύψεως στο Μωάμεθ δεν συμβαίνει μ' αυτήν κι όμως αυτή «ανοίγει» το

ισλαμικό ανάγνωσμα. Η μουσουλμανική θεώρηση τονίζει, όπως ιδιαίτερα, του υπερϊστορικού χαρακτήρα του Κοράν. Αυτό υποχρεούται να το γνωρίζει ο μεταφραστής, ώστε να επιλέξει με επιτυχία τους ανάλογους όρους. Είναι φυσικό επόμενο, λοιπόν, η παρούσα επιλογή του όρου «Αρχή» να στοχεύει, μ' αυτή καθαυτή τη λέξη, να προβάλλει κι αυτή την αντίληψη. Κι επίσης, είναι αυτονόητο πως η εδώ αριθμητική διάταξη των μεταφραζόμενων σουρών σέβεται, απολύτως, την κορανική διάταξή τους ως έχει, αλλά και λαμβάνει σοβαρότατα υπόψη της τους βαθύτερους λόγους αυτής της διάταξης, που επιζητούν να καταδείξουν κάτι περισσότερο του απλά ιστορικού.

Η Φάτιχα (Η Αρχή) είναι κάτι ανάλογο για τους μουσουλμάνους με το δικό μας «Πάτερ ημών» (ο Αναστάσιος, επόμενος πάντοτε των ξένων και ειδικότερα του Ραδνίκ στο σημείο αυτό και αντιγράφοντας τις απόψεις τους επί του θέματος, αναφέρει στη μελέτη του αυτή τη θεώρηση σχετικά με την αρχική κορανική σούρα, βλ. ενθ. αν. σελ. 103). Είναι χαρακτηριστικό ότι στην σούρα αυτή μιλά ο θεός μέσα από το στόμα του πιστού διδάσκοντάς τον πώς να απευθύνεται σ' Αυτόν. Αυτό τη φέρνει εξαιρετικά κοντά με την Κυριακή προσευχή. Όχι ως τα δύο κείμενα να είχαν κάποιο ταυτόσημο νοηματικό περιεχόμενο. Ούτε ίδια θεολογία. Η ομοιότητά τους έγκειται στο ότι διδάσκεται ένας τρόπος του προσεύχεσθαι και η αναζήτηση ενός τρόπου (αναζήτηση που βλέπει ως πηγή της το Υπερβατικό...) γι αυτό το προσεύχεσθαι έχει κοινό προσανατολισμό. Στη Φάτιχα υπάρχει, επίσης, κάτι ανάλογο με την αρχή του κατά Ιωάννη Ευαγγελίου. Στο οποίο υπάρχει, επίσης, η ίδια λέξη : Αρχή. Η σούρα αυτή θεωρείται, τρόπον τινά, ως συγκεφαλαίωση του νοήματος που απορρέει από την αποκάλυψη που θεωρείται ότι δέχθηκε ο Μωάμεθ. Είναι ενδεικτικό ότι σύμφωνα με την υποχρέωση ενός μουσουλμάνου για πέντε φορές προσευχή την ημέρα, η Φάτιχα εμπεριέχεται στον κανόνα αυτόν κάθε φορά που προσεύχεται ο πιστός και μάλιστα συνήθως επαναλαμβάνεται, έτσι ώστε να υπολογίζεται ότι η αρχική κορανική σούρα απαγγέλεται 10 φορές τουλάχιστον την ημέρα (βλ. επίσης και Γιαννουλάτος, σελ. 103, 175-176). Μόνο από το γεγονός αυτό είναι προφανές ότι συνιστά, από μόνη της αλλά και βάσει τυπικού, κανόνα (αρχή) βίου.

Η ελληνική, λοιπόν, λέξη που οριστικά επιλέγω για τη μετάφραση του αραβικού, πολυσήμαντου, όρου θεωρώ ότι διασώζει πληρέστατα τις σημασίες : του θεμελίου, της βασικής αρχής/κανόνα, του πρώτου σημείου, του αξιώματος, της πηγής, της αιτίας, της δημιουργίας κ.α. Όλα αυτά εμπεριέχονται στο νόημα της λέξεως Φάτιχα, όπως νοείται στην ισλαμική θεολογία. Συνεπώς, οι μεταφραστικές επιλογές ενός τέτοιου κειμένου όπως το Κοράν, θεωρώ, πρέπει να

λαμβάνουν υπόψη όλα αυτά τα επίπεδα σημασιοδότησης των όρων και η ελληνική να εξυπηρετεί τέτοιες νοηματοδοτήσεις, που, ενσωματωμένες στο κείμενο και δίχως εκτενείς σχολιασμούς, θα υποβάλλουν και μια ευρύτερη θεολογική θεώρηση, την οποία θα πρέπει να έχει υπόψη του ο αναγνώστης, και η οποία θα είναι ολότελα συμβατή με την ισλαμική θεολογία.

Έρχομαι τώρα στον όρο σούρα. Η λέξη σούρα δεν είναι μια λέξη διάφορη της αραβικής που επικάθισε στο σώμα της αραβικής γλώσσας ως ένας απλά τεχνικός όρος. Δεν είναι, ακόμη, μια λέξη δίχως εξέλιξη και ιστορία. Παράγω το ουσιαστικό από τη ρηματική ρίζα σάουαρα που σημαίνει περιφράσσω, περιτειχίζω. Επίσης, από τη ρίζα τασάουαρα (κοινή η ρίζα στα όποια παράγωγά της, όπως γνωρίζουν οι αραβομαθείς) που σημαίνει αναρριχώμαι. Όπως προαναφέραμε, η λέξη σούρα είναι μια πολυσήμαντη λέξη που δημιουργεί άπειρα προβλήματα στον μεταφραστή. Ο Πεντάκης προκρίνει για την απόδοσή της τον όρο «Κεφάλαιο». Το ίδιο και η Ζωγράφου. Ενδεικτικό, ωστόσο, της δυσκολίας μεταφράσεως του όρου είναι το πόσο ταλαιπωρεί τελικά τον Πεντάκη η απόδοσή του, όπως βλέπουμε στη σελ. 13 σημ.1 της μετάφρασής του, όπου παρατίθεται ένας κατάλογος ερμηνευτικών εκδοχών και κυρίως για την αρχική κορανική σούρα. Οι του ιδρύματος Λάτση προκρίνουν, όπως αναφέραμε και πιο πάνω, τον όρο «Το στάδιο». Μολονότι, ο τελευταίος όρος δεν ερείδεται πουθενά και αυθαιρετεί αρκετά, ενέχει, ωστόσο, μια δυναμική με την οποία συμφωνώ, και εν πάση περιπτώσει συμβαδίζει με την κρυφή έννοια της αναρρίχησης, η οποία οπωσδήποτε γίνεται κατά στάδια και αναβαθμούς. Ο όρος «στάδιο» δημιουργεί μιαν ατμόσφαιρα που επιζητεί να προσεγγίσει στο νόημα του όρου σούρα, όπως αυτός διατρέχει ολόκληρο το ισλαμικό κείμενο. Ατμόσφαιρα που, στην περίπτωση της ομάδας των μεταφραστών, είναι, νομίζω, ερμηνευτική. Κυρίως, διότι έτσι νιώθουν τη σημασία του όρου στη ίδια τους τη ζωή, όπως εικάζω, πέρα από τα στενά όρια που θέτει η ίδια η γλώσσα και η λέξη της. Πράγμα που στερούνται οι δύο προηγούμενοι μεταφραστές. Με βάση αυτό και θεωρώντας πως, μέσα σε κάποια πλαίσια πάντα, μπορεί ο μεταφραστής και να ερμηνεύει ταυτόχρονα (αφού όταν μιλά κανείς δεν αναπαράγει μόνο, αλλά συχνά ερμηνεύει, κι αυτό είναι κάτι που, μεταξύ άλλων, αφορά στον ίδιο τον Ξένο και τις ιδιοκτησίες του...), αλλά και θίγει τον πυρήνα της έννοιας του Φιλοξενείν και Φιλοξενείσθαι), πρόκρινα τον όρο «Εικόνα», τόσο με την τρέχουσα σημασία του όσο και με την σημασία του αναβαθμού. Οι σούρες είναι πλαισιώσεις, όπως πλαίσια έχει κάθε εικόνα..., λόγου. Ο λόγος εντάσσεται εις τι και πλαισιώνεται, περιτειχίζεται, περιφράσσεται ως να δεχόταν μια κορνίζα, ένα πλαίσιο. Είναι

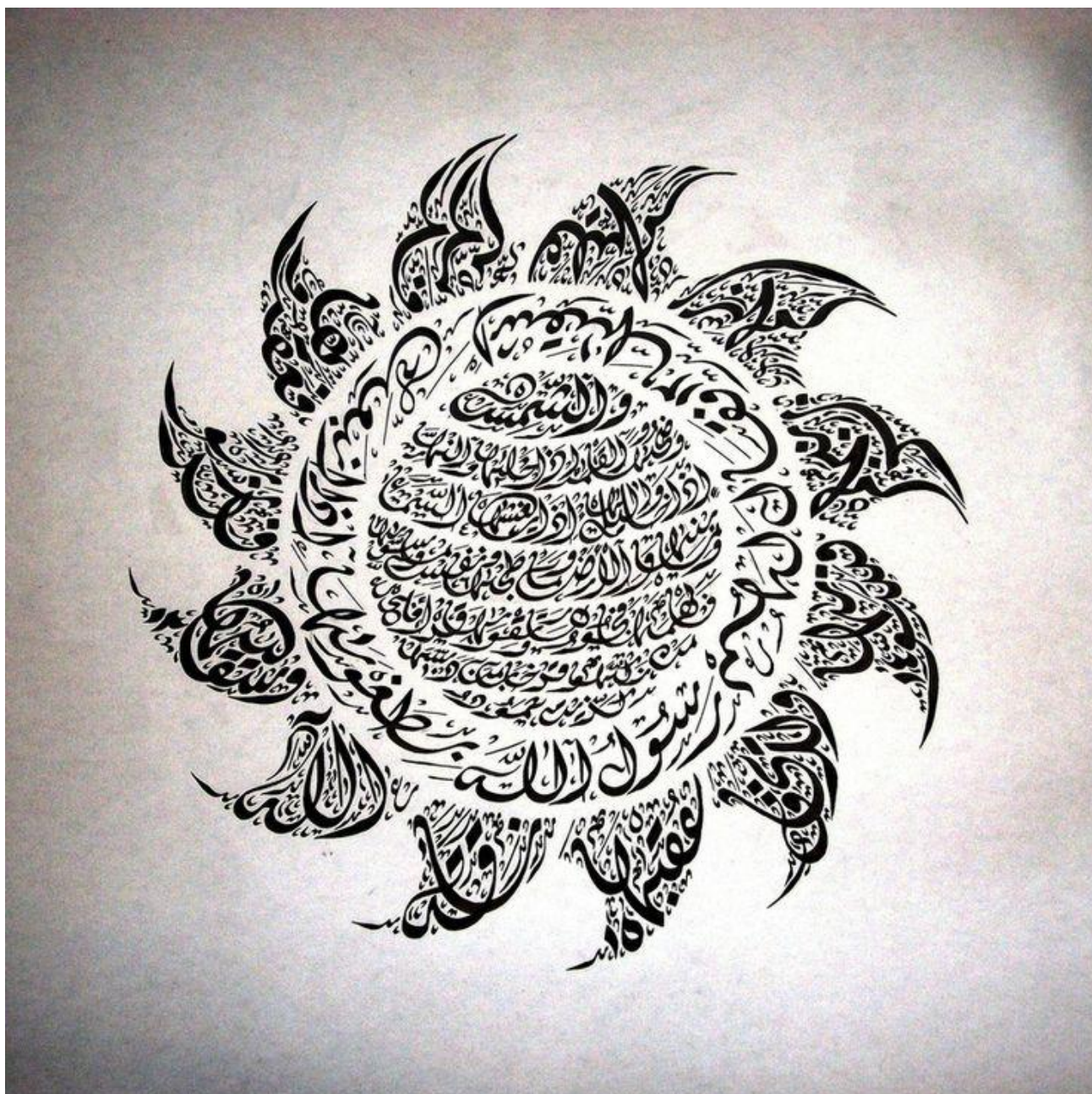
τρόπον τινά, ό,τι εμείς συνηθίζουμε να αποκαλούμε κεφάλαιο. Ωστόσο, δεν είναι επιτυχής ο όρος κεφάλαιο σε σχέση με αυτό που οι ίδιοι οι άραβες εννοούν με τον όρο σούρα. Κατά τούτο, θεωρώ σφόδρα ανεπιτυχείς και παρερμηνευτικές ή παραπλασμητικές τις δυτικοευρωπαϊκές αποδόσεις του όρου υπό τον όρο *Chapter* κλπ. Μάλιστα, σχετικά με τον όρο σούρα δεν συμφωνώ ούτε και με τον αγαπημένο μου λεξικογράφο Α. Θαλασσινό που υιοθετεί κι αυτός τον όρο *Κεφάλαιο*. Λόγου χάρη ο *David Waines*, στο εισαγωγικό για το *Ισλάμ* βιβλίο του, χρησιμοποιεί απροβλημάτιστα τον όρο *Chapter*, όπως και τόσοι άλλοι δυτικοευρωπαίοι μελετητές.

Η ορολογία αυτή είναι, βρίσκω, πολύ λίγο ικανοποιητική, παίρνοντας ως βάση την ίδια την παράδοση της ισλαμικής αποκάλυψης, όπως λέω αμέσως παρακάτω. Ο όρος αυτός μειώνει, αν δεν νοθεύει μάλιστα..., τη δηλούμενη από την μουσουλμανική παράδοση οραματικότητα του βιώματος του *Μωάμεθ*. Η εισήγηση του όρου «Εικόνα», ή αν θέλετε «*Ε[ξε]ικονιστικός αναβαθμός*», είναι μια προσπάθεια γλωσσικής, ποιητικής και πνευματικής ακριβολογίας. Θα ήταν άδικο, από μέρους του μουσουλμανικού κόσμου, να χαρακτηριστεί ως *Bida' h*, ως απαράδεκτος νεωτερισμός δηλαδή. Κρίνω, λοιπόν, πως η παρούσα ελληνική συμβολή στην μετάφραση/ερμηνεία του όρου είναι εισηγητική και προδρομική τόσο για τις επόμενες ελληνικές προσπάθειες μετάφρασης του *Κοράν*, όσο ακόμη και για την ίδια τη ξενόγλωσση βιβλιογραφία, η οποία θα πρέπει να λάβει υπόψη της το εδώ σήμερα κατατεθέν.

Οι 114 εικόνες/πίνακες του κορανικού λόγου είναι μεν διακριτές (περιτειχισμένες), μα και συνιστούν το ένα και ενιαίο κορανικό κείμενο. Η διάταξή τους συνιστά αφεαυτού μια κλίμακα με αναβαθμούς. Κλίμακα όχι στατική, δηλαδή που να κινείται ευθύγραμμα και να εκκινεί από κάποια αρχή βαίνοντας προς ένα κάποιο καθορισμένο και συγκεκριμένο τέλος. Κάλλιστα η 114^η σούρα θα μπορούσε να ήταν η αρχή, όπως επίσης και η 96^η ή η 97^η, όπως άλλωστε θα σημειώσουμε και παρακάτω. Θεωρώ πως μπορεί κανείς να τοποθετήσει την αρχή και το τέλος της κλίμακας σε οιαδήποτε σημείο του κορανικού κειμένου. Οι σούρες (τμηματικά) αποκαλύπτονται στο *Μωάμεθ* με οράματα. Το οραματίζεσθαι (δηλαδή το βλέπειν/οράν εικόνες...) εκβάλλει στη συναγωγή και θεμελίωση του λόγου. Η οραματικότητα δεν απολείπει, θαρρώ, εντός της έννοιας της εικόνας. Στον όρο «εικόνα», που χρησιμοποιώ για να αποδώσω τον αραβικό όρο σούρα, διασώζεται η έννοια του οράματος (και του οραματίζεσθαι τον λόγο...), της οράσεως, όπως, άλλωστε, υποστηρίζει η μουσουλμανική παράδοση σχετικά με την κατάσταση στην οποία τελούσε ο *Μωάμεθ* κατά την υποδοχή του λόγου. Πάράλληλα, αν η σούρα είναι αναβαθμός

προς την τελείωση, αν κάπου οδηγεί, αν παραπέμπει, αναρριχητικά, σε κάποιαν οικείωση, αν είναι παιδαγωγός προς την αρτίωση, αν δηλαδή είναι το υπόδειγμα στο οποίο οφείλει να φτάσει ο μουσουλμάνος, τότε η σούρα, ως εικόνα..., δείχνει, υποδεικνύει, σε τι πρέπει να ομοιωθεί κανείς, προς τι να εξεικονισθεί, σε τι να συμμορφωθεί, ποιο παράδειγμα να ακολουθήσει υποδεχόμενος την εικόνα του, που παραπέμπει σε κανόνα βίου. Ποιος άλλος από τους χρησιμοποιούμενους ή καθιερωμένους όρους μπορεί να διασώσει αυτό το νοηματικό φορτίο ; Επίσης ποιος άλλος μπορεί να διασώσει την ποιητικότητα που οφείλει να έχει ο όρος, μια και η ποιητικότητα είναι βασική συντεταγμένη μεταφραστικής πλεύσης αναφορικά με το Κοράν.

Νομίζω, παράλληλα, ότι η επιλογή μου αυτή δικαιώνεται και απ' αυτή τούτη την καλλιγράφηση των σουρών από τους άραβες καλλιγράφους. Καλλιγράφηση, λόγου χάρη, όπως αυτή της εικόνας 9 (βλ. παραστ.). Αν ο κορανικός λόγος οδηγεί σε τέτοιου είδους καλλιγραφήσεις του, δηλαδή σε τέτοιας μορφής εξεικονίσεών του, τότε δεν βλέπω το λόγο γιατί να μην μπορεί, και για τον λόγο αυτό επιπρόσθετα, να μεταφραστεί με τον όρο Εικόνα η αραβική λέξη «σουρά». Εν πάση περιπτώσει, αν και συχνότατα αμφιταλαντεύτηκα να αφήσω τον όρο αμετάφραστο, αποκλείοντας έτσι, κατά συνέπεια, την πιθανότητα βαθύτερης αλληλογνωριμίας των λαών..., κατέληξα, οριστικά, ότι είναι καθήκον του μεταφραστή να ριφοκινδυνεύει και να προκρίνει, τολμηρά και λελογισμένα..., λύσεις, ώστε να δίνεται ένα κάποιο στίγμα στον έλληνα (στην προκειμένη περίπτωση) αναγνώστη για το τι κομίζει αυτός ο όρος. Έτσι, σε καμία περίπτωση, δεν βρίσκω δόκιμη τη μεταφραστική λύση και στάση να αφηθεί αμετάφραστος ο όρος, όπως συμβαίνει με την έτερη έκδοση του Ιδρύματος Λάτση, την εποπτεία της οποίας είχε ο Τζιχάντ Μπιλάλ Χαλήλ. Το ότι ο όρος είναι δυσμετάφραστος ή οριστικά αμετάφραστος, κυρίως βάσει της ερμηνείας του θα έλεγα και όχι τόσο αυτού καθαυτού του όρου..., δεν δικαιολογεί σε καμία περίπτωση την κατάπαυση των μεταφραστικών δοκιμών, που οφείλουν να τολμούν λελογισμένα.

Εικόνα 19. Η 91^η σούρα καλλιγραφημένη. Είναι προφανής, νομίζω, ο λόγος που θεωρώ φιλοεικονική την αραβική ψυχή. Το Ισλάμ είναι φιλοεικονικό και εικονολογικό και, ως εκ τούτου, δικαιώνεται, κρίνω, η εδώ χρησιμοποιούμενη ορολογία μου σχετικά με τον όρο σούρα.

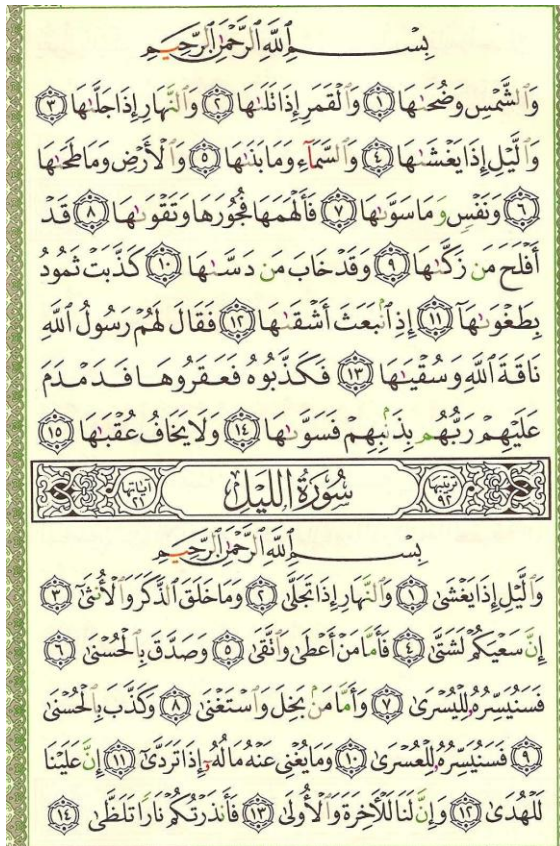
Ενενηκοστή πρώτη Εικόνα, Ο ήλιος

*Στο όνομα του Θεού,
του Ευσπλάχνου, του Ελεήμονος*

Ύ Μα την αλήθεια του ήλιου και της φωταγωγίας του

Υ Της ευπειθούς σ' αυτόν σελήνης

- Υ Της ημέρας που εκθειάζει τη λάμψη του
- Σ Της νύχτας που τον αποκρύπτει
- Ο Του ουράνιου θόλου και του Πλαστοουργού του
- Γ Της γήινης σφαιράς και του Τανύοντος αυτήν
- ∨ Της ψυχής και του Τελειωτή της
- Λ Του Εμπνευστή της μεταξύ έκλυσης και ευσέβειας

Εικόνα 20. Το κείμενο της 91^{ης} σούρας, επάνω μισό της εικόνας.

Μεταγραφή/μεταφώνηση

[transliteration] :

Μπισμ ιλλάχι ιραχμάν, ιραχίμ

Ουά ασάμσι ουά ντουχάχα

Ουά λκάμαρι ιδά ταλάχα

Ουά νναχάρι ιδά τζαλάχα

Ουά λλάιλ ιδά ιαουσάχα

Ουά σσαμάα ιουά μαα μπαυάχα

Ουά αλάρντι ουά μαα ταχάχα

Ουά ναφσί ουά μαα σαουάχα

Φαλ αλχάμαχα φουτζούραχα ουά τακουάχα

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا

وَالْقَمَرِ إِذَا تَلَّهَا

وَالنَّهَارِ إِذَا جَدَّاهَا

وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَاهَا

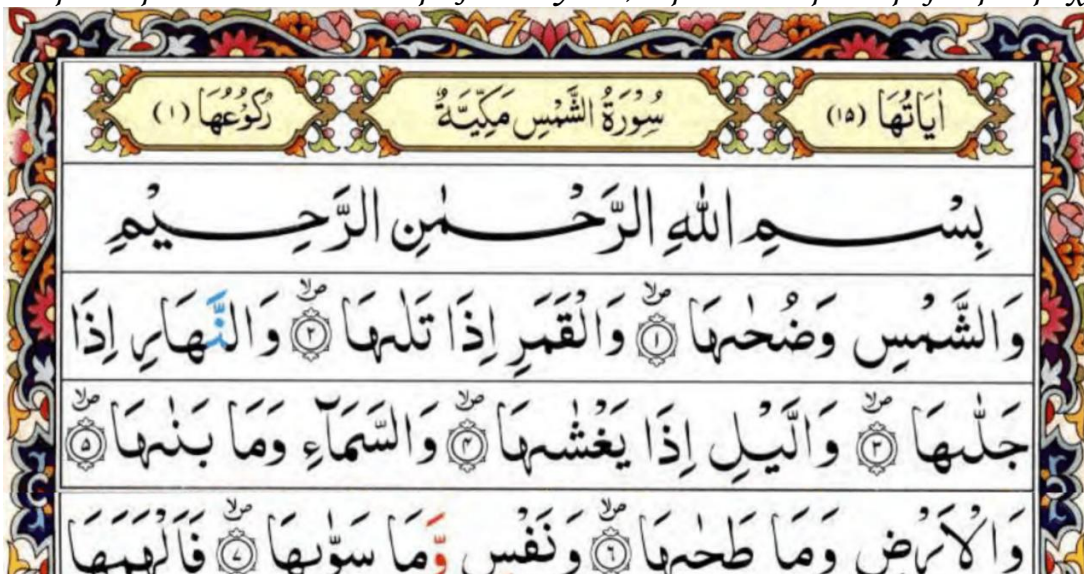
وَالسَّمَاءِ وَمَا بَنَاهَا

وَالْأَرْضِ وَمَا طَدَاهَا

وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا

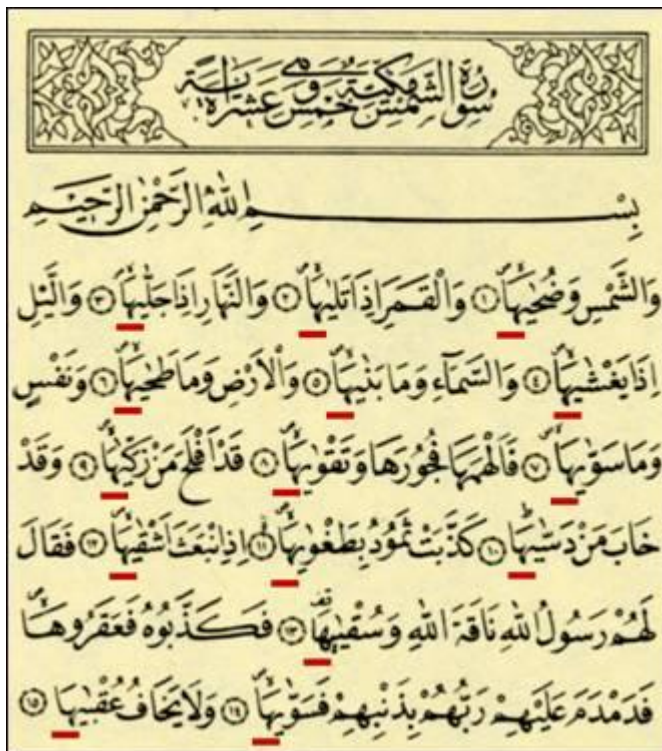
فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا

Σχόλια : Η 91^η σούρα είναι κι αυτή σχετικά ολιγόστιχη. Μεταφράζοντάς την ξέφυγα από τον αριθμό 5, όπως είναι προφανές, και επεκτάθηκα σε ακόμη 3 στίχους. (Η αριθμηση, όπως είπαμε, είναι πάντα αραβική). Όπως έχουμε ήδη πει, υπάρχει παράδοση που υποστηρίζει την πέραν των 5 στίχων αποκάλυψη του Κοράν στον Μωάμεθ. Θέλησα να ακολουθήσω, όσο όμως μου επέβαλε το ποιητικό μου αισθητήριο..., και αυτήν την παράδοση. Ο λόγος που επέλεξα τη σούρα αυτή είναι ότι πέραν, για μια ακόμη φορά, της ολοφάνερης ποιητικότητάς της, ενέχει και μια άλλη ποιητικότητα, η οποία θεάται το κοσμικό γεγονός με έναν ειδικό τρόπο. Αισθάνεται κανείς την αραβική ψυχή που κοιτά τον κόσμο. Την νιώθει να τον βιώνει. Θεωρώ ότι η σούρα αυτή προσφέρει ένα δείγμα της σχέσεως του άραβα με τον κόσμο. Τη σημασία που έχει ο κόσμος γι αυτόν και τη θέση στην οποία ο κόσμος ανάγεται, μέσα στην αραβική ψυχή.

Εικόνα 21. Η 91^η σούρα με απλή διακόσμηση των περιθωρίων του κειμένου.

Η πλέον δύσκολη λέξη να αποδοθεί μεταφραστικά είναι, παραδόξως, η λέξη ουά που δεν είναι άλλη από τον συμπλεκτικό σύνδεσμο «και» στα ελληνικά! Η πλέον

Εικόνα 22. Η 91^η σούρα με υπογραμμισμένες τις αραβικές ομοιοκαταληξίες

επίρρωση της αλήθειας που κατατίθεται. Τα φυσικά στοιχεία μοιάζουν με αξιόπιστους μάρτυρες που καταθέτουν, ενώπιον ενός αόρατου δικαστηρίου, για να λάμψει η αλήθεια. Νομίζω ότι είναι φανερός ο βαθύς σεβασμός της αραβικής ψυχής στο κοσμικό φαινόμενο. Προπαντός, δεν μοιάζει να είναι χρησιμοθηρική και χρηστική, κατά το αμερικανικό υπόδειγμα. Αυτό, ίσως, είναι κάτι χρήσιμο.

εύκολη αραβική λέξη, με την εδώ χρήση της, καθίσταται ανυπερβλήτο μεταφραστικό εμπόδιο. Συμβαίνει συχνά αυτό, άλλωστε, και σε άλλες γλώσσες. Το απλό γυαυτάνεται και γίνεται αδιάβατο. Η λέξη αποδόθηκε – και δεν γίνεται αλλιώς νομίζω – με το μόριο «Μα». Η αίσθηση, φυσικά, παραμένει αμετάφραστη. Το αραβικό κείμενο μοιάζει, με την πρώτη ματιά, να ομνύει. Να ομνύει... στα κοσμικά στοιχεία, ώστε να επιβεβαιωθεί η αλήθεια των

λεγομένων. Στη συνέχεια, το κείμενο φτάνει να ομνύει στον ίδιο τον θεό, προς έσχατη

Ενενηκοστή ἕκτη Εικόνα, Ο θρόμβος αίματος

*Στο όνομα του Θεού,
του Ευσπλάχνου, του Ελεήμονος*

Ϊ Ανάγνωσε εν ονόματι του Κυρίου σου που επλαστούργησε

Υ Που τον άνθρωπο έκτισε από ένα αιμάτινο θρόμβο

Ϛ Ανάγνωσε καθότι ο Κύριός σου δωρεοδότης

Σ Που δια του γράφειν εσόφισε

Ο Που τον άνθρωπον εσόφισε σ' ό,τι αγνοούσε

Μεταγραφή/μεταφώνηση [transliteration] :

Μπισιμ ιλλάχι ιραχμάν, ιραχίμ

Τκρα, μπίσιμ ράμπικα αλλαδί χάλακα

Χάλακα αλινσάνα μιν αάλακα

Τκρα, ουά ράμπουκα αλακράμ

Αλλαδί αάλαμα μπιλκαλάμ

Αάλαμα αλινσάν μάα λαμ ιαάλαμ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ

خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ

اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ

الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ

عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ

Σχόλια : Η 96^η σούρα είναι η πρώτη που αποκαλύφθηκε στον Μωάμεθ. Η σούρα αυτή συνοδεύεται από την 97 (για την οποία ας δει παρακάτω ο αναγνώστης) και οι δύο τους είναι απολύτως αλληλένδετες και συναρτώμενες η μια απ' την άλλη. Ουσιαστικά, δεν θα ήξερα να απαντήσω ποια αρίθμηση θα ήταν ακριβέστερη αναφορικά μ' αυτές, καθώς κάλλιστα η 97^η θα μπορούσε να είναι η 96^η και η 96^η η 97^η ! Συνεπώς, ό,τι επιτροχάδην και σχηματικά σχολιάζεται για την 96^η σούρα ισχύει, εν πολλοίς, και για την 97^η. Οφείλω εδώ να σημειώσω, προς πληροφόρηση του έλληνα αναγνώστη, ότι οι τελευταίες κορανικές σούρες είναι οι πρώτες που αποκαλύφθηκαν στο Μωάμεθ και επίσης ότι είναι οι πλέον ολιγόστιχες εν σχέσει με τις πρώτες. Οι σούρες αυτές ανήκουν στην πρώτη περίοδο των αποκαλύψεων και έχουν έναν ολότελα ιδιαίτερο ποιητικό χαρακτήρα. Η δομή του λόγου και τα παρεπόμενά της έχουν μεγάλη σημασία, όμως δεν θα τα σχολιάσω όλα τούτα στο κείμενο αυτό. Είναι ολότελα ωφέλιμο,

ωστόσο, να θέσουμε στη (δυτικοευρωπαϊκή ;...) λογική μας και στην εξίσου ομότροπη αντίληψη που έχουμε για το χρόνο, την ιστορία και την ιεράρχηση/τάξη, το ερώτημα αν εμείς θα καταρτιζάμε τον κανόνα της χ γραφής μας λειτουργώντας με τον υποδεικνυόμενο αραβικό τρόπο. Αυτό είναι εξόχως σημαντικό. Όποια κι αν είναι η απάντηση είναι εκ των προτέρων αποδεκτή. Αρκεί, όμως, να είναι αιτιολογημένη. Κι αν, πάλι, δεν είναι τότε είναι μέγιστο όφελος να ξέρουμε πως ο (δυτικοευρωπαϊκός...) κόσμος μας δεν είναι ο μόνος αληθινός και υπαρκτός, αλλά υπάρχουν κι άλλες θεάσεις των πραγμάτων, εξίσου σεβαστές με τη δική μας.

Κατά την παράδοση, ο ευρισκόμενος εντός σπηλαίου Μωάμεθ δέχεται από αγγέλου την αποκάλυψη της πρώτης κορανικής σούρας (= της 96^{ης} !...). Η αποκάλυψη αυτή, κι αυτό είναι πολύπτυχα αξιοσημείωτο..., εκδηλώνεται για της προστακτικής ! «Διάβασε», «ανάγνωση», είναι, εις διπλούν..., οι γενέθλιες λέξεις της αποκάλυψης που ακούει ο Μωάμεθ. Η παράδοση θέλει να δέχεται τμηματικά ο Μωάμεθ τους κορανικούς στίχους και σούρες. Επίσης, η παράδοση θέλει να υπάρχουν διακοπές μεταξύ των διάφορων περιόδων των κορανικών

Εικόνα 23. Αιγυπτιακή καλλιγράφιση της 96^{ης} σούρας. Διαβάζουμε τους 5 πρώτους στίχους της.

αποκαλύψεων. Φυσικά, αυτό ίσως να μην ενδιαφέρει τον αναγνώστη. Αφού, όμως, το κείμενό μου αυτό στεγάζεται υπό την στέγη λογοτεχνικού περιοδικού και αφού οφείλει κανείς να προβαίνει σε γενικότερους συλλογισμούς που

αφορούν σε πολλά..., θα ήταν καλό να σημειώσει ο αναγνώστης αυτή τη παραδοσιακή μουσουλμανική «θέση» περί διακοπών της αποκάλυψης, παραλληλίζοντάς την με τις διακοπές που δέχεται η ποιητική λειτουργία και πράξη. Παράλληλα, μια και γίνεται λόγος στο σημείο αυτό, μα και συχνότατα σε άλλα σημεία του κειμένου, για την παράδοση, οφείλω να τονίσω ότι τα σχόλια μου, μα και γενικότερα οι θέσεις μου στο κείμενο αυτό, συνομιλούν με το σουνιτικό Ισλάμ και έχουν αφήσει έξω το σιτικό και άλλες, ακόμη, μουσουλμανικές παραδόσεις, όπως η έξοχη εκείνη του σουφισμού. Η κίνησή μου αυτή, όμως, δεν έχει κανένα αξιολογικό χαρακτήρα και απλά αποσκοπεί στην πλέον απρόσκοπτη αμεσότητα επικοινωνίας του Έλληνα με την επικρατούσα μερίδα των σουνιτών μουσουλμάνων ως μια πρώτη γνωριμία με το Ισλάμ. Το σουνιτικό Ισλάμ είναι το πολυπληθέστερο και επικρατέστερο. Θεωρώ πως η γνωριμία ενός μη μουσουλμάνου με το Ισλάμ είναι καλύτερο να γίνεται πρώτα δια της οδού της Σούννα (παράδοσης) και έπειτα να ακολουθούνται άλλες ομολογιακές πορείες.

Οι απόψεις περί του περιεχομένου αυτού των τμηματικών αποκαλύψεων ποικίλλουν. Ορισμένοι κάνουν λόγο για μια αποκάλυψη 1-2 στίχων εκάστη φορά. Άλλοι για 5-10. Άλλοι φτάνουν μέχρι τους 15. Και άλλοι, που η άποψή τους υπερσχύει, κατά έναν τρόπο..., ομιλούν για μια σταθερή συχνότητα κορανικών αποκαλύψεων 5 στίχων (βλ. επίσης Ζιάκας, σελ.96). Είναι δε χαρακτηριστικό, αναφορικά με την παρούσα σούρα, ότι ο Μωάμεθ διατάσσεται να αναγνώσει τους 5 (!) πρώτους στίχους της. Είναι, λοιπόν, προφανές πως η επιλογή μου να μεταφράσω μόνο κατά το ήμισυ τις δύο αυτές σούρες δεν είναι καθόλου τυχαία, ούτε και δίχως βαθύτερο έρεισμα. Πλην της συμπίρευσής μου με την ιστορικότητα της αποκάλυψης, ως ενός τρόπου υποδοχής χ πράγματος (...) αλλά και μιας χ κίνησης του υπερβατικού στην πορεία φανέρωσής του,

Εικόνα 24. Καλλιγράφιση του πρώτου στίχου της 96^{ης} σούρας, όπου διαβάσει κανείς την εμβληματική προσταγή «ίκρα» : Διάβασε !

μόνα τους γενικότερο ενδιαφέρον και σημασία, επιζητώ, και μάλιστα στα πλαίσια ενός λογοτεχνικού περιοδικού όπως το **Φρέαρ**, να δοθεί, μεταξύ άλλων, αυτή η τμηματική αίσθηση, η αίσθηση ενός έργου εν προόδω, στην πορεία οικοδόμησης κάτινος. Αυτή είναι μια αίσθηση και μια κατάσταση... ποιητική. Είναι, θεωρώ, βίωμά μου, μα και βίωμα πολλών άλλων. Άλλωστε, αν φέρει κανείς στο νου τις εμβληματικές, για το θέμα αυτό, «ελεγείες» του Ρίλκε, αλλά κι έναν τεράστιον όγκο της παγκόσμιας λογοτεχνίας και του τρόπου δημιουργίας της, θα αντιληφθεί πως δεν απέχουμε διόλου από τη θέση περί τμηματικής φανέρωσης των ... πραγματικοτήτων. Αυτή η τμηματικότητα συμβαδίζει κι εναρμονίζεται με την ποιητική λειτουργία και κατάσταση. Το διακεκομμένο της υποδοχής του λόγου είναι βίωμα που συχνότατα απαντά κατά την ποιητική πράξη. Αν πάλι ξενίζει κάποιον αυτή η «παράδοξη» τμηματικότητα, ας θυμηθεί ότι στη χριστιανική παράδοση, υπό άλλη σημασία, έννοια και προοπτική ασφαλώς..., έχουμε την ίδια τμηματική αποκάλυψη της Αποκάλυψης δια του Αγ. Πνεύματος και των Συνόδων. Εκεί, γίνεται, μεταξύ άλλων, λόγος και για τη μνήμη (βλ. π.χ. Ιω.14,26 αλλά και 15,26...). Ας σημειωθεί, επίσης, ότι η μουσουλμανική παράδοση κάνει συχνότατα λόγο περί μνήμης, αναφορικά με την

*καταγραφή των αποκαλυπτικών σουρών του Κοράν. Σύμπτωση ; Δεν νομίζω.
Ας το συλλογισθεί αυτό κανείς φιλοσοφικά, ποιητικά και πολιτισμικά. Θα βγει
κερδισμένος.*

Εικόνα 25. Η 97η σούρα "Η νύχτα της ισχύος"

Ενενηκοστή έβδομη Εικόνα, Η νύχτα της Ισχύος

*Στο όνομα του Θεού,
του Ευσπλάχνου, του Ελεήμονος*

Ι Καταπέμφαμε όντως αυτό κατά τη νύχτα της ισχύος

Ύ Πώς θ' αντιληφθείς τι είναι η νύχτα της ισχύος ;

Ψ Υπέρ χιλίων μηνών αγαθότερη η νύχτα της ισχύος

*Σ Τότε κατέρχονται οι άγγελοι και το πνεύμα, για κάθε υπόθεση, με τη
συγκατάθεση του Κυρίου τους*

Ο Ειρήνης πλήρης αυτή έως να διαυγάσει η αυγή

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ

وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ

لَيْدَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ

تَنْزَلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِّنْ كُلِّ أَمْرٍ

سَلَامٌ هِيَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ الْفَجْرِ

Μεταγραφή/μεταφώνηση [transliteration] :

Μπισμ ιλλάχι ιραχμάν, ιραχίμ

Γνα αυζαλνάχου φη λάιλατ ιλκάντρο

Ουά μάα αυτράκα μάα λάιλατου λκάντρο ;

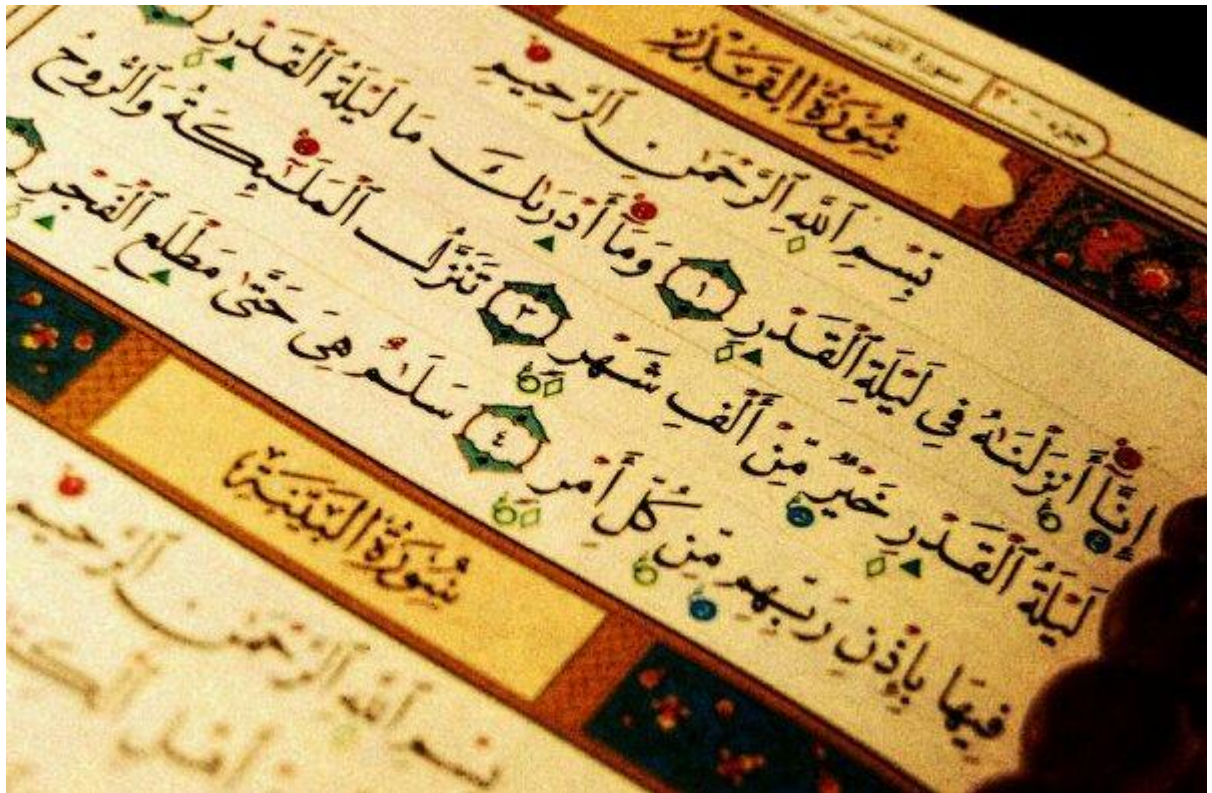
Λάιλατου λκάντρι χαϊρούν μιν άλφι σαχρ

Γανάζαλου λμαλάικατου ουά αρρούχου φρίχα μπιίδνι ράμπιχιμ μιν κούλι άμρ

Σαλάμου χία χάταα μάταλαα ιλφάτζρ

Σχόλια : Η 97^η σούρα συνάπτεται ουσιαστικά (και κειμενικά αν το δει κανείς...) με την 96^η, όπως ήδη είπαμε. Η σούρα αυτή είναι εξόχως σημαντική για το Ισλάμ. Έτσι, όπως και η Φάτιχα (το μουσουλμανικό «πάτερ ημών»...) αλλά και η αποκάλυψη της 96^{ης} σούρας στον Μωάμεθ, η 97^η μαζί μ' αυτές αποτελούν θεμελιώδεις σούρες του αραβικού κειμένου, τις οποίες οφείλει να γνωρίζει ο έλληνας αναγνώστης στη συνάντησή του με τον Ξένο. Δεν θα άρεσε σε κανέναν μας να απορρίπτονται την πίστη μας μη έχοντας ακούσει καν (!...), όπως συχνοτάτα συμβαίνει..., για την ενσάρκωση του Υιού του Θεού, τη βάφτισή Του, την παράδοση της Κυριακής προσευχής ή ακόμη το ίδιο το Σύμβολο της Πίστεως. Πάρομοιώς, δεν θα πρέπει κι εμείς να πράττουμε ό,τι απεχθανόμαστε άλλοι να πράττουν σε μας. Ενδεικτικό της σημασίας της είναι ότι κι ο Πεντάκης, στη μετάφρασή του, κρίνει αναγκαίο να κάνει μια υποσημείωση εξηγητικού, σχηματικά, χαρακτήρα. Σημειώνει, λοιπόν, (βλ. σελ.467) ότι η νύκτα αυτή, για την οποία γίνεται λόγος στη σούρα, είναι η 27^η μηνός Ραμαντάν, κατά τη διάρκεια της οποίας καταβιβάστηκε το Κοράν. Σχετική μνεία αυτής της καθόδου γίνεται επίσης στις σούρες 2,181 και 44,7. Ο μήνας Ραμαντάν είναι γνωστός, κυρίως μέσω της τουρκικής κατάκτησης, στην ελληνική γραμματεία από τον εξελληνισμένο τύπο Ραμαζάνι (το τελικό ι της λέξεως - τυπική συνήθεια ελληνοποίησης των όρων...-, όπως επίσης και στη λέξη Κοράν-ι, είναι κτητική αντωνυμία. Άλλο γνωστό παράδειγμα είναι η λέξη σαφάρ-ι, όπου σημαίνει, με το

κτητικό ι, το ταξίδι μου, ενώ η λέξη από μόνη τα σημαίνει ταξίδι. Γνωστά της

Εικόνα 26. Η αρχή της 97ης σούρας μέχρι τον 5ο της στίχο

παράγωγα η λέξη μουσαφίρης (ταξιδιώτης κλπ). Βάσει όλων αυτών, επέλεξα να χρησιμοποιώ τον όρο Κοράν και όχι Κοράνι, για ευνόητους, πια, λόγους). Ο Φαμαντάν είναι ο μήνας νηστείας για τους μουσουλμάνους (ένα αντίστοιχο της δικής μας Σαρακοστής, με πολλές ιδιοτυπίες ωστόσο...). Την νύκτα της 27^{ης} του μηνός Φαμαντάν αποκαλύπτεται το ίδιο το Κοράν (όχι ολόκληρο, όπως είπαμε) στον Μωάμεθ. Τρόπον τινά, θα έλεγε κανείς ότι εδώ έχουμε κάτι παραπλήσιο της ενσάρκωσης, όπου ο θεϊκός λόγος κατέρχεται και εμφανίζεται, παρ-ουσιάζεται, εν μορφή. Σε μορφή βιβλίου. Το Κοράν κατέρχεται εξ ουρανού και «σαρκούται». Η μουσουλμανική πίστη θέλει, ωστόσο, το Κοράν να έχει το αρχέτυπό του παρά τω θεώ. Εκεί υπάρχει η μήτρα του. Η μήτρα του λόγου, της ανάγνωσης και της γραφής (δες περαιτέρω Ζιάκας, σελ.179). Θεωρώ πως εικονολογικά, τουλάχιστον, ενδιαφέρει μια τέτοια θέαση. Είναι προφανές, νομίζω, πως δεν είναι ανάγκη να είναι κανείς πιστός (οιασδήποτε θρησκείας) για να αντιληφθεί το τεράστιο ενδιαφέρον τέτοιων αντιλήψεων. Δηλαδή, ότι το αναγινώσκειν και το γράφειν έχουν έναν ολότελα υπερβατολογικό χαρακτήρα, όπως δηλώνεται στο Ισλάμ (και όχι μόνον θα έλεγα, αν το καλοσκεφθεί κανείς...). Οι ίδιες οι λέξεις Κοράν (ανάγνωση) και Καλάμ (=γραφίδα=θεολογία !!!) είναι λέξεις που από την εποχή του Μωάμεθ και δώθε η διάστασή τους, όπως τις θέτει το κορανικό

κείμενο αλλά και η ίδια η ισλαμική σκέψη, είναι σχεδόν υπερβατική. Είναι αδύνατον να καταμετρηθεί. Η συχνότητά τους στο Κοράν είναι τεράστια και καταλυτική η παρουσία τους σε μύριες πτυχές του ισλαμικού πολιτισμού. Ειδικά, λοιπόν, για το θέμα αυτό θα άξιζε να εκπονηθεί μια

Εικόνα 27. Διακοσμημένο κορανικό χειρόγραφο. Στο κάτω αριστερό τμήμα του βιβλίου διακρίνουμε την αρχή της 97^{ης} σούρας και στίχους της.

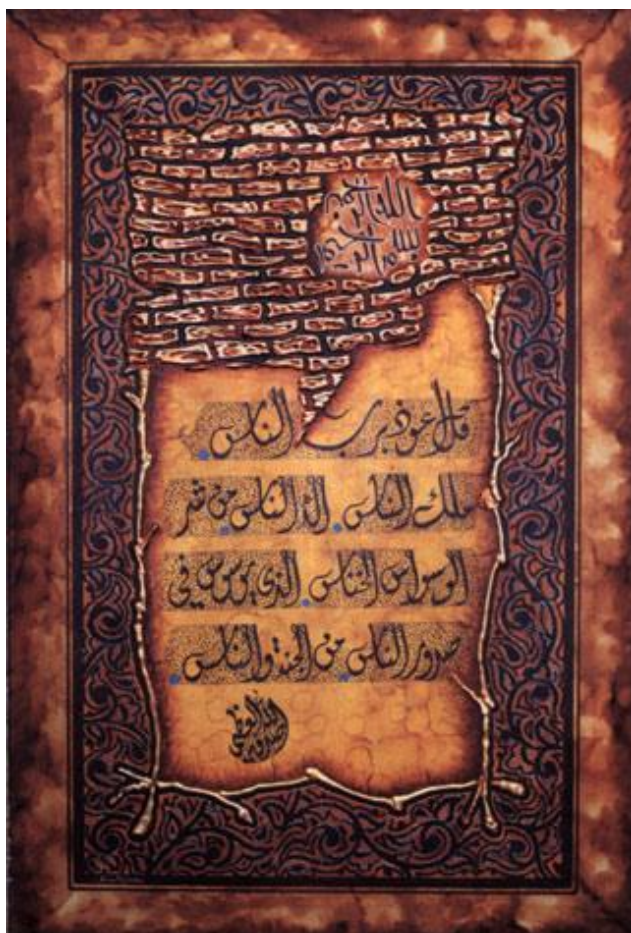
ολόκληρη διατριβή. Εγώ, απλά, το σημειώνω. Ας βρεθούν άλλοι να ανοίξουν το θέμα, καθώς δεν υπάρχει περίπτωση, υπό τις παρούσες συνθήκες, να αποδυθώ σε μια τέτοια περιπέτεια. Επιθυμώ, όμως, να τονίσω κάτι που μοιάζει χρήσιμο προς όλους. Αν η Γραφή και η Ανάγνωση θεωρηθούν αναπαλλοτριώτα και φυσικά ανθρώπινα αγαθά, αν αναγνωρισθούν ως δικαιώματα του ανθρώπου, τότε θα πρέπει κάθε άνθρωπος να έχει, ανεμπόδια, δικαίωμα και πρόσβαση στη γραφή, ως είναι και ο μεγαλύτερος κακούργος επί γης. Η γραφή είναι αναφαίρετο δικαίωμά του και στο σημείο αυτό οι κοινωνίες, ειδικά στις συνθήκες εγκλεισμού των ατόμων και άλλες συναφείς περιπτώσεις, θα πρέπει να είναι απολύτως αδιάλλακτες. Δηλαδή, να μην επιτρέπουν να υπάρξει ουδεμία εξαίρεση για την απόλαυση αυτού του δικαιώματος.

Εικόνα 28. Σύγχρονη γραφή της 114ης σούρας

*Εκατοστή δεκάτη τετάρτη Εικόνα, Η ανθρωπότητα
Στο όνομα του Θεού,
του Ευσπλάχνου, του Ελεήμονος*

- ⋮ *Λέγε : καταφεύγω στον Κύριο των ανθρώπων*
- ⋮ *Τον βασιλέα των ανθρώπων*
- ⋮ *Τον Θεό των ανθρώπων*
- Σ *Ένεκα της κακίας του σατανικά κρυμμένου φιθουριστή*
- Ο *Που σιγοφιθυρίζει στο στήθος του κόσμου*
- ⋮ *Κι ένεκα ακόμη των πνευμάτων, μα και των ανθρώπων*

*Μεταγραφή/μεταφώνηση
[transliteration] :*

Μπισμ ιλλάχι ιραχμάν, ιραχίμ

Κούλ, ακούδου μπιράμπι *ννάς*

Μάλικι *ννας*

Ιλάχι *ννας*

Μιν σάρι ιλουασουάς ιλαχ*νάς*

Άλλάδι ουασουίσου φι σουντούρι

ννάς

Μιν αλτζίνατι ουά *ννας*.

Εικόνα 29. Σύγχρονη καλλιγράφιση της 114ης σούρας

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ

مَلِكِ النَّاسِ

إِلَهِ النَّاسِ

مِنْ شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ

الَّذِي يُوسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ

مِنَ الْجَنَّةِ وَالنَّاسِ

Σχόλια : Η 114^η σούρα είναι η τελευταία κορανική σούρα. Όσο το Κοράν βαίνει προς την τελευταία σελίδα του, οι σούρες γίνονται ολοένα και πιο μικρές. Η παράδοση θέλει οι σούρες αυτές να έχουν προηγηθεί των μεγάλων, που ως επί το

Εικόνα 30. Καλλιγράφιση της 114^{ης} σούρας

πλείστον, βρίσκονται στην αρχή του βιβλίου, όπως έχουμε ήδη αναφέρει προηγουμένως. Ασφαλώς, όπως προείπαμε, η εδώ επιλογή δεν είναι τυχαία. Πέραν της ενυπάρχουσας σ' αυτήν φιλολογικής θέσης, δηλαδή το να δοθεί ένας όγκος κορανικών κειμένων που να προσφέρει μια αρτιωμένη, κατά ένα τρόπο, πρόσληψη του, οι σούρες επιλέγονται και για το χρήσιμο (κατά προσέγγιση βεβαίως) παραλληλισμό τους με τα ημέτερα. Η φιλολογική ματιά επιμένει να δώσει την αρχική σούρα καθώς και την τελευταία.

Δεν επεκτείνομαι σε εξηγήσεις. Ας εξηγηθεί αυτό από τον αναγνώστη. Σχετικά, τώρα, με τον παραλληλισμό προς τα ημέτερα, θα έλεγα ότι η 114^η σούρα είναι ένας εξορκισμός, παρακλήσιος με εκείνους που έχουμε κι εμείς. Κάτι ανάλογο του «αποτάσσομαι», το οποίο ακούγεται κατά την ακολουθία του Βαπτίσματος. Χρησιμεύει ως αλεξιτήριο κακών. Είναι μια σούρα που βρίσκεται συχνότατα στα χείλη των μουσουλμάνων ως φυλακτήριο και αποτακτήριο του κακού. Θεωρώ, πως δεν χρήζει σχολιασμού η ποιητικότητα του κειμένου. Είναι προφανής η ομοιοκαταληξία, εσωτερική και εξωτερική. Το ουσιαστικό αννάς (προφορά αννάς) σημαίνει την ανθρωπότητα, το σύνολο των ανθρώπων. Κατά μία αίσθηση, την ίδια την ανθρώπινη φύση. Η λέξη αυτή ήταν και η πιο βασιανιστική στη μετάφραση, καθώς υπέκυφα, τελικά, μία φορά στον ...πειρασμό να την αποδώσω με την λέξη κόσμος, ένα σύνολο ανθρώπων δηλαδή, υπαινισσόμενος παράλληλα, ωστόσο, και το καθαυτό νόημα και σημασία της ελληνικής λέξης, την οποία επικολλώ, με έναν φιλοσοφικό τρόπο αν θέλετε, στην έννοια του ανθρώπου : στολίδι.

πλείστον, βρίσκονται στην αρχή του βιβλίου, όπως έχουμε ήδη αναφέρει προηγουμένως. Ασφαλώς, όπως προείπαμε, η εδώ επιλογή δεν είναι τυχαία. Πέραν της ενυπάρχουσας σ' αυτήν φιλολογικής θέσης, δηλαδή το να δοθεί ένας όγκος κορανικών κειμένων που να προσφέρει μια αρτιωμένη, κατά ένα τρόπο, πρόσληψη του, οι σούρες επιλέγονται και για το χρήσιμο (κατά προσέγγιση βεβαίως) παραλληλισμό τους με τα ημέτερα. Η φιλολογική ματιά επιμένει να δώσει την αρχική σούρα καθώς και την τελευταία.

Δεν επεκτείνομαι σε εξηγήσεις. Ας εξηγηθεί αυτό από τον

Εικόνα 31. Καλλιγραφημένο Κοράν.

© ΣΤΑΘΗΣ ΚΟΜΝΗΝΟΣ